

หลักราชการ

พระราชบัญญัติ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ภูมิประเทศและประชากรของจีนคอมมิวนิสต์

นายทหารที่สำเร็จจากโรงเรียนเทคนิคทหารบก รุ่นที่ ๑
พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

อส

1271

พลเอก ขริบูรณ์ จุละจารีคดี

ณ สุสานหลวงวัดเทพศิรินทราวาส

วันพุธที่ ๑๒ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๐๕

พลอากาศเอก หาริน หงสกุล
มอบให้ห้องสมุดรัฐสภา

หลักราชการ
พระราชบัญญัติ
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ภูมิประเทศและประชากรของจีนคอมมิวนิสต์

นายทหารที่สำเร็จจากโรงเรียนเทคนิคทหารบก รุ่นที่ ๑
พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พลเอก บริบูรณ์ จุลละจาริตต์

ณ สุสานหลวงวัดเทพศิรินทราวาส
วันพุธที่ ๑๒ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๐๕

พลเอก บริบูรณ์ จุละจาริตต์

รองผู้บัญชาการทหารบก

ชาติ ๒๗ มีนาคม ๒๔๕๓

มรณะ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๐๘

คำปรารภ

เมื่อโรงเรียนเทคนิคทหารบกมีกำเนิดขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๗๗ ได้มีการสอบคัดเลือกนักเรียนเข้าศึกษาในโรงเรียนนี้เป็นรุ่นแรก จำนวน ๓๐ คน และจัดชั้นเป็น ๑ หมวด มีผู้บังคับหมวดเป็นผู้ปกครองและผู้ฝึกอบรมในด้านวิชาทหารภาคปฏิบัติ และในด้านวินัยและจิตใจ

ผู้บังคับหมวดชั้นนี้ คือ ร้อยตรี บริบูรณ์ จุละจาริตต์ ซึ่งกล่าวได้ว่า ท่านคือผู้บังคับหมวดคนแรกของโรงเรียนเทคนิคทหารบก และเป็นผู้บังคับหมวดคนแรกของนักเรียนเทคนิคทหารบก รุ่นที่ ๑

ในชีวิตของนักเรียนทหาร ปีแรกย่อมเป็นปีที่หนักที่สุด เฉพาะอย่างยิ่งในด้านการฝึกอบรม วินัยทหาร ตลอดจนการฝึกอบรมจิตใจโดยทั่วไป ความรู้สึกที่เป็นรอยประทับใจมาตลอดชีวิตของการรับราชการ ส่วนสำคัญเกิดขึ้นในระยะนี้ และเนื่องจาก ผู้บังคับหมวด บริบูรณ์ ฯ ได้สร้างความรู้สึกประทับใจอันดีให้แก่พวกเรา ความผูกพันทางจิตใจที่มีอยู่ระหว่างท่านกับนักเรียนเทคนิคทหารบก รุ่นที่ ๑ นี้ จึงเป็นไปอย่างแน่นแฟ้นตลอดมาจนกระทั่งผู้บังคับหมวด

ได้มียศเป็น พลเอก และได้ครองตำแหน่งรองผู้บัญชาการทหารบก ซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีเกียรติสูงยิ่งตำแหน่งหนึ่งในราชการทหาร

ตลอดชีวิตราชการของนักเรียนเทคนิกทหารบก รุ่นที่ ๑ ซึ่งสำเร็จการศึกษาออกรับราชการเป็นนายทหารสัญญาบัตรเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ เป็นต้นมา ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับหมวดที่เคารพรักกับนายทหารชุดนี้ตลอดจนครอบครัวได้ดำเนินไปอย่างแน่นแฟ้นตลอดมา จนกระทั่งผู้บังคับหมวดได้ก้าวหน้าในราชการจนครองตำแหน่งรองผู้บัญชาการทหารบก และนายทหารชุดนี้ได้ครองตำแหน่งสำคัญ ๆ ในหน่วยราชการทั้งทางทหารและพลเรือน และในองค์การของเอกชน

เมื่อผู้บังคับหมวดต้องจากไปอย่างไม่มีวันกลับก่อนเวลาอันควร เช่นนี้ ด้วยความเคารพรักและเทิดทูนในคุณงามความดีของท่านอย่างสูงสุด พร้อมด้วยความอาลัยอย่างสุดที่จะพรรณนาได้ นักเรียนเทคนิกทหารบก รุ่นที่ ๑ จึงขอพิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้นแจกจ่ายในงานพระราชทานเพลิงศพของท่าน เพื่อเป็นที่ระลึกและแสดงกตเวทิตาต่อท่าน

ในหนังสือเล่มนี้ ได้นำบทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๖ เรื่อง "หลักราชการ" มาลงไว้ด้วย ทั้งนี้เนื่องจากคณะนักเรียน

เทคนิคทหารบก รุ่นที่ ๑ เห็นว่าหลักฐานการอันปรากฏอยู่ในบท
พระราชนิพนธ์นี้เป็นสิ่งที่ *พลเอก บริบูรณ์ จุละจาริตต์* ได้
ปฏิบัติอยู่อย่างเพียบพร้อมตลอดชีวิตรับราชการของท่าน นอกจาก
นั้น ในหนังสือเล่มนี้ได้นำเรื่องที่ *พลเอก บริบูรณ์* ๗ ได้
บรรยายแก่นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ชุดที่ ๖ รวมทั้ง
ข้อความที่นักเรียนเทคนิคทหารบก รุ่นที่ ๑ ได้เขียนสวดศรัทธาบังคับ
หมวดคนแรกของตนไว้ในหนังสือ "อนุสรณ์ เทคนิค ๒๔๔๑" ซึ่ง
จัดพิมพ์ขึ้น ในตอนที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนเทคนิคทหารบก
และคำไว้อาลัยของนายทหารที่สำเร็จจากโรงเรียนเทคนิคทหารบก
รุ่นที่ ๑

คณะนักเรียนเทคนิคทหารบก รุ่นที่ ๑ ขอตั้งจิตอธิษฐานให้
วิญญาณของ *พลเอก บริบูรณ์ จุละจาริตต์* ที่เคารพรักร้อย่าง
ยิ่งได้ไปสู่สุคติภพ ผลกรรมดีทั้งหลายที่ท่านได้ประกอบไว้แก่
ประเทศชาติและกองทัพไทย และพระคุณล้นเกล้าที่ท่านได้มีต่อ
นักเรียนเทคนิคทหารบก รุ่นที่ ๑ ขอจงสนองตอบเป็น ทวีคูณแด่
ท่านในสัมปรายภพด้วยเทอญ.

นักเรียนเทคนิคทหารบก รุ่นที่ ๑

นายทหารที่สำเร็จจาก รร. เทคโนโลยี ทบ. รุ่นแรก
เข้าอำนวยความสะดวกในวันคล้ายวันเกิด

๒๒๖

ผบบกบหมวคคนแรก

ของ โรงเรียนเทคนคทหรรบก

(ข้อความข้งล้งต้อไปน้ได้ค้คตอณมาจากนงส์อณสรณ “เทคนค ๒๔๘๑” ซงเบนนงส์อที่ระลคของร่นนายทหรรที่สำเรจจากโรงเรียนเทคนคทหรรบกเบนนรแรก ออกรบรชการเบนนายทหรรสญญาบ้ตรเมือ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ ได้แสดงควมร้ลคเมือ ๒๘ บ้มาแล้วต้อท้งรอนผู้บ้ญชการทหรรบก ซงเบนนบ้บงค้บหมวคคนแรกของโรงเรียนเทคนคทหรรบก)

“.....ผู้บ้บงค้บหมวคของเรอ ผู้บ้บงค้บหมวคคนแรกของโรงเรียนเทคนคทหรรบก เบนนผู้ซงมีหน้าท้จะต้ออบรมบ้ตรชยคนทวบ้ท้จะคลอคออกจากโรงเรียนเทคนคร่นแรก ม่ต้อสงสยเลยว้ทงรชการจะต้อได้เลือคค้คเอาบุคคลที่สำมรคพอ ผู้บ้บงค้บหมวคของเรอเบนนผู้สำมรคท้งในทงวชการและท้งในการปกครอง ในทงวชการท้งสำเรจออกจากโรงเรียนนายร้อย โดยสอบได้ท้ ๑ ในร่นในทงปกครองเรอจะต้อเห็นการปกครองท้ไม่มากม่น้อย และเห็นควมต้งใจย้งแรงกล้ท้จะเกลทพวกเรอให้เบนนคนค้ท้กคน พวกเรอ ๓๐ คน เบนนจ้งนท้ท้มากอยู่ ต้งพล้ค้มาจากสດนถ้นค้ง ๆ น้สยใจคอก้ผค้คแคคต้งก้นออกไป ค้แต่ไม่เหลือควมสำมรค

(๖)

ของท่านเลยที่จะอบรมพวกเราให้ดีขึ้นในขั้นแรก เราจะได้รับการ
“ไม่ตามใจ” สิ่งใดที่เราต้องการ เราจะถูกขัดทุกสิ่งทุกอย่าง
ท่านจะให้เราทำแต่สิ่งที่เราไม่ชอบ ทั้งนี้เพื่อให้เราได้รู้ถึงเนื้อแท้
ของวินัย ของการปฏิบัติตามคำสั่ง และรู้จักที่จะอดทนต่อคำสั่งที่
ไม่ถูกใจเรา ขั้นต่อมาเราจะได้รับการตามใจ แต่เป็นการตามใจ
ที่อยู่ในวงความเอาใจใส่ของท่าน เพื่อจะรู้ว่า เมื่อตามใจเราแล้ว
เราจะเหลือออกนอกวงจำกัดหรือไม่ ทั้งนี้ เพื่อฝึกให้เราได้มีโอกาส
บังคับตัวเอง รับผิดชอบตัวเอง แต่เมื่อใครอยู่ในลักษณะที่เกินไป
แล้ว ผู้นั้นจะถูกตัดเสียแต่ต้นมือทีเดียว ท่านเป็นผู้บังคับบัญชาที่
รู้จักนิสัยใจคอของพวกเราได้ดี ท่านอ่านพวกเราอย่างใกล้ชิด
อ่านพวกเราในเวลาผลอตัว อ่านด้วยความสังเกตุ ในเวลา
๐๕.๓๐ น. เมื่อเสียงแตรปลุกกังวานขึ้น บ่อยครั้งที่ท่านมายืน
อยู่ปลายเตียงของเรามองดูลักษณะการตื่นของพวกเราทุก ๆ คน
คนไหนลุกขึ้นอย่างว่องไว เก็บมุ้งด้วยอาการรีบร้อน คนไหนมัว
บิดขี้เกียจ คนไหนคงนอนนิ่งอยู่ จนแตรเป่าจบแล้วจึงลุกขึ้น
เหล่านี้จะอยู่ในความสังเกตุของท่านทั้งสิ้น ท่านเป็นคนพูดน้อยแต่
ทำจริง เมื่อได้สั่งให้เราทำอะไรลงไป ท่านจะต้องคอยดูผลการ
ปฏิบัติของพวกเราอย่างใกล้ชิดเสมอ ลักษณะการปกครองของท่าน

เป็นตัวอย่างอันดีสำหรับพวกเรา ในเวลาต่อไปเราจะต้องไปเป็นผู้บังคับบัญชาทหาร การปกครองคนไม่是一件ที่ง่าย ต้องอาศัยความเข้าใจกันระหว่างผู้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างยิ่ง การใช้แต่อำนาจอย่างที่เราเรียกว่าพระเดชแต่อย่างเดียวนั้น ผลที่เกิดขึ้นย่อมไม่ยืนนาน และการตามใจกันจนเกินไป ก็มีผลร้ายมาก

นอกจากการปกครองคนร้อยคนก็ต้องใช้วิธีการร้อยวิธี ด้วยเหตุนี้ผู้ที่ปกครองคนได้ดีจึงจำต้องได้รับการอบรมที่ดีและเห็นตัวอย่างที่ดี และมีบุคลิกลักษณะประจำตัวเหมาะสมอีกด้วย การที่เราได้ทำหน้าที่เป็นตัวอย่างนั้นนับว่าเป็นโชคดีของเราอย่างยิ่ง อย่างน้อยที่สุดเราก็ได้เห็นตัวอย่างที่ดี การที่เราผ่านชั้นมัธยมศึกษามาแล้วนั้น จะหมายความว่าเรารู้จักผิดชอบชั่วดีพอแล้วไม่ได้ จริงอยู่เราอาจรู้จักผิดและถูก แต่น้อยคนที่จะปฏิบัติได้สมกับความรู้เพราะต้องบังคับใจเราเอง ขณะนั้นก็ยังอยู่ในวัยคะนองมีโอกาสที่จะดีและไม่ดีได้เท่า ๆ กัน ถ้าเราได้รับการเอาใจใส่และการอบรมที่ดี เราก็มีทางที่จะเป็นคนดีได้ ฉะนั้น ถ้าพวกเราจะมีชีวิตอยู่บ้างสักเล็กน้อย เราก็จะลืมผู้บังคับหมวดที่รักของเราเสียไม่ได้เลย.....”)

(๘)

สำเนาจดหมายแสดงความเสียใจของนายทหารที่สำเร็จจาก

โรงเรียนที่เทคนิคทหารบก รุ่นแรก

กรมยุทธศึกษาทหารบก

ถนนเทิดคำวี พระนคร

๒ กันยายน ๒๕๐๙

เรียน คุณพิทเคารพียง

การจากไปอย่างกระทันหันของท่านรองผู้บัญชาการทหารบก ได้ยังความเศร้าสลดใจให้แก่ผู้ใหญ่ ผู้ใต้บังคับบัญชาและญาติมิตรทุกท่าน ผมขอเรียนในนามของนักเรียนที่เทคนิคทหารบก รุ่นที่ ๑ ซึ่งท่านรองผู้บัญชาการทหารบกได้เป็นผู้บังคับหมวดคนแรกของพวกผม ที่ได้บนชีวิตพวกผมทุกคนจากชีวิตพลเรือนเข้ามาสู่ชีวิตทหาร สังกัดอบรมและเป็นตัวอย่างที่ดีเลิศแก่พวกผม และได้ออกรับราชการตามที่ต่าง ๆ แล้วทั่วกัน ในทันทีที่ทราบข่าวอนิจกรรมของท่าน ก็รู้สึกตลึงงันด้วยกันทุกคน และเป็นการสูญเสียผู้ที่มีพระคุณอย่างยิ่งคนหนึ่งไปเสียแล้ว พวกผมทุกคนขอแสดงความเสียใจอย่าง

(๕)

สุดซึ้งกับคุณพี่ และร่วมความเศร้าโศกสลดใจเป็นอย่างมาก ณ โอกาส
นี้ด้วย

ด้วยความเคารพเสมอ

พลโท บ. หิรัณย์ชฐิติ

(โรติ หิรัณย์ชฐิติ)

แทนนายทหารที่สำเร็จจาก

โรงเรียนเทคนิคนิตทหารบก วันที่ ๑

หน้าว่าง

คำไว้อาลัย

ข้าพเจ้าได้รู้จัก พลเอก **บริบูรณ์ จุลละจาริตต์** เมื่อเริ่มต้นชีวิตทหาร ท่านผู้นี้เป็นผู้บังคับหมวดคนแรกของเรา และคนแรกของโรงเรียนเทคนิคทหารบก ท่านสร้างประทับใจให้แก่ข้าพเจ้าอย่างลืมไม่ได้ โดยการเป็นตัวอย่างของทหารที่ดี น่าเลื่อมใสทั้งในทางกายและในทางจิตใจ ท่านเข้าใจในวิชาชีพของท่านและสอนอบรมผู้อื่นให้เข้าใจได้อย่างดีเลิศ ข้าพเจ้าได้มาพบปะใกล้ชิดกับท่านอีกเมื่อท่านดำรงตำแหน่งนายทหารชั้นผู้ใหญ่ นอกจากวัยสังขารแล้ว ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณยังคงเป็น “ผู้บังคับหมวด” คนเดิมของเราเมื่อ ๓๐ ปีก่อนไม่เปลี่ยนแปลง ความเป็นกันเอง ไม่มากไม่น้อย ตลอดจนนิสัยเยือกเย็นน่าเคารพนับถืออยู่อย่างไรง่ายๆ นั้น คราวใดที่ท่านได้มีโอกาสมาร่วมสังสรรค์กับพวกเรา คราวนั้นก็รู้สึกว่าบรรยากาศเก่าๆ สมัยที่เทคนิค รุ่น ๑ ได้กลับคืนมาสู่พวกเราเสมอ ซึ่งเราก็อใจ

การจากไปอย่างไม่มีวันกลับของ “ผู้บังคับหมวด” ของเราไม่แต่จะเป็นการสูญเสียสำคัญของกองทัพไทยเท่านั้น แต่สำหรับพวกเราถือว่าเป็นการสูญเสียมิตรผู้ใหญ่ที่รักใคร่นับถืออย่างหาได้ยากไปผู้หนึ่ง

(๑๒)

ในทางพระ ท่านยอมได้ชื่อว่าเป็นบุคคลซึ่งเมื่ออยู่ที่ใคร่
คบหา เมื่ออำลาไป ก็อาลัยยิ่ง.

พลโท แสง เสนาณรงค์

๑๒ ตุลาคม ๒๕๐๙

คำไว้อาลัย

แม้ว่า พวกเราจะอยู่ได้บังคับบัญชาจริง ๆ ของ ผู้—หมวด
เพียง ๒ ปี แต่ก็เป็น ๒ ปีที่ได้พบเห็นตัวอย่างของความเป็นทหาร
อย่างเป็นทางการ ความเคารพกันตามหน้าที่ จึงกลายเป็นความ
เคารพรักในส่วนตัว เพราะ ผู้—หมวดท่านข้างติดต่อกับพวกเราเสียจริง ๆ
ต่อมาเมื่อแยกย้ายกันไปแล้ว จึงยังคงมีการติดต่อผูกพันกันอยู่เสมอ
จะขอยกตัวอย่างที่ท่านระลึก ถึงพวกเราให้ฟังสักเรื่องหนึ่ง

เมื่อตอนที่ท่านย้ายไปเป็นเจ้ากรมการศึกษาและวิจัย กรม
เสนาธิการทหาร และเป็นผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
ด้วยอีกตำแหน่งหนึ่ง ซึ่งข้าพเจ้ากำลังเป็นนักศึกษาอยู่ ข้าพเจ้าได้
ไปพบท่านที่ห้องทำงาน เพื่อเสนอให้ทราบถึงแผนที่ตั้งต่าง ๆ ที่อาจจะ
นำมาใช้ได้ เพราะข้าพเจ้าเป็นเจ้ากรมข่าวทหารบก มีหน้าที่
ควบคุมการแจกจ่ายแผนที่อยู่ด้วย ท่านจึงเรียกให้นั่งอธิบายเรื่องที่
เกี่ยวข้อง และกรอบงานที่ท่านจะต้องใช้แผนที่ แล้วก็เลยคุยกัน
ไปถึงการจัดระเบียบและปรับปรุงงานหลายเรื่อง ตอนหนึ่ง ท่าน
ได้ปรารภอยากได้คนที่เหมาะแก่งานวิจัยทางทหาร ซึ่งจะต้องมี
ลักษณะอย่างนั้นอย่างนี้ ครั้นแล้วท่านก็ร้องขึ้นเองว่า “นึกได้

คนหนึ่งแล้ว — เคียว....” แล้วท่านก็หยุดพูด ข้าพเจ้านิ่งคอยฟังชื่อคนที่ท่านนึกออกอยู่เกือบนาทีเต็ม ๆ กว่าท่านจะหันมาถามว่า “อ้ายต๋วย มันชื่ออะไรนะ ?” ข้าพเจ้าก็ตอบไป แต่ท่านคงสังเกตเห็นข้าพเจ้าทำสีหน้ายิ้ม ๆ อยู่ ท่านจึงเปรยต่อไปว่า “กลมมั่งซี! เรียกกันแต่ชื่อเล่นติดปาก จนลืมไปหมดแล้วว่าชื่ออะไรกันบ้าง” แล้วก็หัวเราะ

อย่างนี้แหละ เป็นตัวอย่างของความสนิทสนม ฉะนั้น ความอาลัยรัก เสียหาย ที่ท่านได้ด่วนจากพวกเราไป จึงมีอยู่ในใจของพวกเราแต่ละคน มากมายจนมิอาจพรรณาเป็นถ้อยคำได้ครบถ้วน

ขอเคอะกสุคลกรรมที่ท่านได้บำเพ็ญไว้ จงดลบรรดาลให้ท่านผู้ — หมวกที่เลาพรัก ประสบแต่ความสุขในสัมปรายภพ.

พลโท วัชร หงสเวส

เอกอัครราชทูตไทย ประจำประเทศสวีเดน

คำไว้อาลัย

ของ

พลโท โชติ หิรัณยชัยวุฒิ

ข้าพเจ้ายังจำภาพเหตุการณ์อันเป็นวันที่ข้าพเจ้ารู้สึกเศร้าสลดใจเป็นอย่างมากได้อย่างมิรู้ลืม เมื่อวันพุธที่ ๓๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๔ เวลาประมาณ ๒๐.๓๐ น. หลังจากที่ข้าพเจ้าได้เสร็จจากการประชุมกรรมการอำนวยการราชตฤณมัยสมาคมฯ มาแล้ว ก็ได้ลงมานั่งสนทนากับพลอากาศโท สอน สุขเสริม และคณะกรรมการคนอื่นอีกหลายท่าน ณ ห้องอาหารของสมาคม สักครู่หนึ่งก็ได้มีโทรศัพท์ถึงพลอากาศโท สอน สุขเสริม พลอากาศโท สอน ได้รับบอกแก่ข้าพเจ้าว่า “พี่บูรณ์ซ็อก” ข้าพเจ้ายังได้ถามว่าใครซ็อก พลอากาศโท สอน จึงบอกซ้ำอีกครั้งหนึ่งว่า “พี่บูรณ์ รอง ผบ.ทบ.ซ็อก” ข้าพเจ้ามีความตกใจ จึงรีบขึ้นรถยนต์ตามพลอากาศโท สอน ไปยังบ้านท่านรองผู้บัญชาการทหารบกที่ราชวັตร ในระหว่างการเดินทางไปนั้นข้าพเจ้านึกในใจในทางดีว่า ท่านคงไม่เป็นอะไรมากแต่ครั้นไปถึงบ้านท่านแล้วข้าพเจ้าก็รีบไปเยี่ยมท่าน ในทันทีที่ข้าพเจ้าเห็นท่านกำลังได้รับการพยาบาลอยู่ในอ้อมแขนของคุณพี่ลออและบุตรสาวท่าน พร้อมด้วยนายแพทย์อีก ๒ นายให้การรักษา

พยาบาลอยู่ ใจของข้าพเจ้าไม่ดีเลย พล.อ.ต. บุญเจือ บุญญโสธร
 นายแพทย์ได้เดินออกมาข้างนอกและพูดกับข้าพเจ้าว่า หมคหวังเสีย
 แล้ว เมื่อนายแพทย์จากโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ฯ ได้นำข้อ
 ออกจากเขียนมาตรวจชีพจรกับหัวใจของท่าน ปรากฏว่าได้หยุดทำงาน
 เสียแล้ว อันเป็นวาระที่สูญเสียผู้มีพระคุณคนหนึ่งไปโดยที่มีได้คาด
 ฝัน ข้าพเจ้าไม่สามารถจะบรรยายความรู้สึกของข้าพเจ้าในขณะนั้น
 ได้ถูกต้อง ท่านเป็นผู้มีพระคุณแก่พวกเราอย่างสิ้นเหลือ ได้อบรม
 สั่งสอนและเป็นตัวอย่างอันดีเลิศ ที่จะให้พวกเราได้เป็นนายทหาร
 ทัดเพื่อออกรับราชการต่อไป ในโอกาสคล้ายวันเกิดของท่านทุกครั้ง
 พวกเราได้ไปร่วมชุมนุมอำนวยพรแก่ท่านเป็นกิจวัตรเสมอ รู้สึกว่า
 ท่านมีความสุขเป็นอย่างยิ่งในโอกาสนั้น มีอะไรที่เหมาะสมท่าน
 ก็ได้แนะนำสั่งสอนอย่างเบ็ดเสร็จเองเสมอ ๆ ข้าพเจ้าขอให้ดวง
 วิญญาณอันบริสุทธิ์ของท่านได้ไปสู่สุคติในสรวงสวรรค์
 มรรคาลัยในสัมปรายภพ เทอญ.

พลโท โปติ หิรัณษ์ชิตี

เจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบก

คำไว้อาลัย

พลเอก บรรณรัตน์ จุลละจาริตต์

มรณกรรมของท่านรองผู้บัญชาการทหารบก เป็นการสูญเสียที่ยิ่งความเศร้าสลดอย่างยิ่งครั้งหนึ่งในชีวิตการเป็นทหารของผม

ท่านรองผู้บัญชาการทหารบก เมื่อ ๓๒ ปีก่อน คือผู้หมวดคนแรกของเรา ผู้หมวดหนุ่มที่มีลักษณะชายชาติทหารทุกกระเบียดนิ้ว มีคุณลักษณะของผู้นำที่ดีเยี่ยม และเพียบพร้อมด้วยวิทยาการอย่างที่จะหาผู้ใดเทียบเท่าได้ยาก ผู้หมวดของเรา เป็นผู้บังคับบัญชาที่เคร่งครัดต่อระเบียบวินัย มีความเมตตาอารีและให้ความยุติธรรมแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเสมอภาค เป็นครูที่พ่าสอนลูกศิษย์อย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย เป็นพี่ชายที่เรารักและเคารพด้วยน้ำใจอันแท้จริง และที่สำคัญที่สุดก็คือ เป็นผู้พี่บนเราขึ้นมาให้เป็น ทหาร ยิ่งกว่านั้นเมื่อท่านได้ขึ้นแต่งตั้งให้เรามีจิตใจขึ้นมาแล้ว ท่านยังได้กรุณาติดตามให้ความรัก ความเมตตา กรุณา ตลอดจนเอาอกโดยไม่ขาดสาย จนบัดนี้ด้วยความเคารพ ความรัก และความสนิทสนมอันลึกซึ้งนี้ จึงทำให้พวกเราไม่เคยเรียกท่านเป็นอย่างอื่นเลยนอกจาก ผู้หมวด แม้ท่านจะได้ดำรงตำแหน่งสูงขึ้น จนถึง

(๑๘)

รองผู้บัญชาการทหารบก แล้วก็ได้ เราก็ยังเรียกท่านว่า **ผู้หมวด**
อยู่นั่นเอง

ในโอกาสที่ **ผู้หมวด**ต้องจากพวกเราไปตามวาระแห่งกรรมนี้
ด้วยความกตัญญูตกเวที ผมขอตั้งจิตอธิษฐานขอให้ดวงวิญญาณ
ของท่าน จงประสบแต่ความสงบสุขในสัมปรายภพชั่วกาลนาน.

พลตรี ประสาร อนาคตกุล
รองผู้บัญชาการโรงเรียนเสนาธิการทหาร

คำไว้อาลัย

ท่านจากเราไปอย่างกระทันหันที่สุด พอได้ยินเจ้าหน้าที่อ่านข่าวทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ในเช้าวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๙ ถึงอนิจกรรมของท่านครั้งที่หนึ่ง ข้าพเจ้าไม่เชื่อหูตัวเองว่าจะเป็นข่าวอนิจกรรมของท่าน แต่เมื่อเจ้าหน้าที่ได้อ่านซ้ำอีกครั้งหนึ่ง ทำให้ข้าพเจ้าชะงักงันทันที และนึกไม่ถึงเลยว่าจะเป็นไปได้ เพราะท่านยังแข็งแรงกระปรี้กระเปร่า คล่องแคล่ว ครั้งสุดท้ายที่ข้าพเจ้าได้พบท่านในห้องทำงานของท่านที่กระทรวงกลาโหม เมื่อประมาณหนึ่งสัปดาห์ก่อนที่จะถึงอนิจกรรม ยังไม่มีสิ่งบอกเหตุอันใดเลย ที่จะสื่อถึงการเจ็บไข้ได้ป่วยของท่าน ฉะนั้น การจากไปอย่างไม่มีวันกลับของท่าน เป็นสิ่งที่ข้าพเจ้าต้องเศร้าใจเป็นที่สุด เหมือนหนึ่งข้าพเจ้าต้องสูญเสียญาติผู้ใหญ่ที่รักและเคารพเพียงคนหนึ่งของข้าพเจ้า ขอดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของท่านจงสถิตย์และเสวยวิมุกตिसุขในสัมปรายภพ.

พล.ต. กาจบัญญัติ โปติกญาณ
เจ้ากรมการทหารช่าง

คำไว้อาลัย

ข้าพเจ้าได้รับทราบข่าวมรณกรรม ของท่านรองผู้บัญชาการทหารบก ด้วยความเศร้าใจอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เพราะท่านเป็นผู้บังคับหมวดคนแรกของข้าพเจ้า ขณะศึกษาอยู่ ณ โรงเรียนเทคนิทหารบก ท่านเป็นผู้บังคับหมวดที่ดีที่สุดในหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะดีเด่นหลายประการ ซึ่งทำให้ข้าพเจ้าเคารพรักใคร่และประทับใจถือเป็นแบบอย่างทหารที่ดี ที่ควรประพฤติปฏิบัติตาม อาทิ ท่านเป็นผู้มีความรู้ดี มีระเบียบ วินัย ทำอะไรทำจริง เอาใจใส่ต่อหน้าที่ เอาใจใส่ต่อการศึกษาหาความรู้ให้แก่ตัวเองตลอดเวลา ปกครองบังคับบัญชาด้วยความเป็นธรรม มีเรือนร่าง ลักษณะ ท่าทาง ผึ่งผาย สมเป็นทหาร แข็งแรง เข้มแข็ง อดทน ไม่ทอดย้อต่ออุปสรรค เมื่อสำเร็จเป็นนายทหารแล้ว พวกเราก็มักจะไปมาหาสู่ เยี่ยมเยียนท่านและครอบครัวอยู่เสมอ สิ่งประทับใจที่ท่านได้ถ่ายทอดไว้ให้อีกก็คือ ความเข้าถึงผู้ใต้บังคับบัญชาและครอบครัว รวมทั้งการกล่าวแต่ในสิ่งที่ดีงาม ไม่ให้ร้ายผู้ใดเลย ในขณะที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ ข้าพเจ้าได้ยินแต่ผู้กล่าวถึงแต่คุณความดีของท่าน และความเป็นผู้มีมื่อสะอาดของท่าน ท่านทำแต่คุณความดีให้แก่ประเทศชาติ และส่วนรวม การจากไปโดยกะทันหัน ไม่คาด

(๒๑)

ฉัน ไม่มีวันกลับ ของ พลเอก บริบูรณ์ จุลละจาริตต์ จึงเป็นการ
สูญเสียผู้บังคับบัญชาที่ดีที่สุดคนหนึ่ง และทหารที่ดีที่สุดของชาติ
คนหนึ่งไป และย่อมนำความเศร้าสลดอย่างยิ่งมาสู่ทุกคนที่คุ้นเคย
ขอให้ดวงวิญญาณของท่านจงไปสู่สุคติในสัมปรายภพเถิด.

พลตรี กิตติ คิษฐ์ญญา

รองเจ้ากรมสรรพาวุธทหารบก

สนับสนุนเพราะทำความดี

ในสมัยที่ พลเอก บริบูรณ์ จุลละจาริตต์ ครองตำแหน่งรองผู้บัญชาการทหารบก มีนายทหารผู้หนึ่งได้รับแต่งตั้งให้ครองตำแหน่งที่มีความสำคัญอยู่ไม่น้อย และเป็นตำแหน่งที่อยู่ในความใฝ่ฝันของนายทหารในระดับเดียวกันที่เด่น ๆ อยู่หลายท่าน และการันต์ได้เป็นไปโดยนายทหารผู้นั้นคาดไม่ถึงว่าตนจะได้รับตำแหน่งนั้น

ต่อมานายทหารผู้นั้นได้ทราบว่า รองผู้บัญชาการทหารบก ในสมัยที่ยังเป็นเสนาธิการทหารบก ได้เป็นผู้สนับสนุนข้อเสนอในที่ประชุม ๆ ที่จะให้นายทหารผู้นั้นได้ครองตำแหน่งนั้น ทั้งยังได้ยื่นหยัดต่อสู้อให้ผลการแต่งตั้งเป็นไปตามมติของที่ประชุม ๆ จนถึงที่สุด

นายทหารผู้นั้นมีความสำนึกในพระคุณ และวันหนึ่งได้ไปกราบขอบพระคุณท่าน กลับได้รับคำตอบว่า “คุณไม่ต้องมาขอบคุณผม คุณได้รับตำแหน่งนี้เพราะผลแห่งความดีในการทำงานของคุณเอง”

ผู้บังคับบัญชาที่ให้ความเป็นธรรม ย่อมเป็นที่พึงและเป็นความหวังของผู้ใต้บังคับบัญชาโดยทั่วไป พลเอก บริบูรณ์ จุลละจาริตต์

(๒๓)

เป็นผู้บังคับบัญชาที่ยึดความเป็นธรรมเป็นหลักประจำใจ การสูญเสียท่าน จึงเป็นที่อาลัยของผู้ใต้บังคับบัญชาโดยทั่วไป.

พลตรี ประกอบ จารุมณี
ผู้ช่วยผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการข่าว
สำนักผู้บัญชาการทหารสูงสุด

คำไว้อาลัย

“มือกอดอก เอาเท้าออกจากโคลน หันบเข่าไว้ ใครทน
ไม่ได้ก็ตกลงมา อย่าจับบังเหียนเด็ดขาด” คำสั่งนี้เราได้รับเมื่อถูก
“ผู้หมวด” นำไปฝึกซ้อมม้าทุกตัวตีวงกลม และวิ่งไปรอบ ๆ
โดยมีพวกเรานั่งเรียงตัวอยู่บนหลัง ทั้งเข้าทั้งข้างถูกกดแนบกับสี
ข้างม้า เพื่อรักษาตัวให้อยู่บนหลังม้าานานที่สุดเท่าที่จะทนอยู่ได้
หรือจนกว่าจะได้รับคำสั่งให้บังคับม้าหยุดวิ่ง แต่ครั้งแรก ๆ มีพวก
เราหลายคนทนอยู่ไม่ได้นาน ฉะนั้นจึงมีสภาพค่อย ๆ เอียงลงไม่
ช้าก็ขวา จนในที่สุดก็หล่นลงมา และทันทีที่หล่นก็จะได้รับคำสั่ง
ให้รีบกระโดดขึ้นไปใหม่ แรก ๆ จึงรู้สึกว่าเป็นคำสั่งที่ทารุณอยู่
สักหน่อย แต่แล้วเราก็เห็นผลศักดิ์สิทธิ์ของคำสั่งนั้น เพราะพวก
เราได้ผ่านการขี่ม้าไปด้วยดีทุกคน และที่สำคัญที่สุดก็คือ พวกเรา
ทุกคนได้รับมรดกอันสำคัญยิ่งจาก “ผู้หมวด” ของเรามาไว้ใช้
กับตนเอง เมื่อเติบโตขึ้นมาในหน้าที่การงานซึ่งตนจะต้องรับผิดชอบ
ชอบ นั่นคือ ความมุงมั่น ความมุ่งมั่น และความอดทนที่จะ
ปฏิบัติภารกิจของตนให้สมความมุ่งหมายให้ได้ จากการฝึกอบรม
ที่ “ผู้หมวด” ได้ให้แก่ข้าพเจ้าในปี ๗๗ ถึง ๗๙ แล้ว ข้าพเจ้า

ได้มี โอกาสได้เล่นกอล์ฟกับท่านอีกครั้งหนึ่ง ที่สนามกอล์ฟคัสติลเมื่อ ๒ เดือนก่อนท่านจะสิ้น และอีกครั้งหนึ่งที่ข้าพเจ้าได้พบมรดกที่ท่านได้มอบให้แก่พวกเราจากการฝึกซ้อมในครั้งกระโน้น ยังมีเต็มเปี่ยมอยู่ในตัวท่าน ทำให้รู้สึกตื่นตันอย่างยิ่ง และพอที่จะปริมาณได้ว่าในย่านเวลา ๓๐ ปีที่แล้วมานั้น มรดกอันนี้คงจะได้ถ่ายทอดไปให้แก่ผู้ใดบังคับบัญชาของท่านอีกจนปริมาณไม่ได้

บัดนี้ “ผู้หมวด” อันเป็นที่รักและเคารพอย่างสูงของพวกเราได้จากพวกเราไปแล้ว ทั้งความอาลัยรักและรำลึกถึงไว้เบื้องหลัง พร้อมด้วยคุณความดีที่พวกเราจะยึดถือเป็นหลักปฏิบัติต่อไป

ขอให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของ “ผู้หมวด” ได้ประสบแต่ความสุข ความสำราญ ในสุคติภูมิเทอญ.

พันตำรวจเอก สมัย เปนยะวนิช

ผู้บังคับหมวด

ของเรา

วิทยุแห่งประเทศไทย ประกาศข่าวเมื่อ ๐๖๓๐ ของ ๑ก.ย.๐๙
แจ้งข่าวการถึงแก่กรรมของ พลเอก บริบูรณ์ จุลละจาริตต์ รอง
ผบ. ทบ. เป็นข่าวที่ทำให้ตกใจไม่น่าเชื่อ ไม่คาดฝันมาก่อน การ
อ่านข่าวครั้งที่สองเป็นการยืนยันถึงการจากไปโดยไม่มีวันกลับมาอีก
ของ ผบ. หมวด ที่เคารพและรักยิ่ง

มรณ รมุโหมทิ มรณ อนุติโต เรามีความตายเป็นธรรมดา
ไม่ล่วงความตายไปได้ ความตายไม่เลือกเวลา ไม่เลือกคนดี
คนเลว คนแข็งแรงคนอ่อนแอ คนเจ็บป่วยเรื้อรัง โอกาสที่
จะตายมีเท่ากันทุกคน จึงไม่ต้องสงสัยว่าทำไมผู้บังคับหมวดของเรา
จึงต้องจากเราไป ทั้งที่เราเชื่ออย่างแน่อนว่าผู้บังคับหมวดเป็นคนดี
เป็นทหารที่ดีและเป็นผู้บังคับบัญชาที่ดี และผู้บังคับหมวดก็มีสุขภาพ
อนามัยสมบูรณ์ ้วยก็อยู่ในระยะที่จะบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่
ประเทศชาติได้อีกมาก

สองปีแรกในโรงเรียนเทคนิคทหารบก ผู้บังคับหมวดได้สร้าง
ความเป็นทหารที่แท้จริงให้แก่พวกเรา ท่านสร้างวินัย ความมี

ระเบียบ ความอดทนด้วยการฝึกสอนอันแข็งแกร่ง การอบรม
 จิตใจให้มีวินัยรักชาติเสียสละ การทำงานด้วยอาศัยหลักวิชาการ
 อันละเอียดถี่ถ้วนรอบคอบ ท่านไม่เพียงแต่ฝึกสอนแก่พวกเราเท่านั้น
 แต่ตัวท่านเองก็ประพฤติปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดี ท่านเป็นทหาร
 ที่มีวินัย มีลักษณะท่าทางของทหารเต็มภาคภูมิ ท่านเป็นนักศึกษา
 ค้นคว้าอ่านตำราอย่างที่เราเรียกว่า “นอนหนังสือ” การฝึก
 พวกเราแม้จะเริ่มด้วยการฝึกในระดับลูกแถว แต่ท่านก็อุตสาหะค้น
 คว้าตำราภาษาฝรั่งเศสมาสอนและฝึกเราทุกแง่มุมโดยละเอียด ท่าน
 ปกครองพวกเราด้วยพรหมวิหาร ๔ ท่านต้องการปลุกฝังพวกเราให้
 เป็นนายทหารที่ดีที่จะเป็นประโยชน์แก่กองทัพ และประเทศชาติ
 ในอนาคตอย่างแท้จริง เมื่อพวกเราสำเร็จการศึกษาเป็นนายทหาร
 แล้ว ความสัมพันธ์ในฐานะ “ผู้บังคับหมวด” กับ ผู้ใต้บังคับ
 บัญชา หรือ “น้อง” ระหว่างท่านกับเราคงไม่เปลี่ยนแปลง ท่าน
 กอปรไปด้วยความเมตตากรุณาต่อพวกเรา เราติดตามชีวิตราชการ
 ของท่าน ท่านยังเป็นตัวอย่างที่ดีอยู่ตลอดเวลา ท่านยังเป็นทหาร
 ที่แท้จริง ท่านรับราชการด้วยความรู้ ความสามารถ ความขยัน ด้วย
 ความซื่อสัตย์สุจริต และความเสียสละเพื่อประเทศชาติ เราภูมิใจ
 ในผู้บังคับหมวดของเรา เราจดจำท่านเป็นตัวอย่าง เราเสียตาย

เป็นอย่างยิ่งที่ท่านจากไปก่อนที่จะบำเพ็ญประโยชน์แก่ประเทศชาติ ให้มากยิ่งขึ้นไปอีก แต่การจากไปของท่านก็ไปในลักษณะของ ทหาร ท่านทำงานและทำงานจนในที่สุดแม้จะแข็งแรงอย่างไรท่าน ก็ต้องจากไปตามกฎธรรมดา ท่านจากไปโดยทิ้งคุณงามความดีและ เกียรติคุณไว้ให้คนทั่วไปยกย่องสรรเสริญ

ผู้บังคับหมวดเป็นบุพพาจารย์ เป็นครูผู้ฝึก เป็นพี่ชาย ท่าน เป็นตัวอย่างของเราตั้งแต่เราเริ่มเป็นนักเรียนเทคนิคทหารบก เป็น นายทหาร แม้จนกระทั่งการตายท่านก็เป็นตัวอย่างที่ดีของเรา ท่านสมกับพุทธศาสนภษิตที่ว่า

อดทนอดเจ็บ อดทนอดตาย อดทนอดทนุสาสติ .

“สอนผู้น้อยอย่างไร คนต้องทำอย่างนั้นก่อน”

ด้วยกรรมดีที่ ผู้บังคับหมวด ได้บำเพ็ญแล้วในชาติภพนี้ ขอ ให้ดวงวิญญาณของ ผู้บังคับหมวด จงสู่สุคติวิสัยในสัมปรายภพ เทอญ.

พันเอก สงัด วาระวรรณ

คำไว้อาลัย

ข้าพเจ้าพบข่าวการถึงอนิจกรรมของอดีตรองผู้บัญชาการทหารบกจากวิทยุกระจายเสียงในตอนเช้าตรู่ของวันพฤหัสบดีที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๙ ด้วยความตกตะลึง เพราะก่อนหน้านั้นเพียงสองวัน ข้าพเจ้ายังพบท่านในงานมงคลสมรสรายหนึ่ง ที่กรมยุทธศึกษาทหารบก ในลักษณะของผู้มีความสุขสมบูรณ์พร้อมทุกประการ ฉะนั้น ข่าวนี้จึงยิ่งความเศร้าสลดให้แก่บรรดาผู้บังคับบัญชาผู้ใต้บังคับบัญชาตลอดจนญาติและมิตรอย่างใหญ่หลวงสุดจะพรรณนา

นักเรียนเทคนิค วันที่ ๑ เป็นหนี้บุญคุณของท่านอย่างที่จะตอบแทนด้วยสิ่งใดได้ ในฐานะที่เป็นผู้บังคับหมวดคนแรก ท่านได้ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ และสติปัญญา ในการปลูกปล้ำให้พวกเราซึ่งคุ้นเคยกับชีวิตพลเรือนให้มีเลือดทหารโดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย ความเข้มงวดกวดขันและไม่ยอมผ่อนปรนในเรื่องของระเบียบและวินัยทหาร การพรั่สอนและอบรมให้เป็นนายทหารที่ดี การค้นคว้าหาความรู้จากตำราทั้งไทยและต่างประเทศทำการฝึกและสอนและการให้ความเป็นกันเองในยามว่าง เป็นลักษณะของท่านที่พวกเราจะลืมเสียไม่ได้ หลังจากที่พวกเราได้สำเร็จออกเป็นนายทหารแล้ว ท่านก็ยังคงให้ความสนิสนมแก่พวกเราอย่าง

เดิมไม่เปลี่ยนแปลง แม้ชีวิตในราชการของท่านจะรุ่งโรจน์ การให้ความยุติธรรมความไม่เห่อเหิมในลาภยศ การวางตัวอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ความเสียสละเวลาให้แก่ราชการจนถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิต เหล่านี้เป็นคุณธรรมของท่านซึ่งเป็นที่รับรองกันอยู่โดยทั่วไป

สุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าขอรารณาคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ตลอดจนกุศลกรรมที่ *ผู้หมวด* คนแรกของนักเรียนเทคนิค รุ่นที่ ๑ ได้สร้างสมไว้ จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ผุดผ่องของท่านจงไปสู่สุคติในสัมปรายภพทุกประการ.

พันเอก ประสาท โมกขะเวส

รองผู้บัญชาการฝ่ายเทคนิค

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการทหาร

คำไว้อาลัย

วัน เวลาได้ผ่านไปอย่างรวดเร็ว เมื่อนึกภาพย้อนหลังไปถึงวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ ซึ่งเป็นวันที่พวกเราเด็กหนุ่มทั้งหลายในชุดกางเกงขาสั้นเสื้อชั้นในขาว ได้พบกับผู้บังคับบัญชาครั้งแรก และคนแรกในชีวิตท่าน คือ ร้อยตรี บริบูรณ์ จุละจาริตต์ ความที่เคยมีชีวิตอย่างอิสระเสรีมาแต่เด็กชักรู้สึกอึดอัด ในเมื่อจักต้องดำเนินชีวิตในกรอบ คือ "วินัย" เพราะแต่ละคนมีนิสัย ความประพฤติ และความเป็นอยู่แตกต่างกัน ทั้งนัย้อมแล้วแต่ชีวิต เยาวัย การศึกษา การอบรมในวินัยนั้น ๆ วินัยนี้เป็นวินัยแรกที่เราได้รับการอบรมให้เข้าใจถึงแบบธรรมเนียมของทหาร หรือนัยหนึ่งเริ่มเข้าหล่อหลอมโดยแม่พิมพ์ของชาติ

การศึกษา การฝึก และการอบรมใน ๓ ปีแรก ได้ค่อย ๆ ซัดเสลา เปลี่ยนแปลง สิ่งที่เราไม่ปรารถนาออกไป และได้โน้มน้าวให้เราทุกคนเข้าอยู่ในกรอบเดียวกัน นิสัยเดิมเปลี่ยนแปลงไป นิสัยใหม่เข้ามาแทน จากการเห็นแก่ตัว เป็นการเสียสละ จากอ่อนแอ เป็นแข็งแรง และจากเด็กหนุ่มที่ไร้เดียงสาเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งจักต้องมีความรับผิดชอบในชีวิตตน ชีวิตครอบครัว และอนาคตของ

(๓๒)

ชาติ โดยเฉพาะทุกคนต้องเป็นผู้นำของน้อง ๆ ในรุ่นต่อไป ท่าน
แม่พิมพ์ของเราได้จากพวกเราไปแล้วโดยกระชั้นหัน สิ่งมีคุณค่า
เหนือสิ่งอื่นใดคือด้วยคำพ้ำสอนเมื่อ ๓๐ ปี ก่อนโน้น ยังคงเป็นสิ่ง
มีค่าอยู่ตลอดไป แม้วิญญานของท่านจะสิงสถิตอยู่ที่ใดก็ตาม ขอ
จงให้ได้รับความเคารพรักจากน้อง ๆ ของท่านโดยตลอดไป.

พันตำรวจเอก ขวน เบียมสมบูรณ์

คำไว้อาลัย

ข่าวมรณกรรมของท่าน รองผู้บัญชาการทหารบก มาถึง
กระผมในเช้าวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๙ ที่โต๊ะรับประทานอาหาร
ซึ่งขณะนั้นกระผมกำลังนำนายทหารนักศึกษาวิทยาลัยการทัพบก รุ่น
ที่ ๖ ไปศึกษาภูมิประเทศที่จังหวัดภูเก็ต จากคำบอกของอาจารย์
ผู้หนึ่งซึ่งได้ฟังการกระจายเสียงจากวิทยุ ทำให้ผู้บัญชาการวิทยาลัย
การทัพบก และพวกเราทุกคนที่นั่งอยู่ ณ ที่นั้นพากันตกตลิ่งจิ้งจัน
ไปกันหมด จะเป็นไปได้หรือ ? ทำไมจึงเป็นไปเช่นนั้น เพราะไม่มี
วีแววข่าวการป่วยไข้ของท่านมาก่อนเลย เมื่อวันเกิดของท่านก่อน
หน้านี้ไม่เท่าใดนัก ก็ดูท่านยังแข็งแรงไม่ผิดเมื่อวัยหนุ่มของท่าน
อย่างใดก็อย่างนั้น แต่แล้วก็ได้ข่าวที่ยืนยันแน่นอนยิ่งขึ้น เมื่อคณะ
อาจารย์และนายทหารนักศึกษาได้ไปฟังการบรรยายสรุปในตอนสาย
วันนั้นที่หอประชุมจังหวัด ฯ และได้ทราบจากผู้ว่าราชการจังหวัด ฯ
เช่นเดียวกันอีก ผู้บัญชาการวิทยาลัยการทัพบก ซึ่งอดีตเคยร่วม
งานมากับท่านรองฯ และมีความเคารพรักท่านมาก มีความสลด
ร้อนใจในข่าวนี้อย่างยิ่ง อาจารย์และนายทหารนักศึกษาทุกคน
ก็มีความรู้สึกเช่นเดียวกับ เพราะท่านเป็นที่เคารพรักของผู้ที่รู้จักท่าน

ดีทุก ๆ คน สำหรับตัวกระผมเองนั้นไม่ต้องพูดกันละว่ามีความรู้สึก
ประการใด อย่างดีที่สุดที่กระทำได้ในขณะนั้น คือ รีบร่างเสด็จ
ความเสียใจเสนอผู้บัญชาการวิทยาลัยการทัพบก เพื่อส่งโดยโทรศัพท์
ทางไกลมายังผู้บัญชาการทหารบก และคุณผู้หญิงของท่าน รอง ฯ
โดยทันที ทั้ง ๆ ที่ใจกระผมขณะนั้น ใครจะมาเห็นหน้าท่าน และ
กราบเท้าท่านเป็นครั้งสุดท้าย

รองผู้บัญชาการทหารบก เมื่อสามสัปดาห์มาแล้ว ท่าน
เป็นผู้บังคับหมวดคนแรกของเราชาวนักเรียนเทคนิคทหารบก รุ่นที่
๑ ท่านเป็นผู้บังคับบัญชาที่ดี ซึ่งกระผมกล้ายืนยันได้ว่าเป็นผู้บังคับ
บัญชาตัวอย่าง เพราะนอกจากท่านจะปกครองบังคับบัญชาพวกเรา
และให้การฝึก การสอน ตลอดจนการอบรมเป็นอย่างดีกับพวกเรา
แล้วท่านยังคอยเอาใจใส่ดูแลความทุกข์สุขของพวกเราอย่างใกล้ชิด
เสมอ แม้ในยามว่างระหว่างพักผ่อนซึ่งท่านควรจะได้พักผ่อนบ้าง
ทุกครั้งทีกระผมระลึกถึงท่าน เมื่อเหลียวไปดู จะเห็นผู้บังคับหมวด
ของเราได้ร่วมอยู่ในกลุ่มพวกเราด้วยแล้วทุกที ท่านกระทำตัว
ของท่านเหมือนพี่ชายคนโตของน้องเล็ก ๆ ทั้งหลาย ซึ่งคอยทำ
แบบฉบับตัวอย่างที่ดีให้จดจำไว้ และแนะนำในทุกประการและ
ทุกโอกาสเพื่อให้น้อง ๆ ของท่านเป็นคนดีของชาติในอนาคต ท่าน

ได้พยายามฝึกและอบรมให้เราเป็นทหารที่มีวินัย แข็งแกร่งแต่มี
ใจแข็งกระด้างมีความอ่อนโยนแต่มีใจอ่อนแอ เป็นสุภาพบุรุษโดย
แท้จริง เป็นผู้มีการยาทอนดีงาม ตลอดจนอยู่ในศีลธรรมและ
ซื่อสัตย์ เป็นผู้มีความขยันหมั่นเพียรและอดกลั้น มิให้เป็นผู้
ความรู้ท่วมหัวแต่เอาตัวไม่รอด มีความรักใคร่ในหมู่คณะสามัคคี
กลมเกลียวกัน และมีให้ดูถูกเหยียดหยามผู้อื่น ผู้บังคับหมวดของเรา
ได้พรั้อบรมสั่งสอนในสิ่งที่ดีงามไว้มากมาย หากจะนำมากล่าว
ไว้ทีนี้ เห็นว่าไม่พอเพียงต่อหน้ากระดานที่ท่านประธานรุ่น ๆ ได้
จำกัดไว้ให้ ทั้ง ๆ ที่กระผมใครจะนำมากล่าวไว้อีกด้วย ความรู้สึก
จากใจจริงของกระผม และยังประทับใจกระผมอยู่ตลอดเวลา ท่าน
เป็นผู้มีพรหมวิหาร ๔ และปฏิบัติต่อทุก ๆ คนโดยสม่ำเสมอทั่วหน้า
กัน การลงโทษที่ท่านกระทำต่อพวกเรานั้น ก็ได้กระทำไปเพียง
เพื่อให้สำนึกผิด สั่งสอนให้คิดได้กลับตัวเสียใหม่ และด้วยความ
ยุติธรรมโดยทั่วหน้ากันหาใช่ด้วยอารมณ์และอำนาจไม่

ผู้บังคับหมวด ของเราได้จากเราไปแล้ว แต่ความดีที่
ท่านได้ฝากประทับใจไว้แก่กระผมยังมีอยู่เสมอ แม้ในระยะ
หลัง ๆ เมื่อกระผมได้ออกรับราชการแล้ว และแยกย้ายจากท่านไป
กระผมไม่เคยลืมท่านเลย โอกาสไม้อำนวยให้กระผมได้พบท่าน

(๓๖)

บ่อยนัก และยิ่งท่านเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น ย่อมมีกิจการงานมากมายทำให้กระผมไม่อยากจะไปรบกวนเวลาอันมีค่าของท่าน แต่กระผมขอกล่าวด้วยจริงใจว่า กระผมไม่เคยลืมพระคุณของท่านเลย กระผมยังจำคำอบรมสั่งสอนของท่านได้อยู่เสมอ และพยายามปฏิบัติตามแต่ไม่สามารถกระทำได้แม้เพียงครั้งหนึ่งของท่าน อย่างไรก็ตามความดีที่กระผมพอจะมีอยู่บ้างแล้ว กระผมขอยืนยันว่าสิ่งนั้นก็เพราะท่าน ผู้บังคับหมวด ของเราได้ช่วยให้กระผมไว้เนื้อเอง ซึ่งกระผมได้จดจำ ไว้อยู่เสมอและระลึกถึงพระคุณของท่านอยู่ตลอดเวลา

ในท้ายที่สุดนี้ กระผมขอวิงวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลพิภพนี้ จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของท่าน ไปสู่สุคติในสมปรายภพนั้นเทอญ.

พันเอก พิษัย เสมรสุต

เทคนิคหมายเลข ๑๙

คำไว้อาลัย

ฉบับง ๑๖

๑ ผู้หมวดท่านจากเราไป	สุดแสนอาลัย
รำลึกถึงความดีงาม	
๑ อุตส่าห์ปลุกปล้ำพยายาม	ฝึกสอนด้วยความ
เมตตาประหนึ่งพี่ชาย	
๑ บั้นแต่ตั้งด้วยความมุ่งหมาย	ทั้งใจและกาย
พรุ่งพร้อมลักษณะทหาร	
๑ หากใครผิดพลั้งบางประการ	ท่านไม่กล่าวขาน
ถ้อยคำรุนแรงต่อใคร	
๑ ตักเตือนส่วนรวมนั้นไซ้	อย่าทำสิ่งใด
ที่ไม่เหมาะสมอีกเลย	
๑ ทั้งนี้โดยมิได้เอ่ย	ช้อคนที่เคย
ทำผิดนั้นออกประจาน	
๑ รำลึกครั้งนั้นเนิ่นนาน	สามสิบปีประมาณ
ท่านยังมีศรัทธา	
๑ อายุรุ่นเราบัดนี้	กว่าห้าสิบปี
มียศนายพันนายพล	
๑ ยากที่จะหาบุคคล	ปฏิบัติตน
ได้ดังผู้หมวดบริบูรณ์	

พันเอก เติม ลิ้มปิ่นนันทน์

(เลขประจำตัว ๓๐)

คำไว้อาลัย

แม้ท่านจะอยู่ในตำแหน่งสูง แต่ก็เป็นที่กันเองกับพวกเราเสมอ ไม่ว่าราชการหรือส่วนตัว ท่านรักพวกเราเสียจริง ๆ โดยเฉพาะกับข้าพเจ้า ถ้าทราบว่าข้าพเจ้าไปในงาน ท่านต้องเรียกข้าพเจ้าไปหาทุกครั้ง และระยะหลังนี้ท่านแสดงความห่วงใยข้าพเจ้าเป็นอันมาก แต่ท่านเป็นนักปกครอง ความรักของท่านจึงต้องแยกกัน และการช่วยเหลือต้องมีเหตุผลและอยู่ภายในขอบเขตเมื่อออกจากโรงเรียนแล้วก็ไม่ค่อยได้พบกับท่าน แต่ดีใจมากที่ได้พบท่านในต่างประเทศ ระหว่างที่ข้าพเจ้ากำลังศึกษาอยู่ในสหรัฐอเมริกา ก็ปลื้มใจมากที่ได้เห็นข้าพเจ้าที่นั่น ข้าพเจ้าพาท่านไปชมสวนสาธารณะ พาไปรับประทานอาหารที่บ้านพักของข้าพเจ้า และขับรถไปส่งที่สนามบิน ตลอดจนถ่ายภาพยนตร์ขณะที่กำลังขึ้นเครื่องบินกลับเมืองไทย

เมื่อข้าพเจ้ากลับมาและทำการสอนอยู่ที่โรงเรียน นายร้อยได้ประมาณหนึ่งปีพอดีเกิดศูนย์วิจัยและพัฒนาการทหารขึ้นในกรมศึกษาวิจัยกองบัญชาการทหารสูงสุด ซึ่งขณะนั้นท่านดำรงตำแหน่งเจ้ากรมนั้นอยู่ จึงได้ขอย้ายข้าพเจ้าไปปฏิบัติราชการในศูนย์นั้น

และได้แสดงความเมตตารักใคร่ ให้การสนับสนุนช่วยเหลือตลอด
 มา ครั้งหลังนี้ เมื่อท่านกลับมาดำรงตำแหน่งรองผู้บัญชาการ
 ทหารบก และเป็นประธานกรรมการควบคุมวิทยุและโทรทัศน์
 ข้าพเจ้ายิ่งได้พบกับท่านบ่อยครั้งขึ้น เพราะข้าพเจ้าจะต้องเสนอ
 โครงการของสถานีโทรทัศน์กองทัพบกหลายอย่าง ครั้งหนึ่งก่อน
 มรณกรรมของท่านไม่กี่มากนัก้อย ในการเสนอโครงการอันหนึ่ง มี
 การต่อรองกันในระหว่างท่านกับฝ่ายเสนอ เกี่ยงกันด้วยจำนวนปี
 ของการดำเนินงาน ฝ่ายเสนอขอดำเนินงานเอง ๓๐ ปี ท่านขอ
 ให้ข้าพเจ้าช่วยเจรจาลดลงมาเป็น ๒๐ ปี ข้าพเจ้าว่า ๒๐ ปีก็นาน
 พอ ๆ กับ ๓๐ ปี เพราะกว่าจะถึงเวลานั้น พวกเราต่างก็ห่อหมกกัน
 ไปด้วยแล้ว ท่านหัวเราะพร้อมหมกบักกล่าวว่า “ อ้อก็ไม่คิดว่าจะอยู่ถึง
 เพียงนั้นดอก ” ครั้นวันหนึ่งเมื่อข้าพเจ้าโทรศัพท์ไปที่ช่องเจ็ดเพื่อ
 ขอรุทกับผู้อำนวยการ ทางช่องเจ็ดโทรฯ ตอบมาว่า ผู้อำนวยการ
 จะไปรดน้ำศพ พลเอก บริบูรณ์ ฯ วันนั้นบ่ายสี่โมง ให้ข้าพเจ้าไป
 พบที่นั่น ข้าพเจ้าก็ได้เฉลียวใจถามว่า “ พลเอก บริบูรณ์ ฯ จะ
 ไปรดน้ำศพใคร ? ” กลับได้รับคำตอบว่า “ ไปรดน้ำศพ
 พลเอก บริบูรณ์ ” งงไปหมด เป็นไปได้หรือ แต่ก็เป็นไปได้
 แล้วจริง ๆ

ท่านรองผู้บัญชาการทหารบก “หมวดบริบูรณ์” ไม่ว่าท่านจะอยู่ตำแหน่งไหน ยศชั้นใด พวกเราก็มักเรียกท่านติดปากว่า “หมวดบริบูรณ์” เพราะท่านเป็นผู้บังคับหมวดคนแรกของพวกเรา ท่านเป็นคนดี เป็นทหารแท้ เป็นนักปกครองที่ดีเลิศ เป็นผู้บังคับบัญชาที่น่านับถือ มรดกกรรมของท่านจึงไม่เพียงแต่ นำความวิปโยคมาสู่ครอบครัวของท่านเท่านั้น แต่ยังมาสู่พวกเรา โดยเฉพาะข้าพเจ้าสุดจะกล่าวได้ ขอกุศลบุญราศีอันเกิดจากการบำเพ็ญของข้าพเจ้าแต่อดีตและปัจจุบัน จึงเป็นผลลดบันดาลให้ผู้หมวดที่เคารพรักเสวยสุขสมบัติในสิ่งปรารถนา ตามควรแต่คติวิสัยในสัมปรายภพโน้นด้วยเถิด.

พันเอก สกฤต คุ้มรักษ์
 ศูนย์วิจัยและพัฒนาการทหาร
 กองบัญชาการทหารสูงสุด

คำไว้อาลัย

กาลเวลาย่อมเสพสังหารสรรพสังขารทั้งปวง ไม่ว่า
เล็กใหญ่ให้พินาศไป แต่ สิ่งหนึ่งที่อยู่นอกอำนาจของมัน
ก็คือ คุณความดีของผู้ที่เรา ชาวเทคนิค รุ่น ๑ เราเรียก
“ผู้หมวด” กันมาด้วยความเคารพรักยิ่งนั้น จะไม่มีวัน
สลายไปจากจิตใจพวกเราได้เลย.

พันเอก เฉลิมศักดิ์ จูทะหงส์
กรมข่าวทหารกองบัญชาการทหารสูงสุด

คำไว้อาลัย

“เมื่อสามสัปดาห์ที่แล้วมาท่านเป็น *ผู้บังคับหมวด* คนแรก
ของพวกเรา และต่อมาเมื่อก่อนที่ท่านจะถึงแก่อนิจกรรมนั้น ท่าน
เป็น รองผู้บัญชาการทหารบก อันเป็นตำแหน่งที่นับว่าสูงส่งมิใช่น้อย
แต่ท่านก็ยังมีความเสมอต้นเสมอปลายต่อพวกเราอยู่ทุกขณะ
สิ่งประทับใจอย่างยิ่งประการหนึ่งของกระผมก็คือ บัณฑิตอำนวยพร
ความสุขปีใหม่ทุก ๆ ปี ที่กระผมส่งกราบเรียนอำนวยพรไปยังท่าน
ตั้งแต่ปีแรกนั้น ไม่เคยเลยที่ท่านจะไม่ส่งตอบกลับมายังกระผมอัน
เป็นผู้น้อย จวบจนปีสุดท้ายที่ท่านต้องจากไป ลักษณะอันน่าเคารพ
รักและนับถือยิ่งของท่านนั้น คือท่านเป็นผู้ไม่ถือเนื้อถือตัว ซื่อตรง
และซื่อ รักหน้าที่การงาน และความก้าวหน้าเป็นที่สุด

อนึ่งท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถดีเด่น หาผู้ใดเสมอ
เหมือนได้ยากมากทีเดียว กระผมเชื่อมั่นเป็นอย่างยิ่งว่าพวกเรา
เคารพรักและกตัญญูต่อท่านด้วยใจจริงทุกคน สำหรับกระผมนั้น
ข่าวการอนิจกรรมของท่านเป็นข่าวที่ยังความกระหกระเทือนใจให้
เป็นที่สุด ยิ่งไปเสียว่าการสูญเสียญาติผู้ใหญ่ที่เคารพรักก็ไม่ปาน
กระผมขอให้ดวงวิญญาณอันสูงส่งของท่าน จงไปสู่สุคติในสัมปราย
ภพชวันวันคร

พันเอก เจริม สิงห์ศักดิ์

คำไว้อาลัย

สามารถ ซื่อสัตย์ ยุติธรรม เข้มแข็ง เป็นคุณ
ลักษณะประจำตัวท่าน ที่ให้แก่บรรดาศิษย์ทั้งหลาย การ
สูญเสียท่านครั้งนี้ จึงเป็นการสูญเสียอย่างใหญ่หลวง

พันเอก พงษ์ สุภาคง

อาจารย์โรงเรียนทหารช่าง

ศูนย์การทหารช่าง

คำไว้อาลัย

ท่าน พลเอก บริบูรณ์ จุลละจาริตต์ เคยเป็นผู้บังคับ
หมวดคนแรกในชีวิตทหารของกระผม ท่านเป็นผู้ที่เปี่ยมไปด้วย
ความเมตตากรุณา ได้พำสอนอบรมให้นักเรียนทุกคนในหมวด
ของท่านปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีงาม และมีระเบียบวินัยโดยเคร่งครัด
จนนั้นจึงปรากฏว่า ด้วยผลแห่งการกระทำความดีอันมุ่งแต่สาระ
ประโยชน์ของท่าน ทำให้ผู้ที่ท่านได้พำสอนอบรมมา ประสบ
ความสำเร็จในชีวิตการงานโดยสมควรทั่วกัน นับว่าท่านเป็นผู้มี
พระคุณอันใหญ่หลวงโดยแท้

ด้วยเดชะกรรมดีที่ท่านได้ประกอบไว้ ขอให้ท่านจงประสบ
สุขในสัมปรายภพตลอดไป.

พันโท จิตต์ ทองสุโขทัย

แด่ผู้หมวดที่เคารพรัก

๓๐ กว่าปีที่ผมรู้จักท่านมา เริ่มต้นด้วยการเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรง เมื่อเป็นนักเรียนเทคนิค และต่อมาด้วยความเป็นญาติอันสนิทอยู่บ้านใกล้เคียงกัน ท่านได้เป็นพ่อพิมพ์อันประเสริฐสุดของผมตลอดมา ความมีระเบียบ วินัยอันเคร่งครัด และการอบรมสั่งสอนของท่าน ทำให้นักเรียนในรุ่นของเราเป็นตัวอย่างของทหารที่ดี ความรู้ของท่านทำให้ก้าวหน้าขึ้นสู่ความเป็นผู้ยิ่งใหญ่ในกองทัพไทย โดยมีต้องอาศัยอิทธิพลจากสิ่งอื่นใด ความซื่อสัตย์สุจริตของท่าน ทำให้ท่านปราศจากมลทินมัวหมอง ท่านเป็นผู้ทำให้บริสุทธิ์สะอาด ยากที่จะหาได้ในบุคคลที่ดำรงตำแหน่งหน้าที่ราชการเช่นท่าน

สังขาร ร่างกาย ย่อมล่วงลับไปตามสภาพของสังขตธรรม แต่คุณงามความดีของผู้หมวดยังคงจารึกตรึงติดอยู่ในจิตใจของเราตลอดไป.

อริน ลำเลียงพล

สำนักงานนายทหารควบคุมการก่อสร้าง
ประจำประเทศไทย สัตหีบ

หน้าว่าง

คำนำ

ในงานพระราชนิพนธ์เพลงศพ พลเอก บรียูรณ์ จุละจาริตต์
อดีตรองผู้บัญชาการทหารบก กำหนดงานวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๐๘
ณ สุสานหลวงวัดเทพศิรินทราวาส พลโท โชติ หิรัณยชัยวุฒิ เจ้ากรม
ยุทธศึกษาทหารบก ได้มาแจ้งแก่เจ้าหน้าที่กองวรรณคดีและประวัติ
ศาสตร์ กรมศิลปากร ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือเรื่องหลักราชการ
พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อแจก
เป็นอนุสรณ์ในงานนี้ กรมศิลปากรยินดียินยอมอนุญาตให้จัดพิมพ์ได้ตั้ง
ประสงค์

หนังสือหลักราชการนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ได้ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้น สำหรับแจกข้าราชการในโอกาสตรุษ

(๔๘)

สงกรานต์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ แต่ถึงแม้กาลเวลาจะได้ล่วงเลยมา
จนบัดนี้ นับได้หลายสิบปี หนังสือเรื่องนี้ก็ยังทันสมัยและเหมาะ
สำหรับข้าราชการจะได้ยึดถือเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติอยู่เสมอ

กรมศิลปากรขออนุโมทนาในกุศลราศีทักษิณานุประทาน ซึ่ง
พลโท โชติ หิรัณยัษฐิติ ได้จัดบำเพ็ญอุทิศแด่ พลเอก บริบูรณ์
จุลละจาริตต์ และได้ให้พิมพ์หนังสืออันมีค่าในทางปฏิบัติราชการ
แจกเป็นกุศลวิทยาทาน ขอกุศลทั้งนี้จงเป็นปัจจัยส่งเสริมให้
พลเอก บริบูรณ์ จุลละจาริตต์ ผู้วายชนม์ ได้ประสบแต่อิฏฐ
วิบูลมบุญผลเสวยสุขสมบัติในสัมปรายภพ ตามควรแก่ฐานะทุก
ประการ เทอญ.

กรมศิลปากร

๒๓ กันยายน ๒๕๐๙

หนังสือหลักราชการ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงพระราชนิพนธ์

และพิมพ์พระราชทานแจกข้าราชการ

ในการพระราชพิธีตะรุะสงกรานต์ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗

ในสมัยปัจจุบันนี้ ใคร ๆ ก็ย่อมทราบอยู่แล้วว่า การศึกษา
จำเป็นยิ่งขึ้นมากกว่าในเวลาก่อน ๆ นี้เป็นอันมาก และมีค่าหับตำรา
สำหรับสอนศิลปะแลวิทยาแทบทุกอย่าง เหตุฉนี้จึงทำให้คนบาง
จำพวกหลงไปว่า “รู้อะไรก็ไม่สู้วิชา” และด้วยความหลงอัน
จึงเลยทำให้หลงเลยนึกต่อไปว่า ไม่ว่าจะทำการในหน้าที่ใด ๆ
ข้อสำคัญมีอยู่อย่างเดียวแต่เพียงจะพยายามให้ได้คะแนนมาก ๆ ทุก
คราวที่สอบไล่ในโรงเรียน และให้ได้ประกาศนียบัตรหลาย ๆ ใบ
แล้วพอออกจากโรงเรียนก็เป็นอันจะไม่ต้องพยายามทำอะไรอีกต่อไป
ทั้งลาภ ทั้งยศ ทั้งทรัพย์ จำจะต้องหลั่งมาไหลมาทีเดียว

บุคคลจำพวกที่คิดเห็นว่าวิชาเป็นแก้วสารพัดนึกเช่นนี้ เมื่อ
เข้าทำการแล้ว ถ้ามันไม่ได้รับตำแหน่งสูงเพียงพอกับที่ตนตีราคา

ของตบไว้ และสภยศทพยหลังโหลมาไม่ทันใจ ก็บังเกิดคววม
หลกใจ แล้คววมไม่พอใจ เมื่อไม่พอใจแล้ก็บังเกิดคววมริษยา
เมื่อเกิดคววมริษยาขึ้นแล้ก็หมตคววมสุข

แท้จริงบุคคลจำพวกนี้สมนึก หรือไม่เคยนึกทีเดียวว่ามี
สุภษิตโบรมท่านได้กล่าวไว้แล้ว่า “วิชาท่อมหัวเอาตัวไม่รอด”
คำที่ ท่านกล่าว ไว้เช่นนี้ควรทีจะหวล คำนึงดู บ้างว่า ท่าน มุ่งคววมว่า
กระไร ? ท่านยอมมุ่งคววมว่า วิชานั้นเปรียบเหมือนเครื่องแต่งตัว
ซึ่งใครมีทุนแล้ก็อาจจะหาแต่งได้เท่ากัน แต่ถึงแม้ว่าจะมุ่งทางหงส์
ผัดหน้าใส่สุภษาทอง ถ้าแม้ว่ารำไม่งามเขาก็ไม่เลือกเอาเป็นตัว
อิเหนาเป็นแน่ละ ถ้าคนเราต้องการแต่วิชาอย่างเดียวเป็นเครื่องนำ
ไปสู่คววมเป็นใหญ่ บ่านนี้พวกครูบาอาจารย์ทุกคนคงต้องเป็นคน
ใหญ่คนโตไปด้วยกันหมตแล้ แต่แท้ที่จริงศิษย์ทีดีกว่าครุมิดมไป
ซึ่งถ้าจะว่าไปแล้ไม่ควรทีจะเป็นไปได้ เพราะครูเป็นผู้สอนวิชา
ให้แก่ศิษย์ เหตุใดศิษย์จึงจะวิ่งไปดีกว่าครูเล่า ถ้าลองไตร่ตรอง
ดูข้อให้ตีหน้อยจะเห็นได้ว่า ไม่ใช่เพราะวิชาอย่างเดียวเสียแล้
ต้องมีคุณวิเศษอื่นประกอบด้วยอีก คุณวิเศษเหล่านั้นจะขอพรรณนา
แต่พอเป็นสังเขป ดังต่อไปนี้

๑. ความสามารถ

คำว่าสามารถนั้น มีบางคนก็เข้าใจกว้าง ๆ บางคนก็เข้าใจแคบ ๆ อย่างที่แคบคือใครทำการได้ดีเต็มตามวิชาที่ได้เรียนรู้มาแล้ว ก็เรียกว่าเป็นคนที่มีความสามารถเสียแล้ว แต่แท้จริงควรจะใช้คำว่าชำนาญจะเหมาะกว่า เปรียบเหมือนช่างไม้ ช่างเหล็ก หรือช่างอะไร ๆ ที่ทำงานดี ๆ ก็หากกล่าวไม่ว่าเขาสามารถ มักกล่าวแต่ว่าฝีมือดี และผู้ที่ขี่ม้าขับรถเก่ง ๆ ก็หากกล่าวไม่ว่าเขาสามารถ กล่าวแต่ว่าเขาชำนาญแต่ที่ผู้ที่ได้รอบรู้วิทยาการอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว และใช้ความรู้นั้น โดยอาการอันซ้ำซ้อนมักกล่าวกันว่าเขาสามารถ ซึ่งเป็นการส่งเสริมเกินกว่าที่ควรไปโดยแท้ อันที่จริงผู้ที่ได้เรียนการช่างไม้จนทำการในหน้าที่ของเขาได้ดีทุกสถานแล้ว ไม่เลวไปกว่าผู้ที่ได้เรียนกฎหมายจนว่าความได้นั้นเลย เป็นแต่ชำนาญการคนละอย่างเท่านั้น แต่ถ้าจะแปลความสามารถให้กว้างออกไป ต้องแปลว่าสิ่งซึ่งกระทำให้ความเป็นใหญ่มีมาแต่ผู้ที่มีอยู่ และจะแปลให้ดีกว่านั้นก็ยาก เพราะความสามารถเป็นสิ่งที่มิได้อยู่ในตำหรับตำราอันใด และจะสอนให้แก่นักก็หาได้ไม่ ย่อมจะเป็นสิ่งซึ่งบังเกิดขึ้นในตัวของบุคคลเอง หาใช่เพาะขึ้นโดยหาคะแนนมาก ๆ ในเวลาสอบไล่ในโรงเรียนหรือโดยได้ประกาศนียบัตรหลาย ๆ ใบก็หา

มิได้ การแปลคำว่าสามารถแคบไปนั้นแหละ ทำให้เป็นเครื่อง
 บำรุงความโทมนัสแห่งบุคคลบางจำพวกเป็นอันมาก คำว่าสามารถ
 ควรจะแปลเสียให้กว้างทีเดียวว่า “อาจจะทำการงานให้เป็นผล
 สำเร็จได้ดียิ่งกว่าผู้ที่มีโอกาสเท่า ๆ กัน” เช่นต่างว่าคน ๒ คน
 ได้เรียนหนังสือโรงเรียนเดียวกัน สอบไล่ได้ปาน ๆ กัน ได้ไปยุโรป
 ด้วยกัน เรียนเท่า ๆ กันอีก และกลับพร้อมกัน เข้ารับราชการ
 พร้อมกันในหน้าที่คล้าย ๆ กันแต่ครั้งเมื่อทำงานแล้ว คน ๑ รู้จัก
 ใช้วิชาของตนให้เหมาะแก่กาลเทศะและสมเหตุสมผล อีกคน ๑
 ต้องคอยนายให้ชี้หนทางให้ทำก่อนจึงทำ เช่นนี้นับว่าคนที่ ๑ เป็น
 ผู้มีความสามารถมากกว่าคนที่ ๒

ความสามารถนั้นแหละเป็นสิ่งที่ต้องการสำหรับใช้เป็นผู้บง-
 คับบัญชาคน ไม่ว่าในหน้าที่ฝ่ายทหารหรือพลเรือน และเมื่อ
 ผู้ใหญ่เขาจะเลือกหาผู้บังคับบัญชาคน เขาย่อมจะพึงเล็งดูความ
 สามารถมากกว่าดูภูมิวิชา (ถ้าเขาคิดดู) แต่ผู้ใหญ่ที่หลงไปพึงเล็ง
 แต่ภูมิวิชาเท่านั้นก็มี ซึ่งในไม่ช้าก็ต้องรู้สึกว้าคิดผิด เพราะผู้ที่มี
 วิชาแต่ไม่รู้จักใช้วิชานั้นให้เป็นประโยชน์จริง ๆ ได้แล้ว ก็ไม่ผิด
 อะไรกับวานร ซึ่งถือแก้วไว้ในมือ แต่จะรู้ราคาแห่งแก้วนั้นก็หาไม่ได้

ดังนั้นเป็นอันสรุปความได้แล้วว่า ความสามารถเป็นลักษณะ
อัน ๑ แห่งผู้บังคับบัญชาคน

๒. ความเพียร

ความเพียรเป็นคุณวิเศษซึ่งนักปราชญ์โบราณท่านสรรเสริญ
กันนัก จึงมีพุทธภาษิตปรากฏอยู่ว่า “ความเพียรเป็นเครื่องพาดน
ข้ามพ้นความทุกข์” แต่ผู้มีวิชาสมัยใหม่นี้ก็รู้สึกคุณวิเศษแห่ง
ความเพียรอีกเหมือนกัน เพราะเหตุที่มีความเชื่อมั่นเสียแล้วว่าวิชา
อาจจะพาดนไปถึงไหน ๆ ก็ได้ จึงไม่รู้สึกความจำเป็นที่จะต้องใช้
ความเพียร โดยมากก็มักจะกล่าวว่า “ความเพียรเราได้ใช้แล้ว
เราจึงได้มีวิชาความรู้ได้ถึงปานนี้ ถ้าเราไม่ได้มีความเพียรมาแล้ว
เรายังเป็นคนโง่อยู่อย่างเดิมๆ?” คำที่กล่าวเช่น นี้เมื่อฟังดูเผิน ๆ
และไม่ไตร่ตรองดูให้ดี บางทีก็หลงเห็นตามไปด้วย แต่แท้จริงที่
กล่าวเช่นนั้นนั้นหาถูกไม่ การที่เรียนรู้อวิชานั้นเพราะอุตสาหพยายาม
โดยเฉพาะชั่วแล่น ๑ หนึ่งต่างหาก คือสักัดพันท่นลำบากเอาพัก ๑
พอให้สอปลไ้ได้คะแนนสูง ๆ เพื่อหวังจะได้หาความสุขในทาง
เกียจคร้านเท่านั้น ซึ่งจะเรียกว่าเพียรจริงไม่ได้ การวิ่งทางไกล
๑๐๐ เมตร ก็กับการวิ่งทางไกลตั้งกิโลเมตรขึ้นไป นักเลงกีฬาเขา

ถือว่าผิดกันอย่างไร ความอดสาหะเรียนจนเพียงพอได้สอบไล่ได้กับการเพียรต่อไปแม้เมื่อออกจากโรงเรียนแล้วก็ผิดกันฉนั้น

คำว่าเพียรแปลว่า “กล้าหาญไม่ย่อท้อต่อความยากและบากบั่นเพื่อจะข้ามความขัดข้องให้จงได้ โดยใช้ความอุสาหวิริยภาพมิได้ลดหย่อน”

เมื่อแปลคำว่าเพียรเช่นนี้แล้ว ก็จะแลเห็นได้เสียแล้วว่า การเพียรไม่ได้เกี่ยวแก่การมีวิชามากหรือน้อย และคนที่ไม่มีวิชาเลยก็อาจจะเป็นคนเพียรได้ และถ้าเป็นคนเพียรแล้วบางทีก็อาจที่จะได้เปรียบผู้ที่มิวิชาแต่ขาดความเพียรนั้นได้เป็นแน่แท้

ความจริงมีอยู่เช่นนี้ แต่ผู้ตระการตาตนว่าเป็นคนที่มิวิชามักจะสิ่มค่านึงถึงซ้นนี้ จึงไม่เข้าใจว่าเหตุใดผู้ที่มิวิชาน้อยกว่าตนจึงกลับได้ดีมากกว่า และสิ่มนึกไปว่าวิชานั้นจะเป็นสมบัติโดยจำเพาะบุคคลผู้ ๑ ผู้ใดหรือหมู่ ๑ หมู่ใดเท่านั้นก็หามิได้ วิชาความรู้ย่อมเป็นของกลางสำหรับโลก เป็นทรัพย์สินอันไม่มีเวลาสิ้นสุด และไม่มีผู้ใดในโลกนี้จะกล่าวได้เลยว่าเรียนวิชาจบหมดแล้ว ผู้ที่เป็นนักปราศรัยแท้จริงไม่ว่าจะเป็นชนชาติใดภาษาใด ย่อมจะรู้สึกอยู่ว่า คนเรายังเรียนรู้อีกมากขึ้นยิ่งจะแลเห็นแจ่มแจ้งขึ้นทุกที ว่าความรู้ของตนเองนั้นมีมากน้อยปานใด แต่ตรงกันข้าม ผู้ที่โฆษณาภูมิความ

รู้ของตนอยู่เสมอ โดยเข้าใจว่าตนเป็นผู้มีความรู้สูงนั่นแหละ เป็นคนโง่โดยแท้ จึงไม่เข้าใจความจริงอย่างเช่นที่นักปราชญ์เขาเข้าใจกัน และอาศัยความเข้าใจผิดอันนั้นเองจึงมิได้ชวนชวายเป็นไป และด้วยเหตุนี้เองผู้ที่เขามิได้อวดรู้ เป็นแต่ตั้งความเพียรให้สม่ำเสมอไป จึงมักเดินตันและแข่งขันหน้าผู้มีวิชาท่วมหัวเอาตัวไม่รอด

อนึ่ง ผู้ที่แสดงตนเป็นคนเพียรแล้ว ก็เหมือนแสดงให้ปรากฏว่า ถ้าแม้ได้รับมอบให้กระทำการในหน้าที่ใด ก็คงจะใช้อุตสาหวิริยภาพโดยสม่ำเสมอ เพื่อทำกิจการนั้น ๆ ให้บรรลุถึงความสำเร็จด้วยดีจึงได้ ดังนั้นเมื่อผู้ใหญ่จะเลือกหาคนใช้ในตำแหน่งผู้บังคับบัญชาคน จึงพึงเล็งหาคนเพียรมากกว่าคนที่มีความรู้ แต่เพียงอย่างเดียว เพราะหาความยากกว่าหาคนมีความรู้ได้

๓. ความไหวพริบ

ความไหวพริบเป็นลักษณะอีกอย่าง ๑ ซึ่งต้องการสำหรับบุคคลที่จะใช้ในหน้าที่ผู้บังคับบัญชา

ความไหวพริบเป็นสิ่งที่บังเกิดมีขึ้นในนิสัยแห่งบุคคลเอง จะหาตำหรับตำราใดสำหรับเรียนรู้อีกหาไม่ได้และยากที่จะสอนกันได้ จะได้ก็แต่เพียงแนะนำหนทางให้ฝึกฝนเองขึ้นเท่านั้น แต่ถ้าไม่มีพื้นเดิมอยู่แล้ว ถึงจะแนะนำก็หาเป็นผลดีจริงไม่

ความไหวพริบ แปลว่า “รู้จักสังเกตเห็นโดยไม่ต้องมีใครเตือน ว่ามีเหตุเช่นนั้น ๆ จะต้องปฏิบัติการณ์อย่างนั้น ๆ เพื่อให้บังเกิดผลดีที่สุดแก่กิจการทั่วไป และรีบทำการอันเห็นควรนั้นโดยฉับพลันทันท่วงที”

ความไหวพริบนั้น จะเป็นเพราะมีวิชามากน้อยก็หาไม่ได้ เหตุฉนี้ ผู้ที่มีวิชามาก แต่บกพร่องในความไหวพริบแล้ว บางทีก็สู้คนที่มีวิชาน้อยกว่า แต่มีความไหวพริบมากกว่าหาได้ไม่ คือถ้ามีเหตุซึ่งจำเป็นจะต้องทำการโดยทันทีทันควัน จะมีเวลามัวคั่งตำหรับตำราอะไรที่ไหน ต้องรีบปฏิบัติการณ์ไปให้ทันที่ซึ่งจะไม่เสียการ

ผู้ที่จะใช้เป็นผู้บังคับบัญชาคน เหมือนเป็นผู้ต้องคิดแทนคนมาก ๆ ก็จะต้องเอาตัวรอดแต่โดยลำพังหาได้ไม่ ต้องพาคคนในบังคับบัญชาของตนรอดพ้นไปได้ด้วย และอาจจะต้องความคิดเช่นนั้นโดยปัจจุบันทันด่วนด้วยบ่อย ๆ เหตุฉนี้ในการเลือกผู้บังคับบัญชาคนจึงต้องพึงเล็งดูความไหวพริบของบุคคลนั้นด้วย

๔. ความรู้เท่าถึงการ

คำว่า “รู้เท่าไม่ถึงการ” เขามักใช้เป็นคำติเตียนกันว่าเป็นความบกพร่อง เพราะฉะนั้นควรจะพิจารณาดูว่า ความรู้เท่าถึงการนั้น แปลว่าอะไร ?

แปลว่า “รู้จักปฏิบัติกิจการให้เหมาะด้วยประการทั้งปวง”
 ที่จะเป็นเช่นนั้นได้ก็ต้องเป็นผู้ที่รู้จักเลือกเวลาที่จะปฏิบัติกรอย่างไร
 จึงจะเหมาะแก่เวลาและที่ ให้สมเหตุสมผลจึงจะเป็นประโยชน์ที่สุด
 อันความคิดในทางการใด ๆ ถึงแม้ว่าจะดีปานใดก็ตาม แต่
 ถ้าใช้ไม่เหมาะแก่เวลา คือทำก่อนที่ถึงเวลาอันควรหรือภายหลัง
 เวลาอันควร ก็อาจที่จะไม่ได้รับผลอันดีเท่าที่ควรได้รับ หรือกลับ
 กลายเป็นผลร้ายไปก็ได้ เช่นต่างว่าเราคิดจะนำพลเดินไปทางหาด
 ทรายอน ๑ ซึ่งเป็นทางลัดตัดไปถึงที่ซึ่งจะเอาชัยแก่ข้าศึกได้ ดังนี้
 นับว่าเป็นความคิดอันดีโดยแท้ แต่ถ้าว่าทางหาดนั้นเผอิญมีเวลาที่
 เดินได้สะดวกแต่ในขณะที่น่าลงแค้นทีเดียวเท่านั้น ฉะนั้น แม้เรา
 เดินไปในขณะเมื่อน้ำยังมีทันลงมากพอ หรือรุ่งโรไปจนน้ำกลับขึ้น
 เสียใหม่่อแล้ว ก็คงจะไปไม่ได้ หรือได้ก็แต่โดยต้องเสียสัมภาระ
 บ้าง ดังนี้ นับว่าเลือกเวลาไม่เหมาะ เลยทำการซึ่งแท้จริงเป็น
 ความคิดดีนั้น ไม่ตลอดไปได้ ส่วนการเลือกที่ให้เหมาะก็คล้าย ๆ
 กัน เช่นจะคิดสร้างบ่อมอย่างแน่นหนาและเต็มไปด้วยปืนหนัก ๆ
 ลงในที่ชายเลน บ่อมซึ่งแท้จริงเป็นของดีก็จะกลับกลายเป็นของที่
 ใช้ไม่ได้ไป ดังนี้ เป็นต้น

ความรู้เท่าถึงการนี้ จะมีคำหับคำราหรือครูบาอาจารย์สั่งสอนได้ก็หาไม่ อย่างดีที่สุดที่พอจะศึกษาได้ก็โดยอาศัยความอดสาทพากเพียรจดจำแบบ อย่างของ ผู้อื่นซึ่งเขา ได้ปฏิบัติมาแล้ว ในเวลาที่คล้ายคลึงกันเท่านั้น แต่ที่จะวางใจยึดถืออยู่แต่แบบแผนเท่านั้น ก็ไม่ได้ เพราะถ้าหากว่าไปประสบเหตุการณ์ซึ่งมิได้มีอยู่ในแบบแผนแล้ว ก็จะมีใจ ไม่รู้ที่จะทำอย่างไรเสียอีก จึงเป็นอันต้องอาศัยความไหวพริบในตัวเองประกอบด้วย จึงจะเป็นผู้รู้เท่าถึงการอย่างบริบูรณ์

๕. ความซื่อตรงต่อหน้าที่

ซื่อเป็นข้อสำคัญสำหรับคนทั่วไป ทั้งผู้ใหญ่และผู้น้อยและจะเป็นผู้สูงหรือผู้รับคำสั่งก็เหมือนกัน เมื่อเป็นสิ่งสำคัญเช่นนั้นแล้ว ก็เป็นที่น่าประหลาดใจที่สุด ที่คนโดยมากเข้าใจซื่อผู้น้อยเต็มที่

ถ้าจะถามว่า ความซื่อตรงต่อหน้าที่แปลว่าอะไร บางทีจะได้รับคำตอบต่าง ๆ กันอย่างน่าอัศจรรย์ทีเดียว บางคนก็น่าจะตอบว่า "ไปออฟฟิศทุกวัน ตรงตามเวลา ไม่ขาดและไม่ช้า" ซึ่งก็ต้องยอมว่าเป็นอันใช้ได้ส่วน ๑ แต่จะต้องขอดถามต่อไปว่า เมื่อไปถึงออฟฟิศแล้วนั้นไปทำอะไร ? ถ้าเพียงแต่ไปนั่งสูบบุหรี่คุยกับเกลอ

ถึงเรื่องเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ มีนินทานายของตัวเองหรือนินทาคนอื่น
เป็นต้น หรืออ่านหนังสือพิมพ์ หรือเขียน "คอร์เรสปอนเดนซ์"
ส่งไปลงหนังสือพิมพ์คำคนเล่น ดังนี้ นับว่าไม่ใช่ข้อตรงต่อหน้าที่
เพราะออฟฟิศไม่ใช่ที่สำหรับไปนั่งคุยกับเพื่อนหรือสำหรับคำคนเล่น
ที่ออฟฟิศเป็นที่สำหรับทำงานการ และถ้าไปออฟฟิศไม่ได้ทำงาน
แล้วก็เท่ากับไม่ได้ไป เพราะฉะนั้นถ้าจะยกเอาการไปออฟฟิศทุก
วันเป็นพะยานแห่งความซื่อตรงต่อหน้าที่เพียงพอแล้วหาได้ไม่ ต้อง
ประกอบกับไปทำการงานเป็นประโยชน์โดยตรงตามหน้าที่ด้วยจึงจะ
ใช้ได้

บางคนก็อาจจะตอบว่า "ซื่อตรงต่อหน้าที่แปลว่าไม่โกงเงิน
หลวง" ซึ่งนับว่าเป็นคำตอบที่ใช้ได้เหมือนกัน แต่จะรับรองว่าถูก
ต้องบริบูรณ์ก็ยังไม่ได้อีก เพราะเป็นแต่เว้นจากการฉ้อโกงเท่านั้น
จะถือเป็นที่ทำได้ทำการอะไรให้เป็นชั้นเป็นอันไม่ได้ และถ้าจะถือ
เอาการเว้นจากโกงเป็นความชอบแล้ว ก็จะมีต้องถือต่อไปด้วยว่า
ว่าการโกงนั้นเป็นของปกติ? จำจะต้องถือเช่นนั้น จึงจะยกความ
ไม่โกงขึ้นเป็นความชอบได้ เพราะการทำ ความชอบต้องแปลว่าทำ
ดีผิดปกติ ก็อันที่จริงการที่ไม่โกงนั้นเพราะความละอายแก่บาปหรือ
กลัวบาป หรืออย่างต่ำลงไปอีกหน่อยก็เพราะกลัวคิดคุกต่างหาก

เพราะฉะนั้นการที่รักษาตัวของตัว จะเรียกว่าทำความชอบอย่างไร ต้องเรียกแต่ว่าประพฤตินิยมตัวเท่านั้น

ถ้าจะตอบให้ดีที่สุด ควรตอบว่า “ความซื่อตรงต่อหน้าที่ คือก่อตั้งใจกระทำกิจการ ซึ่งได้รับมอบให้เป็นหน้าที่ของตน นั้นโดยซื่อสัตย์สุจริต ใช้ความอุตสาหวิริยภาพเต็มสติกำลังของตน ด้วยความมุ่งหมายให้กิจการนั้น ๆ บรรลุถึงซึ่งความสำเร็จโดยอาการอันงดงามที่สุดที่จะพึงมีหนทางจัดไปได้”

ตามที่กล่าวมานี้ คุณก็ไม่จำเป็นต้องเป็นการยากเย็นอันใด แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีความอยู่บางคน ซึ่งไม่สามารถจะปฏิบัติเช่นนั้นได้ โดยมากมักเป็นเพราะเหตุที่ตราคาดนแพงกว่าที่ผู้อื่นชาติ เช่น เขามอบให้กวาดเฉลียง ถ้าจะตั้งใจกวาดไปให้ดีจริง ๆ ก็จะได้ดี แต่นั่นหาเป็นเช่นนั้นไม่ กลับเห็นไปเสียว่า ถ้าแม้ได้เสียงชมดกก็จะดี แล้วก็เลยไปคิดฟุ้งสร้านแต่ในการเสียงชมดกซึ่งมิใช่หน้าที่ ละทิ้งการกวาดเฉลียงซึ่งเป็นหน้าที่ของตนแท้ ๆ นั้นเสีย คราวนี้ต่างว่าย้ายให้ไปทำหน้าที่เสียงชมดกตามปรารถนา พอใจๆ? เปล่าเลย ไพล่ไปคิดถึงการรดต้นไม้ ถ้าเปลี่ยนให้ไปทำการรดต้นไม้ ก็ไพล่ไปคิดถึงการกวาดกระไดโซรู่ท่ออะไรต่ออะไรไปอีก บุคคลที่เป็นเช่นนั้น

เป็นตัวอย่างอันแท้แห่งผู้ไม่ซื้อตรงต่อหน้าที่ เปลืองสมองซึ่งเอาไป
 ใช้ในสิ่งซึ่งไม่ใช่กิจของตนเลย ผู้ที่ซื้อตรงต่อหน้าที่แท้จริงแล้ว
 เมื่อรับมอบให้ทำการอะไร ก็ต้องตั้งใจตั้งหน้าทำการอันนั้นไป
 อย่างดีที่สุด ปล່อยให้ผู้ใหญ่เขาวินิจฉัยว่าความสามารถจะ
 เหมาะเพียงเท่านั้น หรือจะพอขยับเขยื้อนเลื่อนขั้นทำงานใน
 ตำแหน่งที่สูงกว่านั้นขึ้นไป ถ้าผู้ใดประพฤติให้ซื้อตรงต่อหน้าที่
 เช่นกล่าวมาแล้วนี้ นับว่าเป็นผู้ควรวางใจให้ทำการในหน้าที่
 สำคัญได้ เพราะเชื่อได้ว่าหน้าที่อะไรที่มอบให้ทำคงไม่ละทิ้ง

๖. ความซื้อตรงต่อคนทั่วไป

ข้อนี้เป็นคุณวิเศษสำคัญอัน ๑ ซึ่งทำให้เป็นที่นิยมแห่งชน
 ทั่วไป เว้นเสียแต่คนโง่จึงจะเห็นเป็นความโง่ และคนโง่เห็น
 เป็นโอกาสสำหรับโง่

คนเราไม่ว่าจะเป็นคนสำคัญปานใด ย่อมต้องอาศัยกำลังผู้
 อื่นในกิจการบางอย่าง จึงมีสุภาษิตโบราณกล่าวไว้ว่า “ป่าพึ่งเสือ
 เรือพึ่งพาย นายพึ่งบ่าว เจ้าพึ่งข้า”

เมื่อความจำเป็นมีอยู่เช่นนั้นแล้ว จึงต้องคำนึงดูว่า จะทำ
 อย่างไรจึงจะได้ใช้กำลังของผู้อื่นนั้นโดยความเต็มใจของเขา ?

วิธีที่บุคคลเลือกใช้นั้น ย่อมมีต่าง ๆ กัน แล้วแต่สติของ
คนและผู้ที่ต้องการจะอาศัยกำลัง

ถ้าเป็นผู้มีทรัพย์สิน ก็จำหน่ายทรัพย์สินเป็นสินจ้าง หรือเป็นสิน
บน หรือเป็นเครื่องล่อใจ หรือเป็นของกำนัล สุดแท้แต่ลักษณะ
แห่งบุคคลที่ต้องการกำลัง

ถ้าเป็นผู้มีอำนาจ และเป็นคนที่ใจหน้อย ก็ใช้แต่อำนาจ
และอาญาบังคับผู้น้อยให้ทำตามใจตน แต่ถ้าฉลาดหน้อยก็ใช้ยอ
หรือล่อค้ายเปิดหนทางให้ได้รับผลประโยชน์พิเศษ

ถ้าเป็นผู้ที่ถือตนว่ามีสติปัญญา ก็ใช้สติปัญญานั้นหลอกลวง
โดยอาการต่าง ๆ นี้ คือแบบบุคคลจำพวกที่เรียกกันว่า “นักธุรกิจ
เมือง” (โปลิติก) ซึ่งมักใช้วาจาและโวหารลวงให้ตายใจ แล้ว
จึงจะใช้ผู้นั้นเป็นเครื่องมือหรือลงที่สุดก “เคย”

ถ้าเป็นผู้หน้อย ไม่มีทรัพย์สิน และอ่อนในความสามารถและ
ต้องการกำลังช่วยเหลือของผู้ใหญ่ ก็มักใช้วิธีสอพลอ ซึ่งตามสมัย
ใหม่ชอบใช้เรียกกันว่า “ป.จ.” แต่ซึ่งแท้จริงไม่ตรงศัพท์เลย
เพราะการประจบ อาจจะทำได้โดยความตั้งใจโดยตรง คือตั้งใจ
เพียงแสดงความอ่อนน้อมยอมอยู่ในถ้อยคำหรือให้ใช้สรวล เพราะ
ความภักดีนั้นซำกับเจ้า บ่าวกับนาย บุตรกับบิดามารดา หรือศิษย์

กับครู ดังนั้น จะปรับเอาเป็นความชั่วร้ายอย่างไร เป็นของธรรมดา
 ต่างหาก แต่ส่วนการสอพลอนั้น มีความมุ่งหมายชั่วเป็นอันอยู่
 ก็รู้แล้วว่าความสามารถของคนย่อมเยาว์ จึงเอาปากหวานเข้าแทน
 เพื่อช่วยพาตนไปสู่ที่ซึ่งตนมีอาจจะถึงได้ โดยอาศัยความสามารถ
 ของตนโดยลำพัง เมื่อความจริงเป็นอยู่เช่นนั้นแล้ว ผู้ที่ได้ดีเพราะ
 สอพลอนั้น จะได้ดียั่งยืนอยู่ก็หาไม่ได้ เพราะเมื่อความสามารถไม่
 พอแก่หน้าที่แล้ว ก็คงจะทำการไปไม่ตลอดเป็นแน่แท้ ส่วนผู้ที่มัก
 บ่นติเตียนคนสอพลอนั้น บางคนก็บ่นเพราะเกลียดชัง คนที่ไม่ซื่อ
 ตรงจริง ๆ แต่ถ้าคำบ่นนั้นมีอยู่ว่า “เราเองมันสู้เขาไม่ได้ เพราะ
 เราไม่รู้จัก “ป.จ.” เช่นนี้ไซ้ร้ ต้องเข้าใจได้ทีเดียวว่าบ่นเพราะ
 ความริษยาและถ้าต้องริษยาแล้ว ก็แปลว่าขาดความเชื่อถือในความ
 สามารถของตนเองเสียแล้ว จึงรู้สึกตนว่าแพ้เปรียบคนสอพลอซึ่งดี
 แต่พูดเท่านั้น ก็เป็นอันว่าตนเองก็คงดีแต่พูดเท่านั้นเหมือนกัน
 และที่แค้นเคืองก็เพราะตนเองไม่มีโอกาสที่จะสอพลอได้
 บ้างเท่านั้น ผู้ที่มีความสามารถจริง เป็นคนดีจริงอย่างบริบูรณ์
 อยู่แล้ว ไม่ต้องวิตกอย่างไร ๆ ก็คงต้องมีผู้แลเห็นความดี เพราะ
 ฉะนั้นการบ่นริษยาพวกสอพลอก็ไม่เป็นการจำเป็นอะไรเลย

ที่จริงหนทางที่ดีที่สุดที่จะดำเนินไปเพื่อให้เป็นที่ยอมรับแก่คน
ทั้งหลายมีอยู่ ก็คือความประพฤติซื่อตรงต่อคนทั่วไป รักษา
ตนให้เป็นคนควรเขาทั้งหลายจะเชื่อถือได้ โดยรักษาวาจาสัตย์
พูดอะไรเป็นนั้น ไม่เหียนหันเปลี่ยนแปลงคำพูดไปเพื่อความสะดวก
เฉพาะครั้ง ๑ คราว ๑ ไม่คิดเอาเปรียบใครโดยอาการอันเขาจะ
ขันแข่งไม่ได้ ไม่ยกตนข่มท่าน ไม่หาดีใส่ตัวหาชั่วใส่เขา เมื่อ
ผู้ใดมีไมตรีตอบต่อก็ตอบแทนด้วยไมตรีโดยสม่ำเสมอ ไม่ใช้ความ
รักใคร่ไมตรีซึ่งผู้อื่นมีแก่เรานั้นเพื่อ เป็นเครื่อง ประหารเขาเองหรือ
ใคร ๆ ทั้งสิ้น

ความประพฤติซื่อตรงต่อคนทั่วไปเช่นนี้ ปราชญ์ทุกชาติทุก
ภาษาย่อมยกย่องว่าเป็นคุณวิเศษอัน ๑ ซึ่งเป็นลักษณะแห่งผู้เป็น
ใหญ่แท้จริง และถึงผู้ที่ยังอยู่ในตำแหน่งผู้น้อย ถ้าประพฤติได้เช่นนี้
ก็ย่อมจะเป็นศรีแก่ตน ทำให้คนนิยมรักใคร่และให้ผู้ใหญ่เมตตา
กรุณาเป็นอันมากเหมือนกัน

๗. ความรู้จักนิตยคน

ข้อนี้เป็นของสำคัญสำหรับผู้ที่ทำหน้าที่จะต้องปฏิบัติกิจการติด
ต่อกับผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือผู้น้อย

ถ้าเป็นผู้น้อย เป็นหน้าที่จะต้องศึกษาและสังเกตให้รู้นิสัย
 ของผู้ใหญ่ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาของตน ต้องรู้ว่าความคิดความเห็น
 เป็นอย่างไร ชอบทำการทำงานอย่างไร หรือชอบชังอะไร เมื่อ
 ทราบแล้วก็อาจที่จะวางความประพฤติและทางการงานของตนเองให้
 ต้องตามอรรถาศัยของผู้ใหญ่นั้นได้ ที่แนะนำเช่นนี้ไม่ใช่แปลว่า
 ให้สอพลอ เป็นแต่ให้ผ่อนผันให้เป็นการสะดวกที่สุดเท่านั้น การ
 ที่สอพลอนั้นไม่จำเป็นเลย แต่การที่จะอวดดีกระด้างกระเดื่อง
 เพื่อแสดงความฉลาดหรือสามารถของตนเองก็ไม่จำเป็นเหมือนกัน
 และหาใช้หนทางที่ปราชญ์สรรเสริญไม่ ตรงกันข้าม ปราชญ์ยอม
 สรรเสริญผู้ที่รู้จักเจียมตัว จึงได้จัดเอา “มทฺวิ” เข้าไว้เป็นธรรม
 อัน ๑ ในธรรมทั้ง ๑๐ ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินจะต้องทรงปฏิบัติเป็นนิตย
 ผู้ที่รู้จักอ่อนน้อมยอมเป็นที่รักใคร่และเมตตาแห่งผู้ใหญ่ และถ้า
 ประพฤติตนเป็นคนอ่อนน้อมอยู่โดยปกติแล้ว ถึงว่าจะพูดจาหักท้าน
 ทักท้วงผู้ใหญ่บ้างในทางที่ถูก ผู้ใหญ่ก็โกรธไม่ได้เลย

ถ้าตนเป็นผู้ใหญ่ มีหน้าที่เป็นผู้บังคับบัญชาคนมาก ๆ การ
 รู้จักนิสัยคนก็ยิ่งเป็นการจำเป็นยิ่งขึ้น เพราะคนเราไม่ใช่ฝูงแพะ
 ฝูงแกะ ซึ่งจะต้อนไปได้โดยใช้รั้ว “สุย ๆ” หรือเอาไม้ไล่ตี บาง
 คนก็ชอบชู้ บางคนก็ชอบปลอบ เพราะฉะนั้นจะใช้แต่ข้อย่าง
 เดียว หรือยออย่างเดียวหาได้ไม่

นิสัยของคนต่างชาติก็มีต่างกัน เพราะฉะนั้นจะใช้บังคับ
 บัญชาด้วยแบบแผนอย่างเดียวกันทั้งหมดหาเหมาะไม่ คนสมัยใหม่
 มักหลงในข้อนี้อยู่เป็นอันมาก และมักพอใจเอาแบบอย่างของต่าง
 ประเทศมาใช้ในการบังคับบัญชาคนไทยตาม ที่เป็นมาแล้วและยัง
 เป็นอยู่เป็นอันมาก ข้างฝ่ายทหารมักเอียงไป ข้างแบบเยอรมัน
 คือคิดจะเอาแต่อำนาจบังคับตะบมไปเพราะครุฑทหารบกเป็นเยอรมัน
 แต่คนไทยเรามีนิสัยติดกับคนเยอรมัน จึงไม่ชอบการถูกบังคับ
 อย่างนั้น ชอบให้เอาใจบ้าง พุดกันดี ๆ บ้าง ไม่ต้องดูอื่นไกล คุณแต่
 บ่าวในบ้านก็พอแล้ว บ่าวไทย ๆ เรารู้สึกคนว่า เป็นเพื่อนกับนาย
 มากกว่าบ่าวฝรั่งเป็นอันมาก เพราะฉะนั้นจึงหาคนไทยยอมเป็นลูก
 จ้างฝรั่งได้ยาก ก็แต่บ่าวในบ้านยังเห็นตัวเกือบเท่ากับนายเสียแล้ว
 ฉะนั้น พลทหารหรือจะยอมเห็นตัวเร็วกว่านายทหาร ถ้าจะว่าไปด้วย
 ชาคิก้าเนด นายทหารหลายคนก็ได้มีตระกูลสูงกว่าพลทหารเสย
 ที่ดีกว่าก็แต่ในส่วนวิชาซึ่งได้เรียนรู้มากกว่ากันเท่านั้น ความรู้สึก
 เช่นนี้ย่อมมีอยู่เป็นแน่นอนในใจแห่งคนไทยโดยมาก สมด้วย
 พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้
 ทรงไว้เป็นคำโคลงว่า

๑ ผู่คนกำเนิดคล้าย คลึงกัน
 ใหญ่ย่อมเพศผิวพรรณ แผลกบ้าง
 ความรู้อาจเรียนทัน กันหมด
 ยกแต่ชีวิตกระด้าง อ่อนแก่ฤๅไหว ฯ

เมื่อความจริงเป็นอยู่เช่นนี้ ทางที่ดีที่สุดที่ผู้บังคับบัญชาทหาร จะทำได้ คือ ต้องแสดงตนเป็นเพื่อนทหารและเป็นข้าราชการด้วยกันกับพลทหาร มีหน้าที่ที่จะต้องทำราชการอาศัยซึ่งกันและกัน ต่างกันแต่ด้วยตำแหน่งหน้าที่ คือหน้าที่นายทหารจะต้องใช้วิชาความรู้ เพื่อนำพลไปสู่ที่ชัยชำนะ หน้าที่พลต้องตามไปและตั้งใจต่อสู้ราช ศัตรูจนสุดกำลัง เพื่อหวังเอาชัยชำนะ เมื่อต้องอาศัยซึ่งกันและกัน อยู่เช่นนี้ การที่จะให้มีข้อบาดหมางหรือเกลียดชังซึ่งกันและกันหา ควรไม่

แต่การที่จะใช้ความอโล่มจนเกินไป ตามใจผู้น้อยทุกประการ ไปก็ใช้ไม่ได้เหมือนกัน ผู้ที่ใช้ความอโล่มมากเกินไปว่า ถ้าทำเช่นนั้น คนจะรักใคร่มาก แท้จริงกลับกลายเป็นทำให้คนดูถูกและไม่ยำเกรง และเมื่อถึงเวลาที่จะบังคับจริง ๆ จัง ๆ บ้าง ก็เลยบังคับไม่ได้

การอโล่มมีอยู่ในหมู่พลเรือนมากกว่าทหาร เพราะในทาง พลเรือนได้อังกฤษเป็นครูเป็นพี่ และวิธีบังคับบัญชาการพลเรือน

ของอังกฤษเขาใช้วิธีตามใจผู้น้อยมากอยู่ แต่ที่จริงของเราออกจะตามใจเกินครุไปเสียอีก จนการงานอะไร ๆ แทบจะสำเร็จเด็ดขาดอยู่ที่ผู้น้อยทั้งสิ้น ผู้ใหญ่อยู่ข้างจะเกรงใจผู้น้อยมาก คอยแต่เงี่ยหูฟังผู้น้อยอยู่เสมอ ซ่อนเอง ทำให้ผู้น้อยได้ใจ เมื่อผู้ใหญ่สั่งหรือวางการอะไรที่ไม่พอใจแล้วก็ชอบนิทาว่าให้ หรือร้ายกว่านั้นเขียนหนังสือ “คอร์เรสปอนเดนซ์” ส่งไปลงพิมพ์ว่าให้ในหนังสือพิมพ์ หรืออย่างเลวที่สุดถึงบัตร์สนเทห์ว่าให้คือ ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นของที่เสียวินัยและแบบแผนในราชการทั้งสิ้น และเสื่อมเสียอำนาจและเกียรติยศของราชการ เปิดช่องให้ผู้อื่นเย้ยหยันหรือดูถูกได้ ทั้งทำให้ชาติเตียนได้ว่าไทยเราช่างไม่มีความปรองดองในหมู่มันเองเสียเลย

การที่ข้าราชการพลเรือนชั้นผู้น้อยละเลงใจเข้าใจหน้าที่ของตนผิดได้ถึงปานนี้ ก็เพราะผู้ใหญ่ได้ใช้วิธีลุ่มเกินไปนั้นมาเสียช้านานแล้ว ถ้าได้ใช้การรักษาวินัยเสียบ้างตั้งแต่แรกแล้วก็จะไม่เป็นไปได้ถึงเพียงนี้ นี้ได้ไปถือเอาธรรมเนียมอังกฤษซึ่งเหมาะแก่นิสัยอังกฤษมาใช้มาใช้กับคนไทย ซึ่งไม่เหมาะแก่นิสัยไทย จึงได้ไม่เรียบร้อย การยอมให้คนต่างคนมีความเห็นส่วนตัวได้นั้น เหมาะสำหรับนิสัยอังกฤษ เพราะเขาเป็นผู้ที่รู้จักกาลเทศะ ดังจะแสดง

ให้เห็นปรากฏได้ คือในขณะที่เมื่อบ้านเมืองเขาสงบศึก เขาแบ่ง
เป็น ๔ คณะ ต่างฝ่ายต่างกล่าวโทษและว่ากันต่าง ๆ แต่พอเมื่อ
เกิดสงครามขึ้นแล้วสิ เขาทั้งความแค้นแค้นกันได้หมดรวมกับปลิดทิ้ง
ในเวลานี้ไม่มีก๊กไม่มีคณะ มีแต่ชาติอังกฤษ ซึ่งคิดตรงกันหมด
ส่วนไทยเรามีนิสัยติดกับอังกฤษ คิดเห็นไม่ได้เหมือนกัน และ
เข้าใจไม่ได้ว่าการที่ดูเถียงกันนั้นเขากระทำแต่เมื่อเป็นเวลาว่าง
เข้าใจว่าเมื่อยอมให้แบ่งกันเป็นก๊กเป็นพวกแล้วก็แปลว่าเป็นอันแบ่ง
กันอยู่เช่นนั้นตลอดเวลา และถึงแม้ชาติไทยเราจะถึงที่คับขัน
ปานใด ก็คงจะยังอนุญาตให้ ไทยต่อไทยเชือดคอกันได้ตามอำเภอ
ใจบุคคลทั้งสัน เมื่อความเข้าใจผิดมีได้เช่นนั้นแล้วก็เป็นเรื่องแสดง
ให้เห็นชัดอยู่ว่า การคะเนนิสัยคนผิด อาจที่จะให้ผลร้ายได้
เป็นอันมาก

เหตุฉนั้นหวังใจว่า ต่อไปเบื้องหน้าผู้ที่มีหน้าที่บังคับบัญชา
ทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน จะเอาใจใส่ในทางสังเกตและรู้จักนิสัย
คนดียิ่งขึ้นกว่าที่เป็นมาแล้ว เพราะเวลานี้ถึงเวลาแล้วที่จะรู้สึกโดย
ทั่วกันว่า เมื่อเราดกอยู่ในที่ลำบากยากยิ่งกว่าแต่ก่อนเป็นอันมาก
จะปล่อยตามบุญตามกรรมไปเช่นแต่ก่อนหาได้ไม่

๔. ความรู้จักผอนผัน

ข้อนี้เป็นข้อสำคัญอัน ๑ ซึ่งปฏิบัติให้เหมาะได้ยากกว่าที่คาดหมาย เพราะฉะนั้นจึงมีผู้ที่ปฏิบัติให้จริงจัง ๆ ได้น้อย

คนโดยมากที่มีหน้าที่บังคับบัญชาคน ทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนมักเข้าใจคำว่าผอนผันนี้ผิดกันอยู่เป็น ๒ จำพวก คือจำพวก ๑ เห็นว่าการผอนผันเป็นสิ่งซึ่งจะทำให้เสียระเบียบทางการไป จึงไม่ยอมผอนผันเลย และแปลคำผอนผันว่า “เหลวไหล” เสียทีเดียว อีกจำพวก ๑ เห็นว่าการใด ๆ ทั้งปวงควรจะคิดถึงความสะดวกแก่ตัวเองและบุคคลในบังคับบัญชาของตนเป็นที่ตั้ง จึงยอมผอนผันไปเสียทุกอย่าง จนเสียทั้งวินัยทั้งแบบแผนและหลักของการที่เดียวกันนี้ ทั้ง ๒ จำพวกนี้เข้าใจผิดทั้ง ๒ จำพวก

จำพวกที่ ๑ ซึ่งอ้างตนว่าเป็นคนเคร่งในทางรักษาระเบียบว่าแบบแผนนั้น แท้จริงถ้าไตร่ตรองดูสักหน่อยคงจะต้องแลเห็นได้การที่จะไม่ผอนผันเสียเลยนั้น บางคราวอาจจะทำให้ตนได้ผลหย่อนไปหรือถึงแก่เสียการที่เดียวกันได้ ดูแต่เดรตรงสี การที่แกตั้งสัตย์ปฏิญาณไว้ว่าจะเดินให้ตรงเสมอไม่เลี้ยวเลยนั้น ที่จริงความตั้งใจของแกก็ดี แต่เพราะแกไม่ยอมผอนผันเลย พอแกเดินไปเจอตะคันตาลขวางอยู่กลางทาง และตะคันตาลมักก็ไม่หลีกทางให้แก แกก็บ่นขึ้น

ไป จนต้องไปไหนตรงเตงเป็นสิงอยู่ และในที่สุดกว่าจะลงได้ ก็
 ใช้เป็นเหตุให้ความดูช่างต้องเสียช่างไปตัว ๑ และคนหัวล้านต้องตาย
 ถึง ๔ คน เพราะตาเถรตรงแกคือ ไม่ยอมหลีกคันดาลคันเดียวไม่
 ฤา? การที่แกจะเดินหลีกคันดาลไปคันเดียวเท่านั้นไม่เห็นจะเป็น
 การเสียหายมากมายอะไรเลย เพราะถ้ายังคงปรารภนาจะเดินตรง
 ไปอีกก็ยังไม่ไปได้ การที่แกไม่ยอมหลีกจึงต้องตัดสินว่าแกคือไม่เป็น
 เรื่องเลย เรื่องนิทานเถรตรงนี้เป็นตัวอย่างอันดีแห่งผู้ที่ไม่ยอม
 ผ่อนผัน และควรคนที่อวดตนอยู่ว่าเป็นคนดีระเบียบเคร่งนั้นจะ
 กำหนดจดจำใส่ใจไว้บ้างจะดีกระมัง

หรือว่าจะเห็นเรื่องนิทานเถรตรงเป็นเรื่องที่เขาแต่งเล่น จะ
 ไม่พอใจถือเอาเป็นตัวอย่าง ก็ขอให้ลองนึกดูถึงทางการงานจริง ๆ
 บ้างก็ได้ เช่นในตำรายุทธวิธีมีกำหนดไว้ว่า ในเวลาที่ยกเข้าโจมตี
 ชั่วศึก ให้แนวรบขยายแฉวงระยะห่างจากกันเท่านั้น ๆ ก็ต่างว่าที่
 มันไม่มีพอจะขยาย หรือถ้าขยายแล้วจะไม่มีที่กำบังตัวทหาร จะ
 ไม่ผ่อนผันบ้าง ทหารมีถูกปืนตายเปล่าหมดฤา?

ช่างฝ่ายจำพวกที่ ๒ ซึ่งเห็นความผ่อนผันเป็นของสำคัญยิ่ง
 กว่าสิ่งอื่นนั้น ก็เหมือนคนซื้อพาในเรื่องนิทานเอสปรณัมซึ่งเล่า
 เรื่องไว้ว่า ชายผู้ ๑ ไปซื้อพามาได้แล้ว ให้ลูกชายขึ้นขี่พาเดินไป

บ้าน พบคนเดินสวนทางไปเขาพูดกันว่า “คุณแน่ เด็กออกโตแล้วขึ้น
ไปขี่พา ปล่อยให้พ่อต้องเดินเหนื่อยอยู่ได้” พ่อก็ไล่ให้ลูกลงไป
แล้วตัวขึ้นขี่พาเอง พบคนสวนไปอีกเขาพูดกันว่า “คุณแน่ ตานั่นใจ
คำจริง ๆ ปล่อยให้เด็กเดินไปได้ แกขี่พาเสียคนเดียว” พ่อก็เรียก
ให้ลูกขึ้นไปขี่พาคด้วย จนไปพบคนเดินสวนไปอีกเขาพูดว่า “คุณ
คนอะไรมีรู ช่างไม่รู้จักกรรณาแก่สัตว์เลย พาตัวนิดเดียวคันขึ้นไป
ขี่อยู่ได้เป็น ๒ คน” ทั้งพ่อทั้งลูกเลยลงจากหลังพาช่วยกันหามพา
ไปบ้าน พอถึงบ้านคนเขาหัวเราะกันครืนร้องว่า “แน่, คุณ้ายบัว
คุณุสี เอาพาเป็นนาย” เรื่องนี้พอจะเป็นเครื่องแสดงให้เห็นได้ว่า
การผ่อนผันตะบันไปนั้นไม่มีผลดีอันใด และในที่สุดก็มีแต่จะถูเขา
หัวเราะเยาะให้เท่านั้น

๙. ความมีหลักฐาน

ข้อนี้เป็นข้อซึ่งไม่น่าจะเข้าใจยาก แต่ก็มีคนเข้าใจน้อย
หรือจะเป็นเพราะไม่ใคร่จะได้สนใจใคร่ตรองนักก็อาจจะเป็นได้ แท้
จริงความมีหลักฐานเป็นคุณวิเศษอัน ๑ ซึ่งเป็นเครื่องช่วยบุคคลให้
ได้รับตำแหน่งหน้าที่มีอันมีความรับผิดชอบ และเมื่อได้รับแล้วจะ
เป็นเครื่องช่วยให้ได้มั่นคงอยู่ในตำแหน่งนั้นต่อไปอีกด้วย

คำว่ามีหลักฐานนี่คืออะไร ?

บ้างก็แปลกันว่ามีเชื้อชาติสกุลสูง บ้างก็แปลกันว่ามีทรัพย์สินสมบัติบริบูรณ์ บ้างก็ว่ามีวิชาความรู้พอที่จะเลี้ยงตัวได้

ก็ถ้าเช่นนั้นผู้ใดที่เผอิญบกพร่องในสถานนั้น ๆ มิเป็นอันไม่มีที่หวังได้เลยหรือว่าจะเป็นผู้มีหลักฐาน ? ไม่ใช่แน่นอน จริงอยู่ชาติสกุล ทรัพย์สินสมบัติและวิชา เป็นแต่เครื่องประกอบ เป็นอติเรก ลาก และผู้มีชาติสกุลสูง หรือผู้มีทรัพย์สินสมบัติ หรือมีวิชา แต่ถ้าไม่มีหลักฐานมั่นคงจริง ๆ แล้ว ก็อาจที่จะต้องตกต่ำหรือถึงแก่ความพินาศได้ ถ้าเช่นนั้นหลักฐานคืออะไรเล่า ? ตอบได้เป็นข้อ ๆ ดังต่อไปนี้:—

(๑) มีบ้านเป็นสำนักมั่นคง คือไม่ใช่เที่ยวเกเรเกสแอบนอนซุก ๆ ซอก ๆ หรือเปลี่ยนย้ายจากที่โน้นไปที่นั่นเป็นหลักลอย บ้านที่เป็นสำนักนั้น ถึงแม้ตนจะมีได้เป็นเจ้าของก็ไม่ใช่ข้อเสื่อมเสียเกียรติยศอันใด จะอาศัยอยู่กับบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ หรือมุสนายอะไรก็ตาม แต่ต้องอยู่ให้เป็นที่เป็นที่ทางพอเมื่อมีความจำเป็นบังเกิดขึ้นก็ให้เขาตามพบเป็นที่พ้อแล้ว ถ้าไปเที่ยวระเหเรหอนอยู่ห่างโน้นห่างนี้บ้าง ถึงแม้ว่าจะคุยว่าเป็นโสดแก่ตน ไม่มีใครเป็นนายก็จริง แต่ต้องไม่ลืมว่าพวกคนจรจัดที่มันไปเที่ยวนอน

อาศัยศาลาวัด มันก็เป็นโศกแก่กันเหมือนกัน แต่ใครจะเรียกมันว่า
เป็นคนมีหลักฐานบ้างฤ ?

(๒) มีครอบครัวอันมั่นคง คือมีภรรยาเป็นเนื้อเป็นตัว
ซึ่งจะออกหน้าออกตาไปวัดไปวาได้ ไม่ใช่หาหญิงแพศยามาเลี้ยง
ไว้สำหรับความพอใจชั่วคราว และไม่ใช้มีเมียแต่ด้วยความมุ่งหมาย
จะปอกลอก เอาทรัพย์สินสมบัติของหญิงแล้วละทิ้งไปหาใหม่ การมี
เมียไม่ควรที่จะเห็นเป็นของง่าย ๆ สำหรับความพอใจชั่วคราว
ควรคิดหาผู้ที่จะได้เป็นคู่ชีวิตและฝากเหย้าเข้าเรือนเป็นหูเป็นตาแทน
ตัวในเมื่อตัวต้องไปทำการงาน ดังนั้นจึงจะเรียกว่ามีครอบครัวเป็น
หลักฐาน ผู้ที่มีภรรยาเป็นหลักฐานย่อมเป็นศรีแก่ตัวและเป็นที่น่าไว้
วางใจ เพราะอย่างไร ๆ ก็จำจะต้องนึกถึงบุตรภรรยานอกจากตนเอง
จะประพฤติกเลวโหลไปก็ไม่สู้หนัก แต่ผู้ที่มีเมียไม่เป็นหลักฐานย่อม
มีแต่หนทางที่จะพากันไปสู่ความพินาศฉิบหาย จึงไม่เป็นที่น่าไว้
วางใจ

(๓) ตั้งตนไว้ในที่ชอบ คือไม่ประพฤติเป็นคนสามะเล
เทเมา สูบฝิ่นกินเหล้า หรือเป็นนักเลงเล่นเบี้ย และเล่นผู้หญิง
ซึ่งล้วนเป็นอบายมุขบ่อเกิดแห่งความพินาศฉิบหายทั้งสิ้น ผู้ที่ประ
พฤติเป็นนักเลงต่าง ๆ มักพอใจอ้างว่าเอาอย่างฝรั่ง แต่จะต้องถาม

ว่าฝรั่งอะไร ? เพราะฝรั่งมิใช่จะดีทั้งหมดก็หาไม่ได้ ถ้าฝรั่งเป็นคนดีทั้งหมดแล้ว ที่เมืองฝรั่งคงไม่ต้องมีคุกมีตราง แต่นี่คุกตรางก็มีอยู่บริบูรณ์ทุกแห่งและไม่ใช่อยู่ว่างเปล่าด้วย มีนักโทษเต็ม ๆ ไปทุกแห่ง ถ้าใครเข้าใจว่าการอ้างว่าเอาอย่างฝรั่งเป็นเครื่องแก้ตัวพอแล้วสำหรับจะประพาศีสัมมะเลเทเมา ก็นับว่าเข้าใจผิด ไม่เชื่อตามฝรั่งดี ๆ เขาอุเกิด

ยากมากแล้วแต่โดยย่อพอเป็นสังเขปเท่านั้น ก็เพียงพอแล้ว และถ้าใครตรงต่อไปสักระยะหนึ่งก็จะเข้าใจว่า ความมีหลักฐานนั้นคืออะไร และจะแลเห็นได้ว่าแท้จริงทุก ๆ คนมีโอกาสมเท่า ๆ กันที่จะกระทำตนให้เป็นผู้มีหลักฐาน แต่ถ้าใครไม่ถือเอาโอกาสอันนั้นแล้ว แม้ว่าต้องเสียเปรียบผู้ที่เขาได้พยายามแล้ว จะโทษใครไม่ได้เลยนอกจากตนเอง

๑๐. ความจงรักภักดี

นี่เป็นคุณวิเศษอัน ๑ ซึ่งได้มีผู้อธิบายมามากแล้วเป็นเอนกประการ และด้วยนัยต่าง ๆ นานาเพราะฉะนั้นในที่นี้ไม่จำเป็นต้องกล่าวให้ยืดยาว และถ้าจะกล่าวให้ยืดยาวไปก็คงจะต้องซ้ำข้อความที่ใคร ๆ ได้กล่าวมาแล้วบ้าง แต่ครั้งนี้จะไม่กล่าวถึงเสียที่

เดี๋ยวก็จะเป็นการบกพร่องไป เพราะความจริงรักภักดีย่อมเป็น
คุณวิเศษอัน ๑ ซึ่งพึงแสวงในตัวบุคคลที่จะได้รับมอบให้กระทำการ
ในหน้าที่ไม่ว่าใหญ่หรือน้อย และถ้ายังเป็นผู้ที่ต้องกระทำการใน
หน้าที่ผู้บังคับบัญชาคนแล้ว ก็ยังเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งขึ้น

ความจริงรักภักดีแปลว่าอะไร ?

แปลว่า “ความยอมสละตนเพื่อประโยชน์แห่งท่าน”
คือถึงแม้ว่าตนจะต้องได้รับความเดือดร้อน ตกกระท้ำลำบาก หรือ
จนถึงต้องสิ้นชีวิตเป็นที่สุด ก็ยอมได้ทั้งสิ้น เพื่อมุ่งประโยชน์อัน
แท้จริงให้มีแก่ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

ผู้ที่ยอมเสียสละเช่นนี้ได้โดยมิได้รู้สึกเสียดายเลย ต้อง
เป็นผู้ที่ถึงแล้วซึ่งความรุ่งเรืองชั้นสูง จึงจะเข้าใจซึ้งซาบว่าตนของ
ตนนั้น แท้จริงเปรียบเหมือนปรมาณู ผงก้อนเล็กนิดเดียว ซึ่งเป็น
ส่วน ๑ แห่งภูเขายักษ์ใหญ่ อันเราสมมุตินามเรียกว่าชาติ และถ้าชาติ
ของเราแตกสลายไปเสียแล้ว ตัวเราผู้เป็นผงก้อนเดียวนั้นก็ต้อง
ล่องลอยตามลมไป สุดที่แต่ลมจะหอบไปทางไหน เมื่อเข้าใจ
เช่นนี้โดยแน่ชัดแล้ว จึงจะเข้าใจได้ว่า แท้จริงราคาของตนนั้น

ที่มีอยู่แม้แต่เล็กน้อยปานใด ก็เพราะอาศัยเหตุที่ยังคงเป็นส่วน ๑ แห่งชาติ ซึ่งยังเป็นเอกราชไม่ต้องเป็นข้าใครอยู่เท่านั้น และเพื่อเหตุนี้ ผู้ที่เข้าใจจริงแล้วจึงไม่รู้สึกละเลยว่าการเสียสละส่วนตัวใด ๆ จะเป็นข้อควรเป็นห่วงหวงหนั้น เป็นความจงรักภักดีแท้จริง และความจงรักภักดีแท้จริงนี้เอง คือความรักชาติ ซึ่งคนไทยสมัยใหม่พอใจพูดอยู่จนติดปาก แต่ซึ่งหาผู้เข้าใจซึ้งซาบจริงได้น้อยนัก

ข้อความแสดงคุณวิเศษ ๑๐ ประการ ซึ่งได้กล่าวมาแล้วนี้ ได้กล่าวมาแล้วโดยย่อพอ เป็นเครื่องเตือนใจผู้ที่ตั้งหน้าจะทำการให้เป็นคุณประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองโดยแท้จริง ไม่ใช่รักชาติแต่ปากหวังใจว่าข้อความที่แสดงมาแล้วนี้ จะพอแสดงให้เห็นว่าแท้จริงผู้ที่จะเป็นใหญ่หรือมีตำแหน่งหน้าที่มั่นคงจริงแล้วจะอาศัยแต่ความรู้ใจอย่างเดียวนั้นหาพอไม่ และเพราะเหตุที่มีผู้มักเข้าใจผิดในข้อนี้ จึงมีผู้ที่ต้องได้รับความไม่พอใจอยู่บ้าง แต่ถ้าแม้ผู้อ่านหนังสือนี้ใช้วิจารณญาณไตร่ตรองดูให้ดีแล้ว หวังใจว่าจะเห็นจริงด้วยตามความเห็นที่ได้แสดงมาข้างบนนี้ และเมื่อเข้าใจแล้ว

หวังใจว่าจะช่วยกันเพาะความเห็นในทางที่ถูกต้องที่ควรขึ้นบ้าง เชื่อ
 ว่าคงจะเป็นคุณประโยชน์แก่เราแลท่านทั้งหลาย ผู้มีความมุ่งดีต่อ
 ชาติไทยอยู่ด้วยกันทุกคนนั้น เป็นแน่แท้ ๆ

(พระบรมนามาภิไธย) **วชิราวุธ ปร.**

สนามจันทร์

วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๗

ภูมิประเทศและประชากรของจีนคอมมิวนิสต์

โดย พลเอก บริบูรณ์ จุละจาริตต์

“สาธารณรัฐแห่งประชาชนจีน” (People's Republic of China) ซึ่งเป็นชื่อที่จีนคอมมิวนิสต์บนแผ่นดินใหญ่ใช้เรียกชื่อประเทศของตนเองนั้น เป็นประเทศที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ไพศาลเป็นอันดับที่สองรองจากสหภาพโซเวียตรัสเซีย ซึ่งเป็นประเทศที่มีดินแดนมากที่สุดในโลก จาก The Statesman's Year Book 1963 ปรากฏว่า สาธารณรัฐแห่งประชาชนจีน “มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๙,๗๓๖,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร (๓,๗๖๘,๑๐๐ ตารางไมล์)” มีขนาดใหญ่เกือบครึ่งหนึ่งของสหภาพโซเวียตรัสเซีย และใหญ่กว่าสหรัฐอเมริกาประมาณ ๑/๕ เท่า กับครอบคลุมพื้นที่ในภาคพื้นเอเชียกว่าหนึ่งในห้าส่วน โดยมีอาณาเขตจากทิศตะวันออกมาจดทิศตะวันตก ยาว ๓,๐๐๐ ไมล์ และจากทิศเหนือมาจดทิศใต้ เป็นระยะเกือบเท่ากัน มีอาณาเขตติดต่อกันเกือบทุกรัฐทางภาคตะวันออกถึง ๒ ใน ๓ ส่วนของเอเชีย มีอาณาเขตของสหภาพโซเวียตรัสเซียล้อมรอบ ๓ ด้าน ด้านทิศตะวันตก ทิศตะวันออก และทิศเหนือ มีเขตแดนร่วมกันกับสาธารณรัฐแห่งประชาชนมองโกเลีย

(Mongolian People's Republic) ด่านทิศตะวันออกมีอาณาเขต
กับแหลมเกาหลี ดินแดนด้านทิศใต้มีอาณาเขตติดต่อกับเวียดนาม
เหนือ พม่า อินเดียและอัฟกานิสถาน อาณาเขตตอนใต้สุดของ
ประเทศจีนคอมมิวนิสต์ ก็อยู่ห่างจากประเทศไทยเพียงไม่กี่ไมล์
และทางทิศตะวันออกมีอาณาเขตเลียบมหาสมุทรแปซิฟิกโดยตลอดและ
มีประเทศญี่ปุ่นอยู่ใกล้ ๆ โดยมีส่วนหนึ่งของมหาสมุทรแปซิฟิก
(ทะเลญี่ปุ่น) คั่นอยู่

ขนาดกว้างใหญ่ไพศาลและรูปทรงสี่เหลี่ยมอันเป็นบึกแผ่น
ภูมิประเทศอันทุรกันดาร เป็นสิ่งซึ่งมีทั้งคุณและโทษแก่การพัฒนา
ประเทศของจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพรมแดนโดยธรรมชาติของประเทศ
จีนเป็นอุปสรรคสำคัญในการคมนาคมกับโลกเป็นเวลาหลาย
ศตวรรษ เพราะนอกจากทางทิศตะวันออกแล้ว ประเทศจีนถูกล้อม
รอบด้วยภูเขาสูง ๆ ที่ดอนอันทุรกันดาร ทะเลทรายอันไพศาล
และป่าดงไพร แต่ก็อาศัยที่มีขนาดกว้างใหญ่ไพศาลนี้เอง จีนจึง
สามารถดำรงรักษารูปโดยของประเทศชาติไว้ได้ด้วยการใช้ยุทธ
ศาสตร์ในการยอมเสียพื้นที่แลกกับเวลาในโอกาสที่ถูกรุกราน

แม้อาณาเขตชายแดนของประเทศจีนจะทอดไปตามแนวภูมิ
ประเทศที่ธรรมชาติเกื้อกูลในการป้องกันได้ดีทั่วทุกแห่ง นอกจากนั้น
ในปัจจุบันนี้ ความเจริญทางวิทยาศาสตร์โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การ

ใช้อาวุธยุทธโศปกรณ์อันทันสมัยและความก้าวหน้าทางวิศวกรรมยัง
เป็นเครื่องบ่งทอนความสำคัญของภูมิประเทศที่กีดขวางโดยธรรมชาติ
ซึ่งสมัยก่อน ๆ มีส่วนอยู่มากในการขัดขวางการติดต่อระหว่างประ-
เทศจีนกับประเทศเพื่อนบ้าน ดังจะเห็นได้จากการที่จีนคอมมิวนิสต์
สามารถรุกรานที่ราบสูงแห่งธิเบต ซึ่งสูงกว่าระดับน้ำทะเลถึง
๑๘,๐๐๐ ฟิต และแม้แต่ทิวเขาหิมาลัยในการรุกรานอินเดีย

กล่าวโดยทั่วไปแล้ว ประเทศจีนมีพื้นที่ที่เป็นเขาหรือที่สูง ๆ
จากระดับน้ำทะเลอย่างน้อย ๓,๐๐๐ ฟิต อยู่มากกว่า ๗๐% ของ
พื้นที่ ทางทิศตะวันตกและทิศเหนือก็มีทะเลทรายและภูมิประเทศที่
แห้งแล้งเสียเกือบครึ่งหนึ่งของประเทศ มีพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การ
กสิกรรมก็เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ขนาดของประเทศและลักษณะ
ภูมิประเทศทำให้เป็นอุปสรรค ในการ พัฒนาการ คมนาคม ระหว่าง
มณฑลต่าง ๆ ตลอดจนทำให้ยุ่งยากในการปกครอง

ดังได้กล่าวมาแล้ว ทางทิศตะวันตกและทิศเหนือของประเทศ
จีนมีทะเลทรายแห่งซินเกียง (Sinkiang) และมองโกเลีย (Mong-
olia) ทำให้ต้องกำหนดเขตแดนเป็นพื้นที่ขรุขระ แทนที่จะเป็นเส้น
หรือแนวเขตแดนเช่นค้ำอื่น และแม้ตามประวัติศาสตร์ปรากฏ
ว่าในพื้นที่นี้ ชาวยูเรเชีย (Eurasian) มักใช้เส้นทางขนส่งจาก

ทิศตะวันออกไปทางทิศตะวันตกส่วนมาก หรือจากประเทศจีนไป
ยังเตอร์กีสถานของรัสเซีย (Russia Turkistan) เป็นส่วนมากก็
ตามแต่การปกครองท้องถิ่น หรือการควบคุมทางการเมืองในพื้นที่
เป็นทะเลทรายทะเลหลวง และไม่มีการกำหนดพรมแดนโดยแน่ชัด
ตลอดมา

ดินแดนแคว้นนี้เป็นศูนย์ที่สำคัญศูนย์หนึ่งของรัสเซียในการ
แสวงหาผลประโยชน์ และพัฒนาในดินแดนของจีน ในพื้นที่ทะเล
ทรายนี้เองที่จีนพยายามผลักดันขยายอาณาเขตออกไป และรัสเซียก็
มุ่งขยายออกมาทางทิศตะวันออก เมื่อสาธารณรัฐแห่งประชาชน
มองโกเลีย ประกาศอิสรภาพ (ซึ่งจีนถูกบีบบังคับให้ต้องยอมรับ
ในที่สุด) จีนจึงต้องสูญเสียดินแดนส่วนหนึ่งของอาณาจักรไปเป็น
พื้นที่ไม่น้อย ดันนุ ตูวา (Tannu Tuva) ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตก
เฉียงเหนือของมองโกเลียนอก (Outer Mongolia) ถูกรัสเซียยึด
และถูกกลืนเข้าไปในสหภาพรัสเซีย แต่สาธารณรัฐมองโกเลียยัง
คงมีอธิปไตยของตนอยู่ ตราบใดที่ยังคงเป็นประเทศบริวารของ
โซเวียต ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือแมนจูเรีย มีอาณาเขตยื่นเข้าไป
ในดินแดนของรัสเซีย ระหว่างท่าเรือวลาดิวอสตอค (Vladivostok)
และที่ราบสูงบนจุมุกเขาแห่งเทือกเขาซิกโก็ต อลิน (Sikhote Alin
Mountains) กับดินแดนส่วนที่เหลือของรัสเซีย แต่รัสเซียก็ได้

สัมปทานในการสร้างทางรถไฟไปยังท่าเรือของไซเวียด ทำให้สามารถย่นระยะได้หลายร้อยไมล์

ชายแดนเป็นผืนแผ่นดินใหญ่ของประเทศจีนคอมมิวนิสต์นั้นยาวประมาณ ๙,๕๐๐ ไมล์ และจีนคอมมิวนิสต์ได้พยายามรวมความกดดันในด้านที่ติดกับประเทศเกาหลี และอินโดจีน ด้วยการแผ่อิทธิพลออกไปจากพรมแดนทั้งสองด้าน ด้วยการให้ความช่วยเหลือทางการทหารแก่ประเทศเกาหลีเหนือและเวียตนามเหนือ ในระยะเวลาที่จีนคอมมิวนิสต์กำลังพักรุกตัวทางการเมืองอยู่ นับเป็นผลสำเร็จที่สำคัญสำหรับรัฐที่ยังไม่มีเสถียรภาพอันมั่นคงภายในประเทศของตนเอง และเป็นการเพิ่มพูนเกียรติภูมิของจีนคอมมิวนิสต์ในหมู่ชนชาวเอเชียทั้งหลาย

ประเทศจีนมีชายแดนเลียบมหาสมุทรแปซิฟิกยาวถึง ๙,๐๐๐ ไมล์ ทั้งนี้ไม่นับถึงชายฝั่งที่เว้าแหว่งตามธรรมชาติด้วยการที่มีทางสู่ทะเลอันยาวเหยียดนั่นเอง ทำให้ประเทศจีนคอมมิวนิสต์มีอำนาจทั้งทางทะเลและทางบก หรืออีกนัยหนึ่งเป็นชาติสะเทินน้ำสะเทินบกตามประวัติศาสตร์ปรากฏว่าในสมัยก่อนจีนทำการทางทะเลมากกว่าในสมัยปัจจุบันนี้จริงอยู่ แต่โดยส่วนใหญ่แล้ว การติดต่อกับโลกภายนอกนั้น จีนมุ่งติดต่อกับภายนอกโดยทางบกมากกว่าทั้งในอดีต

และปัจจุบัน ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากจีนมิได้มีทางออกสู่ทะเลที่ต้นก
นอกฝั่งทะเลของจีนมีเกาะเรียงรายอยู่โดยรอบ และบางหมู่เกาะก็
เป็นของจักรวรรดินิยมอื่น ๆ ที่มีอำนาจทางการเมือง ทั้งในอดีต
และในสมัยปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตาม หมู่เกาะเหล่านี้ก็ยังเป็นจาก
กำลังคลื่นลมตามเส้นทางเดินเรือพาณิชย์ระหว่างประเทศกับเกาะ
อินดีส (Island of The Indies) ฟิลิปปินส์ (Philippines) และ ลังกา
(Ceylon) นับแต่สมัยเริ่มคริสตกาล และแม้พื้นที่สามเหลี่ยมบริเวณ
ปากลำน้ำใหญ่ที่สุดของจีน จะไม่ใช่เป็นท่าเรือที่ดีก็ตาม แต่ประเทศ
จีนก็มีท่าเรือที่มีความสะดวกสบายพอควร และมีประชากรมากมาย
บนผืนแผ่นดินที่จะสนับสนุนกิจการท่าเรือเหล่านั้น การค้าตามชาย
ฝั่งระหว่างท่าเรือต่าง ๆ ของจีน ยิ่งนับว่ามีความสำคัญตลอดมา

ตามอาณาเขตชายฝั่งนี้ ประเทศจีนถูกบีบบังคับขึ้นทางการเมือง
โดยประเทศในยุโรปตะวันตกมากตามชายฝั่ง ทางทิศตะวันออกและ
ทิศใต้ ในสภาพของ "สนธิสัญญาการค้าเรือ" นอกจากจะต้อง
ยอมให้มี "อาณานิคม" (Colonies) ของชนต่างชาติในเมืองท่า
เรือต่าง ๆ และยอมให้มีสัมปทานในน่านน้ำบริเวณชายฝั่งแล้ว ยัง
ต้องเสียสิทธิในทางตุลาการแก่ชาวยุโรปเหล่านั้นอีกด้วย สัมปทาน
เหล่านั้นซึ่งเกิดขึ้นโดยชาวต่างประเทศเกี่ยวเนื่องเอาจากจีน ในโอกาส

ที่สภาพทางการเมืองทำให้จีนไม่สามารถปฏิเสธเสียได้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวจีนมีความรู้สึกขมขื่นต่อชาติตะวันตกภายหลังการสงคราม ทั้งนี้ รวมทั้งสหรัฐด้วย ทั้ง ๆ ที่ตามข้อเท็จจริงนั้นปรากฏว่า อเมริกาได้เป็นผู้ปกป้องเอกภาพและอิสรภาพของจีนตลอดมา

ที่ตั้งของประเทศจีนในทางยุทธศาสตร์ อาจกล่าวได้ว่าตั้งอยู่ ณ ใจโลก (Heartland) ของตะวันออกไกลและก่อให้เกิดปัญหาขึ้นแก่รัฐ ถ้าจะพิจารณาเป็นส่วนรวมทั้งพิภพแล้ว ที่ตั้งของประเทศจีนคอมมิวนิสต์มิได้ตั้งอยู่ในที่ที่มีความเกี่ยวพันที่สุด กับเส้นทางพาณิชย์ของโลกแต่ก็ตั้งอยู่ในที่ที่มากเกี่ยวกับการพาณิชย์เฉพาะถิ่น อันกว้างขวาง ซึ่งในย่านนั้นทรัพยากรธรรมชาติ และตลาดการค้ากำลังพัฒนาขึ้นโดยลำดับ ด้วยประชากรจำนวนประมาณครึ่งหนึ่งของประชากรในโลก ซึ่งดำรงชีวิตอยู่ในประเทศหรือตามบริเวณชายแดนจีนซึ่งมีตลาดการค้าที่อาจมีศักยภาพมากที่สุดในพื้นที่อันจำกัดไม่ว่าในแวนแคว้นใด ๆ ในโลก ศักยภาพแห่งตลาดการค้าจะปรากฏอย่างแท้จริงเมื่อมาตรฐานการครองชีพของชาวเอเชียดีขึ้นอย่างเพียงพอที่จะก่อให้เกิดความต้องการในผลผลิตมากขึ้นกว่าความต้องการในทางเศรษฐกิจแบบหาเข้ากินค่าในปัจจุบันนี้

ประเทศจีนก็อยู่ในฐานะทำนองเดียวกับสหภาพโซเวียตที่เชื้อชาติไม่เกอกุลให้สมกับขนาดของประเทศอันกว้างใหญ่ไพศาล

ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาหรือทะเลทราย อากาศในภาคเหนือ และภาคกลางมีสภาพแบบภาคพื้นทวีปคือหนาวจัดในฤดูหนาว และร้อนจัดในฤดูร้อน ในฤดูหนาวอุณหภูมิจะลดลงอย่างรวดเร็ว จากทิศใต้ไปทิศเหนือ และแตกต่างกันมาก เช่น อุณหภูมิเฉลี่ยจะอยู่ระหว่าง ๖๐°F ใต้หุ่่งนานลิ่ง (Nan Ling) ๔๐°F ตามแนวตอนกลางและตอนใต้ของลุ่มแม่น้ำแยงซี (Yangtze Valley) พอใต้จุดน้ำแข็ง หรือประมาณ ๓๐°F ในที่ราบภาคเหนือและแมนจูเรียตอนใต้ (Southern Manchuria) ประมาณ ๐°F. และ—๑๗°F. ทางแมนจูเรียตอนกลางและตอนเหนือ (Central and Northern Manchuria) มณฑลทางเหนือมีฤดูหนาวเป็นเวลา ๖ เดือน และมีหิมะตกในตอนใต้จนถึงทิวเขา นานลิ่ง (Nanling Mountains) ระยะเวลาที่อากาศร้อนสั้นกว่าทางภาคใต้มาก อากาศแห้งแล้งมากไม่ได้พึ่งพาหยาดน้ำจากฟ้า มีฤดูเพาะปลูกได้สั้น ๆ และอากาศเต็มไปด้วยฝุ่น

โดยทั่วไป สภาพลมฟ้าอากาศเกือบทุกมากในภาคใต้ ซึ่งได้อาศัยอากาศกึ่งร้อนกึ่งอุ่น (Sub Tropical Climate) จากชายฝั่งทะเล และยิ่งห่างฝั่งทะเลลึกเข้าไปทางทิศตะวันตก หรือขึ้นไปทางทิศเหนือ สภาพลมฟ้าอากาศยิ่งเปลี่ยนจากอากาศกึ่งร้อนกึ่งอุ่นไปสู่สภาพอากาศแบบภาคพื้นทวีป (Continental Climate) มากขึ้นตาม

ลำดับ ภูมิประเทศทางภาคใต้ซึ่งเป็นภูเขาเป็นส่วนมาก เป็นสิ่งจำกัดขนาดของการกสิกรรม และมีส่วนในการจำกัดชนิดของพืชที่เหมาะสมแก่การปลูกในพื้นที่นั้น ๆ ด้วย ภูมิภาคนี้เองที่จีนปลูกต้นชามากที่สุด ส่วนพื้นที่บริเวณสามเหลี่ยมลุ่มปากน้ำซีเกียง (Sikiang) นั้น เป็นอู่ข้าวที่สำคัญแห่งหนึ่งของจีน และเป็นแคว้นที่อาหารเหลือเฟือ และต่อขึ้นไปทางทิศเหนือพื้นที่สามเหลี่ยมลุ่มปากน้ำแยงซี (Yangtze) และต่อขึ้นไปทางทิศเหนืออ่างแดงแห่งเสฉวน (Red Basin of Szechwan) ซึ่งเมืองจุงกิง (Chungking) และ เซงตู (Chengtzu) ตั้งอยู่ก็เป็นย่านที่เกอกูลแก่การกสิกรรมเช่นกัน แม้ในทางภาคใต้จะสามารถทำนาได้ ๓ ครั้งต่อปี แต่ในลุ่มแม่น้ำแยงซี จะทำได้เพียง ๒ ครั้งเป็นอย่างมาก แม้กระนั้นก็ตามบริเวณพื้นที่สามเหลี่ยมลุ่มปากน้ำ และอ่างแดง ก็ยังเป็นพื้นที่ที่มีผลิตผลทางเกษตรมากที่สุดของประเทศ

เหนือขึ้นไปอีก ลุ่มน้ำฮวงโห (Hwang Ho) หรือแม่น้ำเหลือง (Yellow River) โดยทั่วไปแล้วปีหนึ่งจะทำนาได้เพียงครั้งเดียว ในพื้นที่ ๆ การกสิกรรมยังให้ผลไม่คุ้มค่านี้ กสิกรยังต้องเผชิญกับภัยธรรมชาติบ่อย ๆ อาทิ อุทกภัย ความแห้งแล้ง ยุ้ง ตักแตนทำลายพืช ผลิตผลที่ไม่แน่นอน ฯลฯ แต่พื้นที่บริเวณนี้ก็ยังเป็นลุ่มน้ำ

ที่สำคัญแห่งหนึ่งของผลิตผลทางเกษตร พืชที่ใช้ปลูกแทนข้าวก็ได้แก่ ข้าวสาลี ข้าวโพด ถั่วเขียว ฯลฯ และในแคว้นคินเหลียง (ทางทิศตะวันตกของคิงใหญ่แห่งแม่น้ำฮวงโห) เป็นพื้นที่ไม่มากมายนัก แต่ถ้าฝนตกดีก็ได้ผลิตผลมากในการปลูกข้าวสาลี ผัก และฝิ่น พื้นที่ต่ำในแมนจูเรีย (Manchuria) ก็เป็นที่ที่ผลิตผลได้มาจากการปลูกถั่วเขียว ข้าวโพดและพืชพันธุ์อื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกัน การเพาะปลูกมักกระทำในพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำหรือตามลาดเนิน แต่ในพื้นที่สำหรับทำการเพาะปลูกได้ จะปรากฏว่ามีนาและไร่ขนาดย่อม ๆ ซึ่งปลูกข้าว ต้นชา หรือต้นหม่อนทั่วทุกแห่งในชนบท

ภูมิประเทศส่วนใหญ่ของประเทศจีน เป็นภูเขาหรือเนินหรือแห้งแล้งเกินไป ไม่เหมาะแก่การยังชีพของพลเมืองจำนวนมาก ฉะนั้น โดยทั่วไปพลเมืองส่วนมากจึงมักตั้งถิ่นฐานอยู่ตามอ่างและพื้นที่สามเหลี่ยมของแม่น้ำใหญ่ทั้ง ๓ สายอย่างแออัด

ถ้าจะพิจารณาในด้านภูมิรัฐศาสตร์แล้ว ความกว้างใหญ่ไพศาลของประเทศจีน ทั้งคุณและโทษ ตามประวัติศาสตร์ของจีน ปรากฏว่า ขนาดของประเทศมักเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการมีเอกภาพทางการเมืองและประสิทธิภาพในการปกครอง—อาณาเขตอันกว้างใหญ่ไพศาลนี้มาหลายศตวรรษแล้ว การขยายอาณาเขตออก

ไปโดยได้ ทิเบต (Tibet) ซินเคียง (Sinkiang) และมองโกเลีย (Mongolia) ไม่ได้เพิ่มพูนอำนาจหรือความร่ำรวยทางทรัพยากรให้แก่ประเทศจีนเลยตราบนานกระทั่งปัจจุบันนี้ ทั้งนี้ เนื่องด้วยจีนได้มุ่งที่จะพัฒนาหนักในทางเกษตรกรรมแทนอุตสาหกรรม แต่อย่างไรก็ตามขนาดของประเทศก็มีผลในทางเป็นอวูธด้านทานได้ผลดี ยังประโยชน์อย่างยิ่งแก่การทหารของจีน ในการต้านทานในทางลึกลงในพื้นที่ทางทิศตะวันตก ซึ่งติดต่อกับสหภาพโซเวียต จีนหลักแหลมในการดำเนินการต้านทานในทางลึก ในการดอยเมื่อถูกญี่ปุ่นบุกจีนได้เปลี่ยนทางน้ำไหลของแม่น้ำฮวงโฮ (Hwang Ho) ทำให้เกิดน้ำท่วมพื้นที่ขนาดใหญ่ เพื่อรื้อหน่วยการรุกของข้าศึก ย้ายเมืองหลวงจากปักกิ่ง (Peking) ไปนานกิง (Nanking) และจุกกิง (Chungking) เคลื่อนย้ายโรงงานต่าง ๆ โดยใช้กรรมกรแบกหามไปเป็นส่วนมาก ไปยังอ่างแห่งเสฉวน (Red Basin of Szechwan) แล้วจัดตั้งรัฐบาลและโรงงานขึ้นในพื้นที่จะถูกรุกรานได้ยาก เช่นหลังช่องแคบของลำน้ำและตามภูเขา ไม่ยอมให้ตกอยู่ในเงื้อมมือข้าศึกความสามารถในการยอมเสียสละพื้นที่เพื่อประวิงเวลา ทำให้ชาวจีนยืนหยัดอยู่ได้ จึงอาจกล่าวได้ว่า พื้นที่เป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งของยุทธศาสตร์ ไม่ว่าจะมีการวางแผนไว้หรือไม่ก็ตาม

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งมีผลทัดเทียมกับมีพื้นที่อันกว้างใหญ่ไพศาล ก็คือการทำลเมืองจำนวนมหาศาล ไม่มีผู้รุกรานชาติใดเลยที่เข้าครอบครองประเทศจีนแล้วสามารถรักษาความเป็นชาติของตนไว้ได้

ชาวแมนจู เคยพิชิตประเทศจีนได้ผลแล้วครองราชย์โดยราชวงศ์แมนจู อยู่เป็นเวลาถึง ๒๖๙ ปี (ค.ศ. (๑๖๔๓—๑๙๑๒) แต่ยกเว้นในแคว้นห่างไกล ที่พวกแมนจูเรียและครอบครัวยกออกไปอยู่เพื่อป้องกันชายแดน เช่นตามแม่น้ำอามูร์ (Amur) ในทางเหนือและในท้องที่ซึ่งอยู่ไกลๆ ออกไปของซินเกียงตะวันตก (Western Sinkiang) แล้วก็ไม่มีพวกแมนจูแท้ ๆ เหลืออยู่เลย เพราะถูกกลืนไป กลายเป็นคนมีสายเลือดจีนไปหมด

ลักษณะลมฟ้าอากาศของประเทศจีน แตกต่างกันมาก และร้อนจัดหนาวจัด ขนาดกว้างใหญ่ไพศาลของประเทศจีน ทำให้มีลักษณะลมฟ้าอากาศแตกต่างกัน และถ้าเปรียบเทียบกับพื้นที่ทั้งหมดแล้ว จะมีความแตกต่างอย่างตรงกันข้าม ดังได้กล่าวมาแล้วแต่ต้น ลมฟ้าอากาศมีลักษณะเลวลง ตามลำดับระยะลึกเข้าไปทางทิศตะวันตก ทิศเหนือ และตะวันตก—เฉียงเหนือ เพราะประเทศจีนตั้งอยู่ด้านใต้ของลมแบบภาคพื้นทวีป คือ ยูเรเชีย (Eurasia) ซึ่งเป็น

ผืนแผ่นดินใหญ่ในโลก ประเทศจีนตั้งอยู่ทางด้านที่ ได้รับผลน้อยที่สุดของอากาศโซนอุ่น (Mid—Latitude Moderating) และลมที่หอบฝนมาด้วย (Rain—Bearing Winds) ฉะนั้นขนาดของประเทศจีนจึงมีทั้งคุณและโทษ

ในด้านรูปร่าง ประเทศจีนมีรูปร่างเป็นปีกแผ่นกระต๊อหด พรหมแดนไม่แหงนเว้าหรือแหลมยื่นมากนัก จนเป็นเหตุทำให้บ่อกันได้ยาก ทั้งนี่ยกเว้นแมนจูเรีย (Manchuria) ซึ่งมีอาณาเขตคดโค้งและยื่นไปประชิดดินแดนของประเทศมองโกเลียและสหภาพโซเวียต แก่การที่จะเคลื่อนที่ผ่านเข้าไปทำได้ไม่่ง่ายนัก ส่วนที่ยื่นส่วนนี้ของประเทศจีนกับส่วนที่ยื่นเล็กน้อยอีกแห่งหนึ่ง ในแหลมเลียวตุ้ง (Liaotung) ลงไปทางใต้เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของประเทศจีน อย่างไรก็ตาม ส่วนที่ยื่นของแมนจูเรียนั้น ไม่มากมายจนถึงกับเสียผลในการรวมกับภายใน และตามพุดินนัยปรากฏว่า สิ่งอำนวยความสะดวกในการขนส่งไปยังแมนจูเรีย และในแมนจูเรียเองมีมากกว่าส่วนอื่นใดของจักรวรรดิ

กล่าวโดยทั่วไปแล้ว รูปร่างของประเทศน่าจะเกื้อกูลแก่ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสำหรับกิจการภายในและความเป็นเอกภาพของรัฐ แต่ก็ยังมีปัจจัยอื่นทางภูมิรัฐศาสตร์ที่บั่นทอนผลคืออัน

เกิดจากความกระหัดรัดของรูปร่างเสีย ได้แก่ลักษณะภูมิประเทศ ซึ่งแตกต่างกันมาก ๆ ภูเขาสูง ๆ ในเสฉวนตะวันตก (Western Szechwan) และที่ราบสูงของทิเบต (Tibet) ห้อมล้อมด้วยภูเขา หรือทะเลทรายหรือทั้งสองอย่าง ทำให้จีนไม่สามารถปกครอง มณฑลทั้งสองนี้ได้อย่างจริงจังมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว ทิเบตก็คงดำรง การปกครองไปตามลำพังในลักษณะทำนองเป็นอิสระ ไม่ค่อยยอม รับผิดชอบต่อความผูกพันที่มีต่อประเทศจีน ส่วนในเสฉวนนั้น ก็มีชน เผ่าที่ไม่ค่อยเป็นที่รู้จักกันนัก และมักจะเป็นเผ่าที่ไม่มีกฎหมาย ประเทศจีนได้อำงสิทธิ์ในการปกครองดินแดนทั้งสองนี้ แต่ก็ไม่สามารถปกครองได้อย่างจริงจัง ประชาชนของดินแดนเหล่านี้ไม่ ยอมรับรู้หรือ ไม่สนใจต่อความผูกพันทางการเมืองตลอดมานับเป็น เวลาตั้งหลายศตวรรษแล้ว

มองโกเลียนอก (Outer Mongolia) ซึ่งปัจจุบันได้เปลี่ยน ชื่อเป็นสาธารณรัฐประชาชนมองโกเลีย (Mongolia People's Republic) ห้อมล้อมด้วยทะเลทรายโกบี (Gobi Desert) และ ซินเกียง (Sinkiang) (ทะเลทราย ทาริม (Tarim) และซุน กานเวีย (Dzungaria) มีการยึดครองอยู่อย่างหลวม ๆ การสร้าง กำแพงเมืองจีน (Great Wall) ก็เพื่อใช้เป็นเครื่องป้องกันระหว่าง

ส่วนต่าง ๆ ของจักรวรรดิ คือระหว่างมองโกเลีย ซึ่งมีประชาชน
เป็นเผ่าพเนจรซึ่งเป็นนักปล้นสดมภ์ และเข้มแข็งในการสู้รบกับ
ประเทศจีนตอนเหนือ (North China) ซึ่งประชาชนรักสงบ มี
ภูมิลำเนาเป็นหลักฐานและเป็นกสิกร ทำนองเดียวกันกับ ๒ มณฑล
ต่าง ๆ ทางตะวันตกเฉียงใต้ ดินแดนทางภาคตะวันตกและตะวันตก
เฉียงเหนือก็ถูกประเทศจีนอ้างสิทธิในการครอบครอง แต่การ
ปกครองดำเนินไปอย่างหละหลวมจนแทบจะรู้สึกว่ประชาชนใน
ดินแดนเหล่านี้เป็นชาวจีนเลย การดำรงชีพของประชาชนในแคว้น
ที่ห่างไกลเหล่านี้ ก็ไม่เข้ากัน ไม่เข้ากับนิสัยรักดินแดนของชาวจีน
จึงเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งที่แบ่งชาวจีนออกจากชนชาติที่ขึ้นอยู่กับ
ตน และทำให้ชาวจีนที่หัวเก่า (อนุรักษนิยม) ไม่สามารถเข้าใจ
ประชาชนพวกนี้ได้

แมนจูเรีย (Manchuria) ไม่เคยเป็นดินแดนในปกครองของ
ประเทศจีนเลยตราบจนกระทั่งชาวแมนจูเรียได้มาปกครองประเทศ
จีน อย่างไรก็ดี ในศตวรรษแรก ๆ ที่ราชวงศ์แมนจูปกครอง
ประเทศจีนอยู่ คือ จาก ค.ศ. ๑๖๔๓ จนกระทั่งตอนต้นของ
ศตวรรษที่ ๒๐ แมนจูเรียมีฐานะเป็น Imperial Reserve สำหรับ
ราชวงศ์ ชาวจีนจะไม่ได้รับอนุญาตให้อพยพเข้าไปในแมนจูเรีย

กษัตริย์ราชวงศ์แมนจู คัดเลือกเอาทหารและมหาดเล็กเด็กชาหรือ
 ข้าราชการบริวารใกล้ชิดจากแมนจูเรียนเท่านั้น แต่แม้จะได้พยายาม
 กัดกันชาวแมนจูเรียจากฝูงชนชาวจีนเป็นเวลาถึงสองศตวรรษก็ตาม
 เมื่อแมนจูเรียถูกเปิดให้ชาวจีนซึ่งถือว่าเป็นคนเมืองชั้นเข้าไปได้
 ชาวจีนก็อพยพกันเข้าไปเป็นจำนวนมหาศาล จนกระทั่งในที่สุด
 ชาติแมนจูเรีย ในตอนแรก ๆ นั้น ได้แก่ชาวจีนเป็นส่วนใหญ่
 พวกเหล่านี้ได้สมรสกับสตรีชาวแมนจูเรีย และค่อย ๆ แทรกซึม
 เข้าไปกลืนชาติเจ้าของดินเดิม จนกระทั่งในปัจจุบันนี้ชาวแมน
 จูเรียมักคือชาวจีน และมีความรู้สึกว่า แมนจูเรียก็คือประเทศของ
 ชนชาติจีนหรือดินแดนของจีนนั่นเอง ความคล้ายคลึงกันของสิ่ง
 แวดล้อมความโน้มเอียงในการอพยพไปทางตะวันออก และการ
 คมนาคมระหว่างพื้นที่ทั้งสอง มีส่วนสร้างสรรค์ให้ประชาชนทั้งสอง
 ชาติ มีลักษณะและวัฒนธรรมเหมือนกันระหว่างภาคเหนือของ
 ประเทศจีน ซึ่งมีประชากรหนาแน่น กับที่ราบลุ่มแม่น้ำอันฮุดม
 สมบูรณ์ของแมนจูเรีย ไม่มีธรรมชาติใด ๆ กีดขวางการอพยพ ตรง
 กันข้ามกลับเกือกกุลการเคลื่อนย้ายและทำให้การผสมปนเปกันกระทำ
 ได้โดยสะดวก แต่อย่างไรก็ตาม ประชากรของมณฑลนอก ๆ ออก
 ไปยังคงรักษาวัฒนธรรมของตนอยู่ และแยกตัวออกห่างจากการ
 ผสมและการแทรกซึมของจีน

การคมนาคม ในด้านความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ของกิจการภายในและการพัฒนา

ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว อาจสรุปได้ว่า ความแตกต่างกันในสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดความแตกต่างกันในวัฒนธรรม และนับว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ความพยายามของจีน ในการรวมอาณาจักรอันไพศาลของตนเข้าเป็นเอกภาพนั้นไร้ผล แม้แต่ในอาณาจักรจีนภายใน (Proper China) เอง ซึ่งประชากรมีวัฒนธรรมเหมือนกันมาก รัฐบาลก็ยังขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสำหรับกิจการภายใน ในศตวรรษนี้ นับแต่การโค่นราชวงศ์แมนจูลงจนกระทั่งคอมมิวนิสต์เข้ายึดอำนาจ ประเทศจีนก็มีความแตกแยกในทางการเมืองมาก ทั้งนี้จะมีสาเหตุส่วนหนึ่ง เนื่องมาจากการขาดแคลนการขนส่งในท้องถิ่นที่ภูมิประเทศทุรกันดาร ไม่เอื้อกูลการปฏิบัติหรือในบางท้องถิ่นซึ่งไม่สามารถดำเนินการได้เลย ตลอดจนสังคมซึ่งไม่ก้าวหน้าที่ยึดมั่นอยู่ในวิธีการขนส่งและคมนาคมสมัยโบราณด้วย ก่อน ค.ศ. ๑๙๕๐ ภูมิภาคที่มีการรวมกันทางการเมือง ก็มีเพียงในลุ่มน้ำซีเกียง (Si Kiang Basin) และอ่างแดง (Red Basin) แห่งแม่น้ำแยงซีตอนในลึกเข้าไปในแผ่นดินใหญ่ (Upper Yangtze) ภูมิภาคในบริเวณนี้ ทางน้ำที่เรือสัญจรไปมาได้ และฝูงชนที่อาศัย

อยู่อย่างประปรายตามเนินรอบ ๆ ทำให้รวมเอกภาพในทางการเมืองขึ้นได้ นอกจากนี้แล้ว การแตกแยกเป็นก๊กเป็นพวก หรือแม้แต่ในก๊กของตนเองก็เป็นประจักษ์เรื่องธรรมดา แม้แต่ในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำของโท และแยงซีก็ถูกแบ่งออกเป็นส่วน ๆ

ชาวจีน มักนิยมตั้งภูมิลำเนาอยู่ในบริเวณแผ่นดินต่ำทางทิศตะวันออก ซึ่งพื้นที่สามเหลี่ยม ปากน้ำฮวงโหและแยงซีร่วมกัน และไปตามต้นน้ำแยงซีไปถึงอ่าววูฮั่น (Wuhan Basin) ซึ่งเป็นแหล่งอุตสาหกรรม และตามลำน้ำฮวงโหขึ้นไปถึงพื้นที่เนินแห่งย่านดินเหลือง ซึ่งมีผลิตผลทางเกษตรดี ในย่านพื้นที่สามเหลี่ยมนี้ได้อาศัยแม่น้ำลำคลองในการขนส่งตามความจำเป็นมี (Grand Canal) เชื่อมต่อระหว่างพื้นที่สามเหลี่ยมปากน้ำทั้งสอง และเป็นเส้นทางขนส่งหลักตราบจนกระทั่งได้ใช้การขนส่งทางรถไฟแทนเป็นส่วนใหญ่ในศตวรรษปัจจุบันนี้ จีนอาศัยแม่น้ำลำคลองเป็นทางขนส่งมาก แต่ผู้บริหารจีนมุ่งแต่จะเก็บเครื่องบรรณาการมากกว่าที่จะสนใจอำนวยความสะดวกให้สามารถติดต่อกันได้ระหว่างส่วนต่าง ๆ ของประเทศ ด้วยเหตุนี้เอง ประเทศจีนจึงมีสภาพเป็นประเทศที่ประสบความหายนะและความมอดอยาก เพราะเมื่อเกิดอุทกภัยหรือเมื่อเกิดการขาดแคลนอาหาร ก็ไม่มีหนทางที่จะลำเลียงข้าวจาก

ย่านที่มีเหลือเพื่อไปบรรเทาทุกข์ประชาชนที่เดือดร้อนได้เพียงพอ ตรงกันข้ามเมื่อเกิดอุทกภัยหรือความแห้งแล้ง ซึ่งก่อให้เกิดความอดอยากอย่างแรงในประเทศจีน ประชาชนก็พากันอพยพจากท้องที่ที่ประสบภัยไปยังภาคใต้และพักอาศัยอยู่ที่นั่นจนกว่าภาวะทางบ้านเดิมจะมีสภาพดีขึ้นเอง แม่น้ำฮวงโห (Hwang Ho) ซึ่งเป็นแหล่งก่อให้เกิดอุทกภัยและความอดอยากเป็นนิจสิน ถูกขนานนามว่า "China's Sorrow" การควบคุมอุทกภัยและการใช้แม่น้ำให้เป็นประโยชน์ในการชลประทาน จะทำให้ความเดือดร้อนเหล่านี้บรรเทาลงไปได้ และปัจจุบันปรากฏว่ารัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ตระหนักถึงเรื่องนี้ และได้พยายามพัฒนาอยู่อย่างเร่งรีบ

จีนได้สร้างทางรถไฟขึ้นในท้องที่ต่าง ๆ ที่ได้มีการขนส่งเป็นอย่างดีตามแม่น้ำลำคลองอยู่แล้ว และทำกันในพื้นที่สามเหลี่ยมปากแม่น้ำใหญ่ทั้งสาม หรือถ้ามีการสร้างทางรถไฟเข้าไปจากฝั่งทะเลส่วนมากก็จะสร้างขนานไปกับแม่น้ำซึ่งใช้เป็นทางขนส่งที่ดีอยู่แล้ว แม้ว่าการขนส่งจะกระทำได้แล้วบ้าง จุดอ่อนที่สำคัญของระบบการรถไฟและถนนของจีนก็คือ ใช้ระบบสร้างขนานไปกับเส้นทางขนส่งที่มีอยู่เดิมแล้ว แทนที่จะสร้างทางรถไฟหรือทางหลวงผ่านแม่น้ำซึ่งไหลจากทิศตะวันตกมาทางทิศตะวันออก เหตุผลที่ใช้

ระบบดังกล่าวนี้ ก็น่าจะเป็นด้วยการที่ต้องการใช้การขนส่งทางรถไฟเข้าเพิ่มเติมการขนส่งทางน้ำในท้องถิ่นที่มีพลเมืองหนาแน่น

นอกจากในท้องถิ่นที่มีประชาชนพำนักอยู่หนาแน่น ในลุ่มน้ำซีเกียงและในแมนจูเรียแล้ว การขนส่งโดยทั่ว ๆ ไปก็ใช้ทางแม่น้ำ ที่ใดใช้ไม่ได้ก็ใช้สัตว์ต่างหรือกฐีแบกหามไป ประเทศจีนภาคใต้มักมีข่ายถนนแคบ ๆ ชัน และมักทำเป็นชั้น ๆ ไปด้วยหิน ซึ่งแสดงว่า การขนส่งโดยทั่วไปในถนนนั้น ใช้คนแบกหามนั่นเอง เส้นทางคาราวานนั้นมักผ่านไปยังที่ที่มีน้ำดี และมีถนนมาก มีทางคาราวานผ่านเทือกเขาเสฉวนที่ราบสูงและพื้นที่ทะเลทรายแห่งธิเบต ซินเกียง และมองโกเลีย จากปักกิ่งไปยังมุมต่าง ๆ ที่ห่างไกลของราชอาณาจักร พ้นจากเขตแดนจีนออกไปเส้นทางคาราวานเหล่านี้ จะผ่านทิศตะวันตกเข้าไปในดินแดนรัสเซียทางด่านเตอร์กิสถานของจีน (Chinese Turkestan) นอกจากนี้ยังมีทางคาราวานซึ่งใช้ติดต่อค้าขายกับธิเบต ด้วยการที่ต่างฝ่ายนัดมาพบและแลกเปลี่ยนสินค้ากัน ณ ตำบลนัดพบ ประจวบกับมีทางคาราวานผ่านเข้าไปในเอเชียตะวันตก และต่อจากนั้นเข้าไปในเขตทวีปยุโรป มาร์โคโปลโล (Marco Polo) พบตะวันออกก็โดยอาศัยเส้นทางนี้

ยกเว้นการสร้างทางรถไฟในพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกแล้ว อาจกล่าวได้ว่า ในรอบพันปีที่ผ่านมาแล้ว ระบบการขนส่งของจีนมิได้เปลี่ยนแปลงเลย มนุษย์ยังเป็นแรงงานในการขนส่งโดยแข่งขันกับสัตว์เพื่อที่อยู่อาศัย เมื่อคอมมิวนิสต์ได้ครองอำนาจหนึ่งในปัญหาแรกที่คอมมิวนิสต์สนใจในการพัฒนาก็คือ การขนส่งและการคมนาคม ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในด้านการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับทางการเมือง และเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ ตามโครงการก่อสร้างนั้น จีนคอมมิวนิสต์ได้ฟังเสียงมากเรื่องการขนส่ง และได้นั้นหนักในเรื่องการสร้างทางหลวงและทางรถไฟ ในการสร้างทางรถไฟนั้น จีนคอมมิวนิสต์ได้พยายามมุ่งให้มีขึ้นใน ๒ ภูมิภาคคือ ๑) ทางทิศใต้ซึ่งมีทางรถไฟติดต่อกันระหว่างฮานอย (Hanoi) กับไฮฟอง (Haiphong) และมีทางรถไฟต่อไปยังทางสาย "China's Grand Trunk Line" ๒) ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ซึ่งมีโครงการให้ทางรถไฟที่วางรากอัลมา อาตา (Alma Ata) ทางคานร์สเซียมาบรรจบกับทางรถไฟจาก ลันโจว (Lanchow) ในมณฑลกังซู่ (Kangsu) ๓) ในมองโกเลียขยายทางรถไฟจากซินนิง (Tsining) ไปอุลัน บาดอร์ (Ulan Bator) ในสาธารณรัฐแห่งประชาชนมอง โกลีเยนออก (Outer Mongolian People's

Republic) ไปเชื่อมต่อกับทางรถไฟสาย Trans Siberian Railroad ของโซเวียต การขยายทางรถไฟออกไปเช่นนี้ นอกจากจะมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์แล้ว ยังมีความสำคัญในทางเศรษฐกิจอีกด้วย ทางใต้มีทางรถไฟเชื่อมกันระหว่าง ลินโชว์ (Linchow) เมบิง (Maping) - กับนานนิง (Nanning) ต่อไปทางรถไฟสาย นานนิง—ฮานอย—ไฮฟอง (The Nanning—Hanoi—Haiphong Railroad) ซึ่งได้สร้างขึ้นโดยฝรั่งเศส และมีทางต่อจาก Chinese Truk Line อยู่แล้ว แต่ช่องว่างระหว่างทางรถไฟทั้งสองสายนี้ซึ่งจะทำให้จีนตะวันออก (East China) ติดต่อกับเวียดนามเหนือ (North Vietnam) ได้ ไม่มีทางรถไฟเชื่อมต่อเลย เพิ่งจะมาสร้างสำเร็จใน ค.ศ. ๑๙๕๕ ความสำเร็จของทางรถไฟสายใหม่ซึ่งเชื่อมต่อกับแม่น้ำแดงและมณฑลกว๋างสีในจีนใต้ (South China) อยู่ที่เปิดทางออกทะเลที่สำคัญสำหรับจีนใต้ โดยปกติเป็นด้านที่การคมนาคมทางทะเลกระทำได้จำกัดมาก การติดต่อกับไฮฟอง (Haiphong) ทำให้สามารถนำสินค้าเข้าที่สำคัญ ๆ เข้ามายังจีนโดยทางทะเลได้โดยไม่ต้องผ่านฮ่องกง หรือไม่เสี่ยงอันตรายอันเกิดจากการปิดล้อมของจีนคณะชาติรอบ ๆ ฟอร์โมซา (Formosa) การใช้ทางรถไฟและท่าเรือแห่งไฮฟองนี้ บุกถึงและเวียดนามจะมีสัมพันธภาพกัน

อย่างไร ไม่สามารถจะทราบได้ แต่ถ้าได้พิจารณาถึงความสำคัญทางยุทธศาสตร์ของท่าเรือที่ทำให้จีนสามารถออกทะเลได้แล้ว ก็พอจะสันนิษฐานได้ว่า อาจเป็นส่วนหนึ่งของการตอบแทนที่เวียดนามจำต้องสนองแก่ปักกิ่ง เนื่องในการที่ปักกิ่งช่วยเหลือในการทำสงครามกลางเมืองของอินโดจีนก็ได้

ทางภาคตะวันตกเฉียงเหนืออันกว้างใหญ่ไพศาลของประเทศจีน มีโครงการสร้างทางรถไฟที่สำคัญอยู่ ๓ โครงการ อันเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นการตกลงใจของจีน ในการสร้างฐานอุตสาหกรรมกลสิกรรมขึ้น ในระยะที่ห่างไกลกับชายทะเล โครงการเหล่านี้ได้แก่ ๑) ทางรถไฟที่เชื่อมต่อลันโจว (Lanchow) กับอุรุมชี (Urumchi) ในซินเกียง (Sinkiang) ๒) ต่อไปยัง कुлдыя (Kuldja) ซึ่งทางรถไฟของรัสเซียและของจีนมาบรรจบกัน ๓) ทางรถไฟที่เชื่อมต่อกุงกิง (Chung King) เมืองหลวงในยามสงคราม ซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งลำน้ำแยงซี (Yangtze) กับเปาโต (Paotow) ในมองโกเลียใน (Inner Mongolia)

อาณาจักรชั้นนอกของประเทศจีนนั้น มีประชากรซึ่งไม่ใช่ชนชาติจีนตั้งรกรากอยู่เป็นส่วนมาก อาณาจักรชั้นนอกนี้มีพื้นที่กว้างใหญ่ไพศาล มีประชาชนไม่มากนัก อยู่กระจัดกระจายกัน แต่

มีพื้นที่ขนาดเท่ากับครึ่งหนึ่งของสหรัฐอเมริกา ซินเกียง (เตอร์กี-สถานของจีน) Sinkiang Chinese Turkestan) กว้างกว่าอาลาสกา (Alaska) แต่มีประชากรเพียง ๔.๘ ล้านเท่านั้น ซิงไฮ (Tsinghai) มีประชากรน้อยกว่า ๑.๗ ล้าน เล็กน้อย ทิเบต (Tibet) ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าเท็กซัส (Texas) และแคลิฟอร์เนีย (California) รวมกัน มีประชากรไม่ถึง ๑.๓ ล้าน มองโกเลียใน (Inner Mongolia) ซึ่งมีอาณาเขตตั้งแต่ นิงเซีย (Ningsia) ไปจนจบแม่น้ำอามูร์ (Amur) มีประชากรเพียง ๖.๑ ล้านคนเท่านั้น

อาณาจักรชั้นนอกนี้ เป็นพรมแดนที่จีนคอมมิวนิสต์หวังว่าจะใช้เป็นที่อพยพประชากรที่ล้นของอาณาจักรจีนภายในจำนวนเป็นล้านๆ เข้าไปตั้งรกรากถิ่นฐาน เป็นการระบายความแอ้อัดขัดเยียดของประชากร นอกจากนี้ จีนคอมมิวนิสต์ยังหวังที่จะแสวงหาด่านหิน เหล็ก น้ำมัน และทรัพยากรอื่นๆ จากผืนแผ่นดินที่ยังมิได้มีการสำรวจนี้ มาพัฒนาการอุตสาหกรรมตาม โครงการอันทะเยอทะยานของตน กับพัฒนาพื้นที่ที่รกร้างว่างเปล่าให้เป็นทุ่งหญ้า และทุ่งนาด้วยการสร้างเขื่อนและโครงการชลประทาน

อย่างไรก็ตาม ถ้าปราศจากเสียซึ่งชายทางคมนาคมที่ดีกว่าทางเดิม ที่กองคาราวานใช้มาเป็นเวลาหลายศตวรรษแล้วก็ไม่มี

ทางที่จะพัฒนาทรัพยากรต่าง ๆ ที่มุ่งหวังไว้ได้ ดังนั้น จีนคอมมิวนิสต์จึงระดมการสร้างรถไฟและถนนตามโครงการอย่างเร่งรีบ การเปิดเส้นทางรถไฟสาย ลันโจว—ซินเกียง (Lauchow—Sinkiang Railroad) นั้น นอกจากจะเป็นเหตุเกื้อกูลให้ทำการเชื่อมต่อกับสหภาพโซเวียตได้ดีขึ้นแล้ว สำหรับประเทศจีนยังเร่งการพัฒนาทางเศรษฐกิจของซินเกียง (Sinkiang) อีกด้วย บริษัทน้ำมันปิโตรเลียมแห่งซินเกียง (Sinkiang Petroleum Company) ได้ดำเนินการขุดน้ำมันดิบอยู่แล้ว นอกจากนั้น ยังทำให้เข้าถึงแหล่งน้ำมันยูเมน (Yumen) ในมณฑลคานสู (Kansu) ได้โดยตรงยิ่งขึ้น

นักสังเกตการณ์บางท่านได้ชี้ให้เห็นความคล้ายคลึงที่น่าสนใจ ในกิจกรรมปัจจุบันของคอมมิวนิสต์ในตะวันตกเฉียงเหนือ กับของระบอบการปกครองสมัยก่อนของจีนทั้งราชวงศ์ฮั่น (Han) และราชวงศ์ถัง (Tang) มีเมืองหลวงอยู่ที่ซีอาน (Sian) (จุดศูนย์กลางของจักรวรรดิจีน ในตะวันตกเฉียงเหนือ) และจากนั้นปกครองจักรวรรดิ ซึ่งแผ่ไปทางตะวันออกจนถึงทะเลจีนต่าง ๆ และทางผ่านคานสู (Kansu) ไปยังเตอร์กีสถาน (Turkestan) และชายทะเลสาบบัลกาซ (Balkasn) ในทางตรงกันข้ามราชวงศ์ซ่ง (Sung) และ

ราชวงศ์หมิง (Ming) ซึ่งตั้งเมืองหลวงอยู่ที่ราบภาคกลางนั้นอ่อนแอกว่า และปกครองอาณาจักรซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าอาณาจักรจีนภายในเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

รัฐบาลจีนชาติตั้งอยู่ในพื้นที่ราบริมฝั่งทะเล ทำนองเดียวกับระบบการปกครองที่อ่อนแอในอดีต โดยตั้งเมืองหลวงอยู่ที่นานกิง (Nanking) ในขณะเดียวกันหลังจากการยাত্রาระลือ "Long March" เมื่อ ค.ศ. ๑๙๓๔ แล้ว จีนคอมมิวนิสต์ก็ตั้งมั่นอยู่ในเยนาน (Yenan) ในตะวันตกเฉียงใต้ และเสริมสร้างฐานอันมั่นคงแห่งพลังชนใน เซนสี (Shensi) กั้นสู (Kansu) นิงเซีย (Ningsia) ซึ่งเป็นมณฑลชายแดนเมื่อจีนคอมมิวนิสต์มีอำนาจขึ้น และตั้งเมืองหลวงที่ปักกิ่ง (Peking) (ใกล้ ๆ กับย่านอุตสาหกรรมในแมนจูเรีย (Manchuria) ซึ่งเมื่อตกอยู่ในครอบครองใหม่ ๆ) นั้น จีนคอมมิวนิสต์ก็อาจจะไม่ล้มบทบาทเรียนจากประวัติศาสตร์ก็ได้ ในโอกาสเดียวกันกับที่ยื่นมือข้างหนึ่งข้ามช่องแคบฟอร์โมซา (Formosa) ไปยังเกาะไต้หวัน ซึ่งเป็นฐานทัพของจีน มืออีกข้างหนึ่งก็เร่งรัดพัฒนาเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมตามชายแดนเอเชียด้านใน (Inner Asia) ของตน ในทางภูมิศาสตร์—การพัฒนาทางยุทธศาสตร์ทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือ นั้น มีความสำคัญมาก

ทางรถไฟสายใหม่จากอุลันบาตอร์ (Ulan Bator) ไปซีนิง (Tsining) ใกล้กับกัลกัน (Kalgan) ซึ่งเป็นศูนย์รวมเส้นทางต่างๆ อันเก่าแก่ของกองคาราวานต่าง ๆ นั้น สันนิษฐานว่า สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ในการขนส่งเหล็กกล้าและเศษเหล็ก ซึ่งทุกโรงงานชุยยวน (Suiyuan) เพื่อส่งไปให้รัสเซียใช้ในไซบีเรีย (Siberia) ทางสายนี้มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและทางภูมิรัฐศาสตร์มากกว่าที่คาดคิดกัน

นอกจากโครงการสร้างทางรถไฟอย่างกว้างขวางแล้ว ยังมีโครงการที่มีความสำคัญเท่าเทียมกัน คือ ทางหลวงจากซิกัง (Sikang) และซิงไฮ (Tsinghai) เข้าไปในทิเบต (Tibet) ซึ่งทำให้ประเทศจีนสามารถเชื่อมต่อกับดินแดนที่อยู่ชั้นนอกและโดดเดี่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพสมบูรณ์ การพัฒนามณฑลชั้นนอกตามแผนที่กำหนดไว้อย่างรวดเร็ว เป็นเครื่องแสดงให้เห็นความตั้งใจอย่างเด็ดเดี่ยวของจีนคอมมิวนิสต์ ในการที่จะรวมรัฐให้เป็นอันหนึ่งอันเดียว และเปิดพรมแดนอันยาวเหยียดค้ำใน เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการมูลฐานของการกำหนดแผนการเศรษฐกิจเฉพาะแคว้น

ประชากร

ประเทศจีนเพิ่งจะสำรวจสำมะโนครัวอย่างทั่วถึงทั้งประเทศเมื่อค.ศ. ๑๙๕๓ นี้เอง ปรากฏหลักฐานจาก The Statesman's Year

Book 1963 ว่าเมื่อ ๓๐ มิ.ย. ๑๙๕๓ ประเทศจีนมีพลเมืองรวมทั้งสิ้น ๖๐๑,๙๓๘,๐๓๕ คน (รวมพลเมืองในไต้หวัน ซึ่งยังไม่ได้ปลดปล่อยอีก ๗,๕๙๑,๒๙๘ คน) ชาวจีนโพ้นทะเล ๑๑,๗๕๓,๐๐๐ คน กับทั้งคาดคะเนอีกว่าใน พ.ศ. ๑๙๖๑ จีนคอมมิวนิสต์จะมีประชากรบนผืนแผ่นดินใหญ่ถึง ๗๑๖ ล้านคน จำนวนประชากรมีอัตราเพิ่มขึ้น ๒% ต่อปี หรือ ๑๒—๑๕ ล้านปี (Newsweek, 25 Nov. 1963) ไม่มีผู้ใดทราบโดยแน่ชัดว่า ในปัจจุบันประเทศจีนมีประชากรบนผืนแผ่นดินใหญ่มีจำนวนเท่าใด เพราะหลังจาก ค.ศ. ๑๙๕๓ ซึ่งได้มีการสำรวจสำมะโนครัวทั่วประเทศได้เรียนแต่ต้นแล้ว ก็ไม่ปรากฏว่า ได้มีการแจ้งสำมะโนประชากรของจีนอย่างเปิดเผยเป็นทางราชการอีกเลย เท่าที่ทราบจากทางราชการของจีนแดงก็ว่ามีประชากรรวม ๖๕๐ ล้านคน แต่เจ้าหน้าที่สืบราชการลับของสหรัฐอเมริกายืนยันว่า ปัจจุบันจีนมีประชากรถึง ๗๕๐ ล้านคน (Paris Match, 21 Sept. 1963) จำนวนประชากรบนผืนแผ่นดินใหญ่มีมากกว่า ๓ เท่าของสหภาพโซเวียต (๒๒๐ ล้าน/๑๙๖๓) และประมาณ ๔ เท่าของสหรัฐอเมริกา (๑๘๕ ล้าน/๑๙๖๓) และกำลังเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จนมีผู้ประมาณกันว่า ภายใน ค.ศ. ๒๐๐๐ จีนจะมีประชากรถึง ๑,๕๐๐ ล้านคนเป็นอย่างน้อย หรือมากกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรทั่วโลกในปัจจุบัน

สาเหตุแห่งการที่ประชากรบนผืนแผ่นดินใหญ่ของจีนมีอัตราเพิ่มอย่างรวดเร็วขึ้นนั้น เนื่องจากอัตราเกิดสูง แต่มีอัตราตายน้อยลง ผิดกับสมัยก่อนซึ่งมีอัตราตายสูง เนื่องจากมาตรฐานการครองชีพต่ำ การขาดสุขภาพอนามัย ภัยธรรมชาติอันเกิดขึ้นบ่อย ๆ ความแร้นแค้นและการสงครามนั่นเอง ในสมัยที่จีนชาติปกครอง (ค.ศ. ๑๙๒๗ - ๑๙๔๙) นั้น ปรากฏว่ามีอัตราเกิด ๓๕/๑๐๐๐ และอัตราตาย ๒๕/๑๐๐๐ ซึ่งทำให้ประชากรจีนเพิ่มขึ้นปีละประมาณ ๑๐/๑๐๐๐ แต่ปัจจุบันอัตราเกิดได้เพิ่มขึ้นเป็น ๓๗ ต่ออัตราตาย ๑๗ ซึ่งจะทำให้จีนคอมมิวนิสต์มีประชากรเพิ่มขึ้น ๒๐/๑๐๐๐ คนทุกปี ทั้งนี้เนื่องด้วยการมีมาตรฐานการครองชีพและสุขภาพอนามัยของประชาชนดีขึ้น และอัตราตายของทหารก็ลดน้อยลงนั่นเอง

กล่าวโดยทั่วไป อินเดีย ญี่ปุ่น และจีน มีพลเมืองที่เป็นชายมากกว่าหญิง จากสถิติในอดีตพอจะสรุปได้ว่า ในบางสมัยจีนมีพลเมืองที่เป็นชายมากกว่าหญิงอย่างผิดสังเกต เช่น เมื่อ ค.ศ. ๑๙๒๗ นี้ จากผลของการสำรวจสำมะโนประชากรของจีนใน ๑๒ มณฑล ปรากฏว่า จีนมีพลเมืองชายมากกว่าหญิงในอัตราส่วน ๑๒๔/๑๐๐ ก่อนหน้านั้น พลเมืองชายมีมากกว่าหญิงในอัตราส่วนสูงกว่านี้

เสียอีก ต่อมาใน ค.ศ. ๑๙๕๓ ปรากฏว่าจีนมีพลเมืองชายมากกว่าหญิงในอัตราส่วน ๑๐๗/๑๐๐ ซึ่งนับว่าอัตราส่วนชายลดน้อยลงกว่าสมัยเดิมมาก และเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นแล้ว ก็มีอัตราส่วนพลเมืองชาย—หญิงใกล้เคียงกัน ทั้งนี้่าจะเนื่องจากสมัยปัจจุบันนี้ สตรีจีนมิได้ถูกทอดทิ้งในทางสังคมและมีส่วนในสังคมเศรษฐกิจและการเมืองมากขึ้นก็ได้

ในด้านอัตราส่วนอันเกี่ยวกับวัยนั้น จากการสำรวจสำมะโนประชากรเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๕๓ ปรากฏว่า ผู้มีอายุตั้งแต่ ๑๗ ปีลงมาจะมีประมาณ ๔๑% และมีพลเมืองหญิงมากกว่าชายเล็กน้อยในทุก ๆ วัย ทั้งนี้ เป็นการบ่งให้เห็นถึงกำลังคนอันมหาศาลของจีนคอมมิวนิสต์มีอยู่ปัจจุบันและจะเพิ่มพูนมากขึ้นทุกที ในอดีต จีนขนานนามประเทศของตนเองว่าราชอาณาจักรย่านกลาง “Middle Kingdom” เพราะมีแสนยานุภาพเป็นที่น่าเกรงขาม ปัจจุบันสมัยนี้ก็สามารถรักษาฐานะแห่งอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ของตนไว้ได้อีกด้วยพลังประชากรอันมหาศาล และยังทำได้ดียิ่งขึ้นในเอเชียอาคเนย์ ครอบงำที่ประเทศจีนมีรัฐบาลที่เข้มแข็ง มีความสามารถในการรวมการปกครองให้เป็นเอกภาพ และยังคงครองอำนาจอยู่ตั้งรัฐบาลในปัจจุบันนี้ จีนก็อาจเป็นชาติมหาอำนาจประเทศหนึ่งในห้า หรือ

หกประเทศในโลก ก่อนสมัยคอมมิวนิสต์ครองอำนาจ ประเทศจีนตกอยู่ในประเทศที่ไร้อำนาจ ทำนองเดียวกับเมื่อตอนต้นของประวัติศาสตร์ยุคใหม่ ก็เนื่องจากความอ่อนแอเสื่อมทราม และการคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง บทเรียนจากประวัติศาสตร์ตลอดจนประสบการณ์ที่จีนคอมมิวนิสต์มีอยู่ เนื่องในการแสวงหาอำนาจตลอดจนการดำเนินการปกครองอย่างเฉียบขาด อาจทำให้จีนคอมมิวนิสต์ยื่นหยัดในการครองอำนาจ และขยายอิทธิพลออกไปเพื่อความเข้มมหาอำนาจ และการขยายตัวของพลเมืองที่สิ้นประเทศก็ได้

ประเทศจีนมีพื้นที่กว้างใหญ่ไพศาล และเป็นประเทศกสิกรรม แต่ก็มีพื้นที่ที่ประกอบกรกสิกรรมเพียง ๒๐% ทั้ง ๆ ที่พลเมือง ๘๐% ดำรงอาชีพกสิกร ในอาณาบริเวณที่ประกอบกรกสิกรรม และเครื่องมือล้าสมัย การเคลื่อนไหวของประชากรมีน้อยมาก เพราะชาวจีนเป็นชาติที่เคร่งครัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีเคารพในบรรพบุรุษและรักครอบครัวยิ่ง ฉะนั้นจึงมักพอใจที่จะอยู่ในถิ่นกำเนิดของตนเสียเป็นส่วนมาก แม้ในศตวรรษต่าง ๆ ที่ผ่านพ้นมาแล้วนั้น สงครามกลางเมือง การถูกบุกรุกโดยชาวต่างประเทศ และภัยธรรมชาติ จะเป็นเหตุบังคับให้ชาวจีนอพยพไปยังถิ่น

อื่น ๆ ภายในประเทศเพื่อดำรงชีพ หรือในบางโอกาสความโน้มเอียงทางเศรษฐกิจ การล่อใจของรัฐบาลก็อาจทำให้ประชากรหนุ่มสาวบางคนอพยพจากภูมิภาคหนึ่งไปแสวงหาโชคในต่างถิ่นบ้าง แต่ก็เพียงจำนวนเล็กน้อย กับทั้งมักหวนกลับมายังภูมิภาคเดิมของตนในภายหลังเสมอ

กล่าวโดยสรุปแล้ว การอพยพครั้งใหญ่ ๆ ในศตวรรษที่ ๒๐ ก่อน ค.ศ. ๑๙๔๙ มีอยู่ ๓ ครั้ง คือ ครั้งแรก เกิดจากความเจริญของเมืองท่าต่าง ๆ ตามชายฝั่ง อันเนื่องมาจากการพัฒนาธุรกิจและการค้าของชาวต่างประเทศ การบ่อนกั้นเขตสัมปทานและความสะดวกในการคมนาคม ทำให้เป็นเครื่องจูงใจประชากรจีนในสมัยนั้น ซึ่งอยู่ในฐานะบ้านแตกสาแหรกขาด เนื่องจากสงครามกลางเมือง ให้อพยพเข้ามาอยู่ตามเมืองชายทะเลกันมากขึ้น

ครั้งที่สอง ได้แก่การอพยพประชากรที่ยัดเยียดกันในพื้นที่กสิกรรมซึ่งไม่สามารถขยายออกไปได้ของชุมชนทางภาคเหนือ ไปยังอาณาบริเวณชายแดนแห่งแมนจูเรีย (Manchuria) มองโกเลียใน (Inner Mongolia) และซินเกียง (Sinkiang) การอพยพดำเนินไปเมื่อปลายศตวรรษที่ ๑๙ ในโอกาสที่รัฐบาลได้ยกเลิกการกีดกันต่าง ๆ เป็นผลให้ชาวจีนจำนวนมากจากมณฑลชานตุง (Shantung) โห่หนาน (Honan) โห่เป่ (Hopeh) พากันอพยพเข้าไปในพื้นที่อัน

อุดมสมบูรณ์ของแมนจูเรีย มีเมืองสำคัญๆ เกิดขึ้นใหม่เป็นอันมากใน
ก่อนต้นสมัยของสาธารณรัฐจีน การอพยพได้หยุดชะงักไปในระหว่าง
ที่ญี่ปุ่นเข้ายึดครองแมนจูเรีย (ค.ศ. ๑๙๓๑—๑๙๔๕) ภายหลัง
สงครามแล้วก็เริ่มอพยพอีก แต่ก็มีจำนวนไม่มากมายเช่นครั้งแรก

ครั้งที่สาม กระทำเมื่อจีนได้สูญเสียมณฑลต่าง ๆ ตามชาย
ฝั่งทะเลและเมืองที่สำคัญ ๆ บางเมืองแก่ญี่ปุ่นในระหว่างสงคราม
(ค.ศ. ๑๙๓๗—๑๙๔๕) การอพยพครั้งใหญ่นี้กระทำเข้าไปในพื้นที่
ด้านตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งแสนจะทุรกันดาร ส่วนมากของผู้ที่จะ
อพยพเป็นผู้ที่มีฐานะดีและเป็นข้าราชการ หรือไม่ก็ลูกจ้างในทุก
อาชีพและทุกวัย เชื่อกันว่า จำนวนผู้อพยพมีไม่ต่ำกว่า ๓ ล้านคน
จากเมืองใหญ่ ๆ ซึ่งตกอยู่ในความยึดครองของญี่ปุ่น ๒๔ เมือง
นอกจากนี้ยังมีประชากรอีก ๑๑ ล้านคน ซึ่งอพยพไปจากท้องถิ่น
ต่าง ๆ อีกด้วย การอพยพครั้งนี้ยังเป็นผลให้ท้องถิ่นต่าง ๆ ที่ทุร
กันดารในภาคตะวันตกเฉียงใต้พลอยได้รับการพัฒนาไปด้วย

เมื่อคอมมิวนิสต์ครองอำนาจบนผืนแผ่นดินใหญ่จีน ใน ค.ศ.
๑๙๔๙ แล้ว การอพยพของประชากรก็เปลี่ยนสภาพไป กล่าว คือ

๑) รัฐบาลคอมมิวนิสต์จีน พยายามยุติการอพยพของประ
ชากรลง และชักชวนให้ตั้งหลักแหล่งในท้องถิ่นที่หยุดอยู่นั้น นอก
จากนี้ยังชักชวนให้ประชากรในเมืองใหญ่ ๆ อพยพออกไปประกอบ
อาชีพกสิกรรมตามชนบทที่ห่างไกลความเจริญอีกด้วย

๒) รัฐบาลคอมมิวนิสต์จีนกำหนดนโยบายที่แน่นอนให้ประชากรจีนอพยพไปอยู่ตามบริเวณชายแดนให้มาก ๆ กับกำหนดนโยบายที่จะใช้แรงงานจากประชากรในงานก่อสร้างและในโครงการอุตสาหกรรมอย่างใหญ่หลวง

๓) เนื่องด้วยรัฐบาลคอมมิวนิสต์จีน มีนโยบายตั้งเรียนมาแล้ว การอพยพประชากรจึงดำเนินไปตามวัตถุประสงค์และด้วยการสนับสนุนของรัฐบาล ทั้งนี้โดยการชักชวน การล่อใจ การเรียกร้องคนอาสาสมัคร และในที่สุดก็ด้วยการบังคับ

๔) กลุ่มผู้อพยพจากเมืองนั้น ประกอบด้วยบุคคลอาชีพต่าง ๆ กันตามความเหมาะสม เช่น นักสีกกร คนงานโรงงานอุตสาหกรรม และทหารที่ปลดปล่อยจากกองประจำการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับการอพยพไปในแมนจูเรีย (Manchuria) และในกันสู (Kansu) ได้รับการกวัดข้นมากในการคัดเลือก

จากแหล่งเท่าที่พอจะเชื่อถือได้ ปรากฏว่าไม่เพียงแต่กสิกรเท่านั้นที่อพยพจากชานตุง (Shantung) เข้าไปในแมนจูเรีย (Manchuria) แต่ชาวเมืองต่าง ๆ ตามชายฝั่งทะเล เช่น วิศวกร นักบริหาร คนงานตามโครงการต่าง ๆ ก็ได้ถูกอพยพเข้าไปในพื้นที่ชายเขตแดนที่แมนจูเรีย (Manchuria) กันสู (Kansu) และซินเกียง (Sinkiang) ด้วย จำนวนผู้อพยพดังกล่าวนี้วันนับแต่จะมีมากขึ้น

นอกจากพวกคนงานแล้ว บรรดานักเรียนทั้งชายและหญิง ยังถูกเกณฑ์ให้อพยพออกไปทำงานตามชายแดนในฐานะช่างเทคนิค ฝ่ายอำนวยการ และหน้าที่อื่น ๆ อีกเป็นอันมาก นอกจากบรรดา เยาวชนที่มีชาตินิยมรุนแรงแล้ว ก็มีบุคคลบางจำพวก เช่น พวก ที่กลัวจะถูกหาว่าเป็นพวกผู้ดี นักเผชิญโชค ฯลฯ อาสาอพยพไปด้วย

การเสริมสร้างกำลังพลในการพัฒนาชายแดนนั้น จีนคอมมิวนิสต์ยังใช้วิธีอื่น ๆ อีก เช่น ตั้งกองทหารชายแดน และสร้างค่ายกรรมกรทาสขึ้นในบริเวณนั้น จากแหล่งเท่าที่เชื่อถือได้ ทราบว่า หน่วยทหารได้ทำกิจกรรมในพื้นที่ว่างในแคว้นซินเกียง (Sinkiang) และเฮลลุงเกียง (Heilungkiang) มาเป็นเวลาหลายปีแล้ว ส่วนค่ายกรรมกรทาสนั้นก็ถูกจัดขึ้นมากมายราวกับดอกเห็ด ในท้องดินทุกรัฐบาลต่าง ๆ บางค่ายก็ถูกควบคุมและอำนวยการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล และบางค่ายก็ใช้ทหารในท้องดินนั้นเองควบคุมและอำนวยการ

นอกจากนี้ รัฐบาลจีนยังมีนโยบายโฆษณาชักจูงให้ชาวจีนโพ้นทะเลอพยพกลับไปยังผืนแผ่นดินใหญ่จีนอีก เป็นการคอบัดนโยบายของจีนชาติไปด้วย แต่บุคคลที่ตกเป็นเหยื่อของการโฆษณาชวนเชื่อของคอมมิวนิสต์ ก็มักจะเป็นบุคคลที่อาจทำประโยชน์ให้

แก่รัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์เท่านั้น เช่น พวกปัญญาชน พวกเสรีชน และช่างเทคนิคต่าง ๆ และมีไม่น้อยที่บุคคลเหล่านี้พยายามหลบหนีออกมาอีก เนื่องจากทนความยากลำบากและความบีบคั้นไม่ไหว

การอพยพอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งควรนำมากล่าวในที่นี้ด้วย คือ การอพยพของประชากรจีนบนผืนแผ่นดินใหญ่ไปยังเกาะไต้หวัน หลังจากจีนคอมมิวนิสต์ยึดอำนาจในการปกครองผืนแผ่นดินใหญ่ได้ ใน ค.ศ. ๑๙๔๙ นั้นเอง จำนวนผู้อพยพในครั้งนั้นมีประมาณ ๒ ล้านคน ซึ่งในจำนวนนี้เป็นทหารของรัฐบาลจีนชาติเสีย ๗ แสนคน นอกจากนี้มีการอพยพเป็นจำนวนมาก ๆ ก็คือ กลุ่มลี้ภัยเข้าไปในอาณานิคมฮ่องกงของจักรภพบริติชแล้ว บางคนเคยลี้ภัยไปอยู่ในสหรัฐอเมริกาต่อไปซึ่งก็มีจำนวนไม่มากนัก

ปัญหาเกี่ยวกับประชากร

ปัญหาสำคัญที่รัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์เผชิญอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ ปัญหาพลเมืองล้นหลาม ทั้งในเมืองใหญ่ ๆ และในพื้นที่กสิกรรมอันอุดมสมบูรณ์ในที่ราบแห่งจีนเหนือ และในพื้นที่สามเหลี่ยมปากแม่น้ำแยงซี ถ้าพิจารณาขนาดของพื้นที่ทั้งประเทศกับจำนวนประชากรแล้ว จะเฉลี่ยประชากรจีนได้ประมาณ ๑๖๐ คนต่อพื้นที่ ๑ ตารางไมล์ ซึ่งก็ไม่มากมายนัก แต่ที่พิจารณาว่าประชากร

แอด้ยัคเคียดหรือล้นหลามนั้น ก็ได้แก่ประชากรในพื้นที่กสิกรรม
 หรือสมบูรณฟูนสุข เพราะประชากรส่วนมากมุ่งไปตั้งหลักแหล่งหา
 เลี้ยงชีพกันแทนที่จะกระจัดกระจายกันอยู่ทั่ว ๆ ไป เช่น ในที่ราบ
 แห่งจีนเหนือความหนาแน่นของประชากร เฉลี่ยแล้วมีประมาณ
 ๔๐๐—๑,๒๐๐ คนต่อพื้นที่ ๑ ตารางไมล์ , และในพื้นที่สามเหลี่ยม
 ปากน้ำแยงซี จะมีประชากรหนาแน่นมากขึ้นอีกเป็น ๓ เท่า สรุป
 แล้วในพื้นที่กสิกรรมทั่วทั้งประเทศ จะมีประชากรเฉลี่ยแล้วประ-
 มาณ ๑,๕๐๐ คนต่อ ๑ ตารางไมล์ หรือประมาณ ๑ คนต่อพื้นที่
 ๐.๔ เอเคอร์ ประเทศจีนมีหมู่บ้านทั้งหมด ๔๐๐,๐๐๐ หมู่บ้าน มี
 เมืองใหญ่ ๆ ที่มีประชากรมากกว่า ๑๐๐,๐๐๐ คนอยู่ ๙๐ เมือง
 มากกว่า ๕๐๐,๐๐๐ คนอยู่ ๓๕ เมืองและมากกว่า ๑ ล้านคนมีอยู่
 ๑๙ เมือง (เซียงไฮ้ (Shang hai) มีประชากร ๑๐ ล้านคน) การ
 พัฒนาอุตสาหกรรมของจีนตามโครงการ ๕ ปี ของจีนคอมมิวนิสต์
 ทั้งสองครั้ง ก็เป็นสาเหตุให้ต้องมีศูนย์อุตสาหกรรมใหญ่ ๆ ขึ้น
 และทำให้ประชากรอพยพมาประกอบอาชีพมากขึ้น ปัญหาจึงมีอยู่
 ว่า ทำอย่างไรจึงจะหาอาหารมาเลี้ยงประชากรที่ประกอบอุตสาหกรรม
 เหล่านี้ได้เพียงพอ เพราะตามเมืองอุตสาหกรรมที่สำคัญ ๆ
 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแมนจูเรียนั้น ประชากรได้เพิ่มพูนขึ้นอย่าง

รวดเร็ว และมากขึ้นไม่ต่ำกว่า ๒ เท่า การเลี้ยงปศุสัตว์อย่างเป็น
 ล้ำเป็นสันนั้นนอกจากกล่าวได้ว่า ไม่มีเลย นักเศรษฐกิจได้คำนวณไว้ว่า
 ๘๕ % ของแคลอรีที่ชาวจีนบริโภคนั้นได้มาจากการบริโภคธัญพืช
 สมดังที่มีคติพจน์โบราณนับพัน ๆ ปีมาแล้วว่า “ข้าวเป็นธำรงแห่ง
 ชีวิตของจักรวรรดิ”

กล่าวโดยทั่วไปแล้ว ผืนแผ่นดินใหญ่ของจีนยังสามารถรับ
 ประชากรได้อีกมาก หากได้มีการพัฒนาพื้นที่ที่รกร้างว่างเปล่าให้
 ทำประโยชน์ได้จากทางการกลีกรวม อุตสาหกรรม หรือการขุดหา
 ทรัพยากรธรรมชาติ ในอดีตนั้น มีพื้นที่กลีกรมน้อยและมีภัย
 ธรรมชาติมาก การครองชีพในท้องดินทุรกันดารแร้นแค้นมาก
 ประชาชนจึงมักนิยมอพยพไปทำมาหากินในแหล่งที่อุดมสมบูรณ์
 เช่นที่ย่านดินเหลืองของจีนเหนือ ที่ราบในพื้นที่สามเหลี่ยมปาก
 แม่น้ำฮวงโห แยกซี (Huang Ho—Yangtze Delta Plain) อ่าง
 แดงแห่งเสฉวน (Red Basin of Szechwan) แคว้นกวางตุ้งใน
 พื้นที่สามเหลี่ยมปากแม่น้ำซีเกียง (Sikiang) รัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์
 ได้พยายามทุกวิถีทางที่จะขยายเนื้อที่ไร่นาออกไป เพื่อให้ได้ผลิต
 ผลมากเพียงพอแก่การบริโภคของประชากร และถ้าทำได้ก็ให้
 สามารถมีส่วนเหลือบริโภคส่งออกขายนอกประเทศด้วย แต่การ

จะยกระดับการครองชีพของประชากรให้สูงขึ้นได้อย่างรวดเร็วตามความต้องการนั้น จะอาศัยเพียงผลิตผลทางเกษตรกรรมอย่างเดียวไม่ได้ รัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์จึงได้มุ่งพัฒนาอุตสาหกรรมภายในประเทศและการอุตสาหกรรมชาติด้วยเป็นการใหญ่ ในโอกาสเดียวกันก็พยายามอพยพประชากรออกจากเมืองใหญ่ ๆ หรือถิ่นที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งมีประชากรหนาแน่นไปยังท้องไร่ท้องนาที่กำลังพัฒนาการกรรมอยู่เป็นจำนวนมาก ๆ เช่น ใน ค.ศ. ๑๙๕๒ ได้อพยพคนงานตามเมืองใหญ่ออกไปสู่ชนบทมีจำนวนถึง ๑๓๐,๐๐๐ คน แต่ในปีเดียวกันนั้นเองก็มีกสิกรจำนวนไม่น้อยอพยพจากไร่นาจกลับเข้าไปดำรงชีพในเมือง แม้จะได้จัดตั้งคณะกรรมการพิเศษขึ้นทำหน้าที่ชักชวน และอพยพกสิกรที่เข้ามาใช้ชีวิตในเมือง กลับไปสู่ชนบทตามเดิมอีก ก็ไร้ผล ในที่สุดรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์จำเป็นต้องกำหนดระเบียบขึ้นใช้บังคับการเคลื่อนย้ายของประชาชนใน ค.ศ. ๑๙๕๘ โดยเฉพาะอย่างยิ่งห้ามกสิกร มิให้แทรกซึมเข้าไปในเมืองต่าง ๆ

นอกจากนี้รัฐบาลจีนยังมีวิธีการสนับสนุนให้ประชากรของคนอพยพไปอยู่ต่างประเทศเพื่อแก้ปัญหาเรื่องประชากรในประเทศและปลดเปลื้องภาระในการเลี้ยงดูประชากรที่ไร้สมรรถภาพในการทำ

ประโยชน์ให้แก่ประเทศ รัฐบาลจีนได้ใช้วิธีการเช่นนี้มานานแล้ว เมื่อศตวรรษที่แล้วปรากฏว่า ความบีบคั้นทางเศรษฐกิจ ทำให้ชาวจีนจากอาณาบริเวณชายฝั่งทะเลของกวางตุ้ง (Kwang Tuog) และฝูเกียน (Fukien) อพยพออกไปแสวงหาโชคในต่างประเทศมากมาย เฉพาะอย่างยิ่งทางเอเชียอาคเนย์ ชาวจีนเหล่านี้ไปตั้งหลักฐานและการก่อให้เกิดสังคมชาวจีนโพ้นทะเลขึ้นโดยทั่ว ๆ ไป และมีจำนวนมากที่ถือสองสัญชาติ ทั้งยังจงรักภักดีต่อประเทศแม่ของตน และก่อความยุ่งยากไว้ให้แก่รัฐบาลของประเทศที่ตนไปตั้งหลักฐานอยู่ คงเป็นที่ทราบกันทั่วไปอยู่แล้ว

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน จีนคอมมิวนิสต์ไม่สามารถอพยพประชากรได้คึกคักสมัยก่อน เนื่องจาก้วยถูกจำกัดหรือหวงห้ามโดยรัฐบาลต่างประเทศ ฉะนั้น จึงต้องแก้ปัญหาเรื่องประชากรล้นหลามด้วยการขยายการอพยพออกไปยังอาณาบริเวณชายแดนทางตะวันออกเฉียงเหนือ และตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งการขยายตัวกระทำได้จำกัดที่แล้วมาแมนจูเรียได้รับชาวจีนอพยพจากจีนเหนือ เข้าไปตั้งถิ่นฐานมีจำนวนเฉลี่ย ๑ ล้านคนต่อปี ด้วยโควตาผู้อพยพอันมหาศาลนี้ในไม่ช้าก็คงจะประสบกับปัญหาเรื่องพลเมืองล้นอีก ทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือซึ่งแห้งแล้งนั้น การจะพัฒนาท้องที่ให้อย่างประโยชน์ได้จำ

เป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยโครงการชลประทานเข้าช่วย แต่ก็ยังอยู่ใน
ขั้นเริ่มดำเนินการ สำหรับทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ นั้น แม้ลมฟ้า
อากาศจะเกือบลดต่ำกว่าการกลิ้งกรม แต่ก็ยังมีพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การกลิ้งกรม
น้อย เพราะภูมิประเทศเป็นภูเขา

ทางออกอีกทางหนึ่งในการแก้ปัญหาประชากรล้นประเทศ ได้
แก่การคุมกำเนิด ซึ่งรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์สนับสนุนจนถึงขนาดมี
การวางแผนคุมกำเนิดขึ้นใน ค.ศ. ๑๙๕๗ และแจกจ่ายเอกสารแนะนำ
ถึงการคุมกำเนิดและเปิดคลินิกบริการแก่ประชาชน แต่กิจกรรม
ตามแผนดังกล่าวนี้มีปรากฏอยู่เฉพาะตามเมืองใหญ่ ๆ เท่านั้น ทว่า
ได้แพร่ขยายไปในชนบทไม่ และพรรคคอมมิวนิสต์จีนเองก็มีความ
เห็นขัดแย้งในเรื่องการคุมกำเนิด โดยมีความเห็นว่า ในการ
พัฒนาประเทศนั้น จีนยังต้องการแรงงานกรรมกรอีกมาก นับตั้ง
แต่ได้แถลง “แผนเศรษฐกิจด้วยวิธีการก้าวกระโดดไกล” ว่าเป็น
นโยบายชั้นมูลฐานในตอนต้นของ ค.ศ. ๑๙๕๙ แล้ว คอมมิวนิสต์
จีนได้ประกาศว่า “แทนที่จีนจะพยายามหาวิธีคุมกำเนิด เช่น
รัฐบาลกำลังดำเนินการอยู่นั้น ควรจะได้พิจารณาสนับสนุนการเพิ่ม
ผลเมืองมากกว่า เพราะจำนวนประชากรย่อมหมายถึงกำลังอำนาจ
แห่งชาติในทางกำลังพลซึ่งจะมองข้ามไปเสียมิได้ ตามแผนเศรษฐกิจ

กิจใหม่นี้ จีนคอมมิวนิสต์ได้ใช้ “ระบอบประชาคม” ซึ่งประชาชนถูกควบคุมโดยใกล้ชิด และบีบบังคับในเรื่องการดำรงชีวิต เพื่อให้ได้มาซึ่งแรงงานมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อเร่งรัดพัฒนาประเทศทั้งในด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ตามอุดมคติของคอมมิวนิสต์ ในการปฏิรูปสังคมไปสู่ “สังคมนิยม”

แต่อย่างไรก็ตาม เป็นที่คาดกันว่า สักวันหนึ่งข้างหน้าไม่ว่าจีนคอมมิวนิสต์จะดำเนินการตามแผนเศรษฐกิจใหม่ของตนเป็นผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดก็ตาม ปัญหาเรื่องประชากรล้นประเทศนั้นก็ยังคงเป็นปัญหาที่สำคัญ ซึ่งรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ก็จะต้องประสบในอนาคตอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ ส่วนการจะแก้ปัญหาดังกล่าวโดยวิธีใด อย่างไรนั้นเป็นเรื่องควรจะได้ให้ความสนใจและติดตามศึกษาต่อไปอย่างใกล้ชิด

ดินแดนจีนที่ยังไม่ได้คืนเข้ารวม

ฟอร์โมซา (Formosa) ฮ็องกง (Hongkong) และมาเก๊า (Macao) เป็นประจัญหนามยอกอกของจีนคอมมิวนิสต์อยู่ ฟอร์โมซาเป็นเกาะแยกจากแผ่นดินใหญ่โดยมีช่องแคบกว้างประมาณ ๑๐๐ ไมล์ กั้นอยู่ เป็นฐานทัพและอาณาจักรของจีนชาติ การที่จีน

คอมมิวนิสต์มุ่งหมายอย่างแรงกล้า ที่จะแย่งเอาฟอร์โมซามาอยู่ใน
 ความครอบครองของรัฐบาลปักกิ่ง ไม่ว่าจะโดยวิธีการทางทหาร
 หรือทางการเมืองก็ตาม ย่อมเป็นเครื่องบ่งชี้ว่า จีนคอมมิวนิสต์
 ตระหนักอยู่เสมอว่าดินแดนในความครอบครองของจีนชาติผืนนี้มี
 ความสำคัญแก่ตนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง トラบไตที่จีนชาติ
 ครอบครองเกาะนี้ โดยมีอเมริกันหนุนหลังอยู่แล้ว ก็ย่อมเป็นการ
 คุกคามต่อความมั่นคงของตนอยู่ตราบนั้น ยิ่งกว่านั้น การได้เกาะ
 ฟอร์โมซาคืนมาอยู่ในความครอบครองของตน นอกจากจะเป็นการ
 เพิ่มพูนเกียรติภูมิของตนยิ่งขึ้นแล้ว ยังอาจใช้เป็นฐานสำหรับขยาย
 อำนาจของคอมมิวนิสต์ในเอเชียและเป็นชัยภูมิที่เหมาะสมสำหรับการ
 ต่อต้านฝ่ายตะวันตก บนภาคพื้นเอเชียและมหาสมุทรแปซิฟิก

สำหรับฝ่ายตะวันตก ฟอร์โมซา ตั้งอยู่ในแนวบ่งกันของ
 อเมริกาในมหาสมุทรแปซิฟิกตะวันตก แนวบ่งกันนี้ประกอบด้วย
 ฟิลิปปินส์ (Philippines) ริวกิว (Ryukus) ญี่ปุ่น (Japan)
 และหมู่เกาะเล็ก ๆ บางหมู่ สหรัฐอเมริกาก็ถือว่า ฟอร์โมซาเป็นชัย
 ภูมิที่มีความสำคัญในด้านความมั่นคงของประเทศตนเช่นกัน เพราะ
 ถ้าเกาะนี้ตกอยู่ในเงื้อมมือของข้าศึกแล้ว ก็เปรียบเสมือนข้าศึกได้
 บุกรุกเข้าไปเกือบกลางแนวบ่งกัน ซึ่งประกอบด้วยเกาะต่าง ๆ

เรียงรายตามเส้นรอบนอกของเอเชีย กับทั้งเกาะน้อยใหญ่ใกล้เส้นทาง
ส่งกำลังประมาณ ๑๐๐—๑๕๐ ไมล์ ซึ่งนับว่าใกล้กว่าส่วนอื่นใด
ของผืนแผ่นดินใหญ่เอเชียอีกด้วย

ในสมัยก่อน ฟอว์โมซาเคยเป็นฐานสำหรับการปฏิบัติทาง
ทหารในพื้นที่ทางทิศใต้ และตามประวัติศาสตร์ก็ปรากฏว่า ได้
เคยถูกราชวงศ์จีนใช้เป็นที่พักสำหรับการพยายามกลับไปสู่ผืนแผ่นดิน
ใหญ่มาแล้ว คือเมื่อ ค.ศ. ๑๙๔๔ กรุงนานกิง (Nanking) ตก
อยู่ในเงื้อมมือของพวกแมนจู (Manchus) พวกราชวงศ์มิง (Ming)
ที่รอดตายได้ดอยไปยังจีนใต้แล้วข้ามไปยังฟอว์โมซา และใช้ฟอว์
โมซานั้นเองเป็นฐานในการต่อสู้กับผู้รุกรานพวกแมนจูอยู่จนถึง ค.ศ.
๑๖๘๓ นับเป็นเวลาจนถึง ๓๔ ปี และมีอยู่ตอนหนึ่งที่กองทัพ
ของราชวงศ์มิงที่อามอย (Amoy) กลับคืนไปได้ แล้วเข้ายึดครอง
ส่วนใหญ่ของจีนภาคใต้ได้ ก่อนใน ค.ศ. ๑๖๕๗ ก็ได้เข้าตีนคร
นานกิงซึ่งเป็นเมืองหลวง เนื่องจากกำลังของฝ่ายฟอว์โมซามีมาก
มายเป็นที่น่าเกรงขาม ฝ่ายแมนจูถึงกับประกาศให้ราษฎรตามชายฝั่ง
ทะเลของราชอาณาจักรจีนภายในอพยพเข้าไปในผืนแผ่นดินใหญ่
เป็นระยะทางไม่ต่ำกว่า ๑๐ ไมล์ พวกมิงคงรบกวาดล้างอยู่ตลอด

ไปทราบจนกระทั่งกองทัพเรือของฝ่ายคนถูกพวกแมนจูทำลายที่แนว
หมู่เกาะเปสกาโดร์ส (Pescadoras Islands)

เรื่องที่น่าจะพิจารณาก็คือ สถานการณ์ในปัจจุบันจะมีความ
คล้ายคลึงกับสถานการณ์ตามประวัติศาสตร์หรือไม่เพียงใด แน่แน่นอน
ทีเดียวที่ปัญหาที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ ๑๗ ย่อมไม่เหมือนกับปัญหา
ในปัจจุบัน แม้ว่าจะมีลักษณะบางประการที่เหมือนกัน การใช้ฟอร์
โมซาเป็นฐานปฏิบัติการทางทหารในครั้งสุดท้ายและได้ผลมากที่สุด
นั้น กระทำโดยญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ ๒ เนื่องในการทำศึก
ในเอเชียอาคเนย์ (South East Asia) และในอินดีส (Indies)
กำลังทางอากาศซึ่งสนับสนุนกองทัพและกองทัพเรือในการยุทธมี
ฐานอยู่ที่ฟอร์โมซาตอนใต้ และในระหว่าง ค.ศ. ๑๘๔๓—๑๘๔๔
ฟอร์โมซาเป็นตำบลที่เชื่อมต่อที่สำคัญในระบบการขนส่งและการคมนาคม
ของญี่ปุ่น จากญี่ปุ่นไปทางใต้ ผ่านริวกิวและฟิลิปปินส์ ลง
ไปทางทิศอาคเนย์ในโอกาสที่อเมริกันรุกไปสู่ประเทศญี่ปุ่นฟอร์โมซา
ก็ยิ่งมีความสำคัญทางทหารมากขึ้น แมคอาเธอร์ (Mac Arthur)
ถึงกับกล่าวว่า “ถ้าหากฟอร์โมซาคอยู่ในเงื้อมมือของชาติที่เป็น
ข้าศึก ประวัติศาสตร์ก็จะซำรอย”

ถึงแม้ว่า ฟอร์โมซาจะเป็นเพียงเกาะเล็ก ๆ แต่ก็มีคุณค่าใน
ทางเศรษฐกิจของประเทศจีนมาก เพราะเป็นแหล่งที่มีอาหารเหลือ

เพื่อ ในด้านการทหารและจิตวิทยา จีนชาติบนเกาะฟอร์โมซาก็
 เป็นประจวบสุจริตสุดท้ายที่คอมมิวนิสต์จะกวาดล้างออกไปจากผืน
 แผ่นดินจีน ยิ่งไปกว่านั้นจีนชาติบนเกาะฟอร์โมซาเล็ก ๆ นี้เอง
 ได้รับเลือกเข้าเป็นสมาชิกของสหประชาชาติ ส่วนรัฐบาลคอม
 มิวนิสต์ซึ่งมีอำนาจเกรียงไกรกลับถูกปฏิเสธไม่ให้เข้าเป็นสมาชิก ด้วย
 เหตุผลต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วนี้เอง ทำให้รัฐบาลปักกิ่งปักใจที่จะ
 ได้ฟอร์โมซามาไว้ในครอบครอง ในทางตรงกันข้าม จีนชาติหวังจะ
 กลับไปชิงดินแดนบนผืนแผ่นดินใหญ่คืนจากเกาะนี้

หนามยอกอกที่แหลมที่สุดได้แก่ฮ่องกงและผืนแผ่นดินที่อยู่ต่อ
 เนื่องกัน คือ เกาลูน (Kowloon) ซึ่งเป็นอาณานิคมของบริเตนใหญ่
 (Crown Colony of Great Britain) เกาะฮ่องกงและเกาลูน ซึ่ง
 เป็นผืนแผ่นดินกว้างยาวเพียงประมาณ ๓ ไมล์ตั้งอยู่ในปกครอง
 ของอังกฤษ เนื่องจากการที่จีนพ่ายแพ้ในสงครามจีน เมื่อ ค.ศ.
 ๑๙๔๑ อาณานิคมนี้เป็นแต่เพียงเกาะที่กันดาร มีชาวประมง
 อาศัยอยู่ประมาณ ๒,๐๐๐ คน แต่เมื่อสิ้นรัชสมัยของพระนาง
 วิคตอเรีย ใน ค.ศ. ๑๙๐๑ ก็ได้มีการขยายอาณานิคมนี้บนเกาลูน
 ออกไปอีก ๓๕๐ ตารางไมล์ เรียกกันว่า ดินแดนใหม่ (New
 Territory) และได้เข้าจากจีนใน ค.ศ. ๑๘๙๘ เป็นเวลา ๕๕ ปี

และเมืองวิกตอเรีย (Victoria) บนเกาะฮ่องกงก็ได้เจริญขึ้นจนเป็นท่าเรือที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลกปัจจุบัน เมืองวิกตอเรียนี้มีพลเมืองมากกว่า ๒ ล้านคน

วิกตอเรียเป็นเมืองที่มีลักษณะต่าง ๆ เป็นของตัวเอง คือ มีลักษณะทั้งของอังกฤษ ของตะวันออก และของนานาชาติปะปนกัน นอกจากเป็นย่านการค้าที่สำคัญและทำให้กว้างต้ง (Canton) ซึ่งตั้งอยู่ตรงข้ามในพื้นที่สามเหลี่ยมของผืนแผ่นดินใหญ่เชื่อมความสำคัญลงแล้ว วิกตอเรียยังเป็นสวรรค์ของพวกสัญัยทางการเมือง เป็นศูนย์กลางที่สำคัญของพวกสีบราซการลับ และเป็นที่เฝ้าฟัง (Listening) สำหรับชาติตะวันตก เพื่อติดตามข่าวการพัฒนาต่าง ๆ ของประเทศจีนและประเทศในตะวันออกไกล ในโอกาสที่ญี่ปุ่นถูกรุกรานผืนแผ่นดินใหญ่จีน และเฉพาอย่างยิ่งเมื่อกำลังของจีนคอมมิวนิสต์เริ่มรุกล้อมลงมา การใช้ฮ่องกงเป็นที่เฝ้าฟังข่าวก็ยังมีความสำคัญมากขึ้นอีกทวีคูณ ชาวต่าง ๆ ที่ส่งออกมาจากประเทศคอมมิวนิสต์จีนไปสู่โลกภายนอกนั้น มักผ่านออกมาทางฮ่องกง

ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ฮ่องกงติดต่อกับชายกับจีนประมาณ ๗๐ % แต่เมื่อสงครามสิ้นสุดลงแล้ว อังกฤษพยายามเปลี่ยนเข้มในการค้าของฮ่องกง โดยพยายามเพิ่มพูนการค้ากับเอเชียอาคเนย์

มากขึ้น อย่างไรก็ตาม ในครั้งแรกของ ค.ศ. ๑๙๕๐ สินค้าส่งที่ผ่านเกาะฮ่องกงออกไปทางประเทศจีนและมาเก๊า ยังมีปริมาณสูงถึง ๕๐ % และฮ่องกงได้รับสินค้าเข้าจากทั้งสองแหล่งนี้ซึ่งประทัดราเพื่อส่งออกนอกประเทศเกือบ ๑/๔ ในฐานะที่เป็นท่าเรือสากล ฮ่องกงมีความสำคัญเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมากในรอบสิบปีที่ผ่านมา และกลายเป็นที่ส่งออกสำหรับสินค้าส่วนมากของอาเซียและถูกจัดเป็นท่าเรือสากลอันดับแปด ทั้งนี้จะเข้าใจได้ง่ายว่าเหตุใดจีนคอมมิวนิสต์จึงต้องการให้ฮ่องกงกลับคืนมาเป็นของตนอีก

มาเก๊า (Macao) ตั้งอยู่ในพื้นที่สามเหลี่ยมตรงกันข้ามกับเกาะฮ่องกง และเป็นประตูหนามยอกอกเล็ก ๆ ของจีนแดงอันดับที่ ๓ มาเก๊าเป็นเมืองอาณานิคมของปอร์ตุเกศ โดยจีนยกให้ปอร์ตุเกศ เมื่อ ค.ศ. ๑๕๕๗ เป็นรางวัลเนื่องในการที่ปอร์ตุเกศได้ช่วยเหลือปราบปรามโจรสลัดซึ่งมีอยู่ชุกชุมตามฝั่งทะเลจีนใต้ ปัจจุบันแม้จะไม่มีสัมพันธภาพอย่างเป็นทางการระหว่างมาเก๊ากับประเทศจีนและปอร์ตุเกศ นอกจากจะไม่รับรองรัฐบาลแห่งประชาชนของจีนคอมมิวนิสต์แล้ว ยังไม่เคยรับรองรัฐบาลคอมมิวนิสต์อื่น ๆ อีกด้วย แม้แต่ของโซเวียตรัสเซีย

อย่างไรก็ตาม มาเก๋ายังมีความสัมพันธ์กับปักกิ่งอย่างสันติ แม้จะไม่แน่นักก็ตาม นอกจากนี้เหตุแทรกแซงเกิดขึ้นบ้างในโอกาสที่คอมมิวนิสต์กวาดล้างจีนชาติจากบริเวณใกล้เคียงมาเก๋ แต่ก็ไม่มีความยุ่งยากเกิดขึ้น ระหว่างเจ้าหน้าที่ของจีนและปอร์ตูกัด มาเก๋พยายามดำเนินนโยบายหลีกเลี่ยงการขัดแย้ง ในโอกาสเดียวกันกับที่พยายามหลีกเลี่ยงการขัดแย้งระว่างประเทศ ก็พยายามสนใจในกิจการภายในของตนเป็นอย่างมาก

โครงสร้างเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจของจีนขึ้นอยู่กับการกสิกรรม คนจีนส่วนมากเป็นกสิกรซึ่งพยายามทำไร่ในพื้นดินน้อย ๆ ด้วยความมานะอดทน เพียงเพื่อให้สามารถยังชีพอยู่ได้ด้วยผลผลิตเพียงเล็กน้อยนั้น การมีประชากรล้นหลาม ทำให้ชาวจีนต้องชวนช่วยหาที่ทำมาหากิน แม้ที่ที่พอทำไร่ไถนาได้จะอยู่ไกลแสนไกลและกันดารเพียงใดก็ตาม ชาวจีนที่ขยันและมีมานะอดทน ก็จะพากันทำมาหาเลี้ยงชีพในผืนแผ่นดินนั้นอย่างสุดความสามารถ อาจกล่าวได้ว่าไม่มีผืนแผ่นดินใดที่ใช้ในการกสิกรรมได้ถูกทอดทิ้งให้ว่างเปล่าอยู่เลย ถ้าหากจะมีการขยายพื้นที่กสิกรรมออกไปอีกได้ ก็จำเป็น

ต้องอาศัยชลประทาน หรือวิธีการอื่นที่จะรักษาความชุ่มชื้น ของดิน
ไว้ได้ กล่าวโดยทั่วไปแล้วจีนไม่ใช่ชาติที่ส่งสินค้าประเภทอาหาร
ออกนอกประเทศ ผลผลิตทางการกสิกรรมทั้งหมดนั้น มีเพียงพอ
ที่จะยังชีพเท่านั้น

ทรัพยากรธรณีของจีนมีจำนวนพอประมาณ ด้านหินเป็น
เชื้อเพลิงและเป็นทรัพยากรธรณีที่มีมากที่สุด กล่าวกันว่า เป็นที่
สี่ของโลก แม้ว่าจะมีธารด้านหิน (Coal beds) ในทุกมณฑลก็
ตาม แต่แหล่งที่มีด้านหิน ๘๐ % นั้นอยู่ในเซินสี (Shensi) และ
ชานสี (Shansi) การทำเหมืองด้านหินนั้น กระทำเฉพาะในท้อง
ที่ซึ่งคาดว่า มีถ่านหินมากที่สุดเท่านั้น ไม่ได้ขุดค้นกันทั่ว ๆ
ไป ที่ชั้นหน้าชั้นตาในการทำเหมืองด้านหินในปัจจุบันนี้ก็ได้แก่
ที่ในฟูซุน (Fushun) ในแมนจูเรีย (Manchuria) กับที่ไกลาน
(Kailan) เหมืองของเทียนสิน (Tientsin) ด้านหินที่เซินสี
ชานสี (Shensi—Shansi) ยังไม่ได้ขุดชันยังมีอยู่อย่างมหาศาล
เป็นชุมสำรองสำหรับการพัฒนาในอนาคต และปรากฏว่าเป็นด้าน
หินชนิดที่มีคุณภาพดีพอสำหรับในการอุตสาหกรรมใด ๆ ที่จีนอาจ
พัฒนาขึ้นในพื้นที่นั้น ๆ

แร่ หังสเดนและพลวง (Antimony) ซึ่งเป็นแร่ที่หายาก
ในโลก ทั้ง ๒ อย่างก็มีอยู่เป็นจำนวนมาก และโดยปกติจีนก็ผลิต

แร่ทั้งสองอย่างนี้ได้มากที่สุดในโลกแล้ว แม้แร่ทั้งสองอย่างนี้จะมีค่ามาก แต่โลกต้องการแร่เหล่านี้เพียงจำนวนเล็กน้อย ฉะนั้นจึงหวังไม่ได้ว่า การส่งแร่ทั้งสองนี้ออกนอกประเทศ จะเป็นเหตุให้มีรายได้มากมายนัก

แร่เหล็กเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญที่สุดของจีน แหล่งแร่เหล็กที่สามารถขุดค้นได้มากที่สุดอยู่ใกล้กับเมืองต่าง ๆ ในวูหนัน (Wuhan) ในอ่าวทะเลสาบตามลุ่มน้ำแยงซีและมีอุตสาหกรรมเหล็ก และเหล็กกล้าของอาณาจักรจีนภายในอยู่ ณ ที่นั้น เกาะไห่หนาน (Hainan) ก็มีแร่เหล็กเช่นเดียวกัน แหล่งแร่เหล็กที่ใหญ่ที่สุดอยู่ในแมนจูเรียใต้ (Southern Manchuria) และมีการพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่เป็นอย่างมากใน ค.ศ. ๑๙๔๒ จีนผลิตแร่เหล็กจากถ่านหินถึง ๕๐% ส่วนอีกประมาณ ๑/๓ ผลิตจากเหมืองแห่งแยงซี (Yangtze) และที่เหลือจากเกาะไห่หนาน (Hainan) (ประมาณ ๑ ล้านตันจากเกาะไห่หนาน)

จีนได้สร้างโรงงานเพิ่มขึ้นอีกมาก โดยคำนึงถึงตามความสามารถของศูนย์อุตสาหกรรมของแมนจูเรีย และโซเวียตยังช่วยเหลือในการขยายศูนย์อุตสาหกรรมหนักเพิ่มขึ้น ในหุบเขาแห่งแยงซี

ใกล้กับเหมืองแร่เหล็กที่สำคัญของอาณาเขตจีนภายใน ซึ่งแต่เดิมก็ได้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักอยู่แล้วในแคว้นนั้น

จีนมีแร่ดีบุกมากในมณฑลยูนาน (Yunan) และกวางสี (Kwangsi) แต่ถ้าเปรียบเทียบผลิตผล ดีบุกของจีนกับของโลกแล้วก็ได้ประมาณ ๗% เท่านั้น ส่วนแร่อื่น ๆ เช่น ทองแดง เหล็ก ปรอท และกำมะถันนั้นมีอยู่ทั่ว ๆ ไป แต่ก็เป็นแหล่งย่อย ๆ ส่วนธิเบตนั้น มีแร่ทองคำและโบรแอกซ์ (Borax)

รัฐบาลคอมมิวนิสต์จีน ได้พยายามสำรวจแหล่งแร่ต่าง ๆ อีกเพื่อขยายกิจการทรัพยากรธรณี ตามแหล่งแร่ที่ค้นพบ และอาจจะประสบผลในอนาคตบ้างไม่มากก็น้อย

การพัฒนาอุตสาหกรรมของจีนนั้นเป็นเรื่องยากที่จะพยากรณ์ได้ในสมัยก่อนอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญ ก็ได้แก่การทำอาหารสำเร็จและการทอผ้า แต่ในปัจจุบันนี้ เนื่องด้วยประชากรล้นหลามต้องใช้พื้นที่ไปในการกลสิกรรมเพื่อให้ได้อาหารที่จำเป็นแก่การครองชีพ จึงมีพื้นที่เหลือสำหรับปลูกพืช สำหรับการอุตสาหกรรมไม่มากนัก การอุตสาหกรรมเหล็ก และเหล็กกล้าได้ขยายตัวออกไปแล้ว แต่อุตสาหกรรมแร่ธาตุอย่างอื่นเพื่อการอุตสาหกรรมยังไม่ได้รับการพัฒนาดัง ๆ ที่ปรากฏว่า จีนมีทรัพยากรเพียงพอในการพัฒนา

อุตสาหกรรมนั้นขึ้นอย่างเป็นลำดับขั้น เช่น มีด้านหิน เหล็ก และกำมะถัน แต่อย่างไรก็ตาม จีนยังขาดแคลนสินแร่ที่จำเป็นสำหรับป้อนรัฐอุตสาหกรรมอันทันสมัย

จีนมีวัตถุประสงค์ที่จะเร่งรัดพัฒนาการอุตสาหกรรม แต่ในการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์นี้จำเป็นต้องพึ่งสหภาพโซเวียตขึ้นเป็นอย่างมาก ความมุ่งหมายก็เปลี่ยนสภาพทางเศรษฐกิจไปในทำนองรวมโครงการอุตสาหกรรมเข้าด้วยกัน โดยมีรากฐานมาตรการกสิกรรมร่วม (Collectivized Agriculture) และรัฐบาลควบคุมการผลิต ทำนองเดียวกับระบบสหภาพโซเวียต ขยายการอุตสาหกรรมและการคมนาคมออกไปอย่างรวดเร็ว ตามศูนย์อุตสาหกรรมทั้งเก่าและใหม่ได้รับคนงานจากชนบทเพิ่มเติมไปอย่างแออัด แต่ทั้ง ๆ ที่จีนถือว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นเรื่องสำคัญ และใช้ความพยายามเป็นอย่างมากในการดำเนินการ ก็ยังปรากฏว่า อุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมของนครใหญ่ ๆ เช่น เซี่ยงไฮ้ (Shanghai) และกวางตุ้ง (Canton) ก่อให้เกิดผลดีเพียงเล็กน้อยในการครองชีพแบบจีน การผลิตเหล็กกล้ายังได้ผลิตผลน้อยกว่าบราซิล (Brazil) หรือสเปน (Spain) ด้านหินและพลังไฟฟ้าที่ใช้

นั้น เมื่อเปรียบเทียบกับสหรัฐอเมริกาแล้ว ก็เป็นเพียงเศษน้อย ๆ เท่านั้น ทั้ง ๆ ที่ประเทศจีนมีพลเมืองมหาศาล

อัตราส่วนสำหรับทรัพยากรกับประชกรนั้น ไม่สัมพันธ์กันเลย และในปีที่แล้ว ๆ มา จากการค้าของจีนกับต่างประเทศ จะเห็นได้ว่าความแตกต่างระหว่างทรัพยากรกับประชกรยิ่งทวีขึ้นโดยลำดับ ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๗๗ เป็นต้นมา สินค้าเข้ามีมากกว่าสินค้าออกทุก ๆ ปี แม้จะได้อาศัยเงินที่ชาวโพ้นทะเลส่งมาช่วยไปช่วยการขาดทุนบ้างก็ตาม ทั้งนี้ย่อมเป็นเครื่องแสดงว่าในด้านพาณิชย์กรรมจีนยังล้าอยู่มาก และไม่สามารถพึงการค้าเป็นทางเพิ่มพูนกำลังอำนาจของชาติและอิทธิพลระหว่างชาติได้ ทั้งสเดนและพลวงเป็นสินแร่ทางยุทธศาสตร์ก็จริง แต่จีนก็ได้ผูกขาดในการผลิตแต่ผู้เดียว และผลิตออกจำหน่ายแต่เพียงจำนวนน้อย ปีหนึ่ง ๆ จะขายได้ตามความต้องการของอุตสาหกรรมของโลกเพียงไม่กี่พันตัน

ประเทศจีนทำการค้ากับสหภาพโซเวียตหรือประเทศคอมมิวนิสต์อื่น ๆ เสียเป็นส่วนใหญ่ เมื่อ ค.ศ. ๑๙๕๐ จีนค้ากับค่ายคอมมิวนิสต์เพียง ๒๖% เท่านั้น แต่ปัจจุบันนี้การค้ากับประเทศเหล่านี้ได้เพิ่มขึ้นถึง ๗๕% ถ้าหากความตึงเครียดระหว่างค่ายคอม-

มีวินิสต์กับค่ายตะวันตกผ่อนคลายลงแล้ว ส่วนสัมพันธ์ของการค้า
ดังกล่าวมาแล้วอาจเปลี่ยนแปลงไปได้ เพราะชาติตะวันตกหลาย
ชาติกำลังชำเลื่องมองตุลาการการค้าของจีนอยู่ แต่ก่อนนี้เงินค้าขาย
กับสหรัฐและญี่ปุ่นมากที่สุด รองลงมาได้แก่บริเตนใหญ่ เยอรมัน
และฝรั่งเศส นอกจากนี้ได้ค้าขายกับประเทศในเอเชียอาคเนย์ เช่น
อินโดจีน ไทย มลายา อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ ซึ่งใน
ดินแดนเหล่านั้นมีชาวจีนอพยพไปอยู่มาก

ประเทศจีนมีผลิตผลจากการกลกรรม เหมืองแร่ และ
กรรมกร “ค่าแรงถูก ๆ” เพื่อจำหน่ายก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒
จีนมีสินค้าออกที่สำคัญคือ ถั่วเหลือง และผลิตภัณฑ์จากถั่วต่าง ๆ
(จากแมนจูเรีย) ไหมดิบ ขนสัตว์ และหนังสัตว์ ผลิตภัณฑ์จากไร่
ตะกั่ว พลวง หังสเดน และน้ำมันเขาวัว (Tung Oil) แต่สินค้าออก
เหล่านี้ไม่มีความสำคัญเท่าเดิมเสียแล้ว แมนจูเรียซึ่งก่อนนี้เคย
ผูกขาดตลาดการค้าถั่วเหลือง ก็ถูกแย่งผลิตแล้ว ไหม หนังสัตว์และ
ขนสัตว์ ซึ่งเคยเป็นสินค้าที่ขายดีขายดี ก็กลายเป็นสินค้าที่ขาย
ผิดเสียแล้ว เพราะมีผู้ผลิตใหม่เทียมขึ้นได้ด้วยราคาเยอเยา หนัง
สัตว์และขนสัตว์ก็มีคุณภาพต่ำ ฉะนั้น จึงไม่เป็นที่นิยม แต่อย่าง
ไรก็ตาม คงมีสักยุคหนึ่งที่จีนจะไม่พยายามส่งสินค้าออกมาก คง

พยายามกักผลิตผลภายในประเทศไว้เพื่อเสริมสร้างพลังทางเศรษฐกิจ และ ยกมาตรฐาน การครองชีพ ของประชาชน ที่ยากจนเช่นเดียวกับ สหภาพโซเวียตได้เคยปฏิบัติมา แต่ก็ไม่แน่ว่า จีนอาจดำเนินการ แบบนี้ เพราะจีนอาจขยายเพื่อซื้อก็ได้

ในด้าน นโยบายต่างประเทศ ของประเทศจีนคอมมิวนิสต์นั้น อาจกล่าวได้ว่า กำหนดขึ้นตามความเหมาะสมกับสัมพันธภาพที่มี อยู่กับประเทศต่าง ๆ ในกลุ่มทั้งสามของโลก กลุ่มคอมมิวนิสต์ กลุ่มเป็นกลาง และกลุ่มตะวันตก

สัมพันธภาพ ระหว่างจีน กับมอสโคว์ และประเทศ บริวารของ โซเวียต เป็นไปอย่างสนิทสนม ทั้งจีนคอมมิวนิสต์และสหภาพ โซเวียต ต่างยืนยันถึงสัมพันธภาพอันแน่นแฟ้นระหว่างประเทศ ของตนทั้งสองบ่อย ๆ ดูแต่ผิวเผินภายนอกก็รู้สึกว่ ทั้งสองประเทศ นี้มีสัมพันธไมตรีดีต่อกันตลอดมา แต่ความจริงนั้น จีนพยายามตีตัว ออกห่างจากโซเวียตอย่างเชื่องช้าอยู่เสมอ หลังจากได้เซ็นสัญญา การค้าระหว่างมอสโคว์และปักกิ่งใน ค.ศ. ๑๙๕๔ แล้ว อาจจะ สังเกตเห็นได้ว่า จีนได้ดำเนินนโยบายอิสระมากยิ่งขึ้น จนปรากฏ โดยเด่นชัดว่า ในโลกคอมมิวนิสต์ ประเทศในเอเชียมีอำนาจใน

การต่อรองผิดปกติ จนสามารถทำให้มอสโคว์ยินยอมตกลงด้วยในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ของจีนหลายต่อหลายเรื่องด้วยกัน

ดินแดนที่โซเวียตยอมยกให้แก่จีนตามสัญญาที่ทำกัน ณ บักกิ้งนั้น มีความหมายสำคัญตามความตกลงแห่งบักกิ้ง (Peking Agreement) รัสเซียยอมถอยออกจากพอร์ตอาเธอร์ (Port Arthur) ใน ค.ศ. ๑๙๕๕ ซึ่งนับว่าเป็นการยินยอมที่ประหลาดมากอยู่แล้ว แต่ยังได้ยืนยันถึงอำนาจอิทธิพลของจีน ภายใน มณฑล ซินเกียง (Sinkiang) ซึ่งเป็นสิ่งที่รัสเซียสนใจมาหลายสิบปีแล้ว นอกจากนี้ก็มีเรื่องที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน คือ โซเวียตยอมรับให้จีนมีอิทธิพลในมองโกเลียนอก (Outer Mongolia) ซึ่งเคยเป็นมณฑลของจีนมาแต่เดิม แต่จีนถูกรัสเซียบังคับให้จำต้องให้มีสภาพเป็นอิสระ

ความตกลงแห่งบักกิ้งนี้ ทำให้ รัสเซีย จำต้องถอย ออก ไปจากชายแดนโซเวียตจีน เป็นการสูญเสียดินแดนไปไม่น้อย และนับว่าเป็นการสูญเสียดินแดนครั้งสำคัญ ในบรรดาการสูญเสียดินแดน โดยการถอยของรัสเซีย ซึ่งตามประวัติศาสตร์รัสเซียปรากฏว่ามีไม่กี่ครั้ง เมื่อก่อนหน้านั้นไม่นานนัก มีอยู่คนหนึ่งที่อยู่เหมือนรัสเซีย ได้พยายามจะยึดเอาดินแดนของจีนเป็นรูปครึ่งวงกลม มีพื้นที่กว้าง

ขวางเข้าไปรวมกับอาณาจักรของตนรวมทั้งซินเกียง (Sinkiang) ทันนุ ทูวา (Tannu Tuva) (ยังเป็นของโซเวียตอยู่) มองโกเลีย นอก (Outer Mongolia) และแมนจูเรีย (Manchuria) ในเวลานี้ทางการทูตของอเมริกันได้เตือนให้จีนสำนึกว่า สหภาพโซเวียตรัสเซียกำลังจะทำการรุกรานดินแดนอันเป็นสมบัติโบราณของจีนเยี่ยงจักรวรรดินิยม ความเคลื่อนไหวที่ชายแดนจีน—โซเวียต เป็นไปในทางตรงกันข้ามกับที่บักกิ้ง เพราะจีนเป็นฝ่ายได้ดินแดนเพิ่มเติมจากฝ่ายโซเวียตรัสเซีย

ประเทศจีนและสหภาพโซเวียตมีความผูกพันกันด้วยการเป็นพันธมิตรร่วมป้องกันและด้วยความตกลงทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นมูลฐานให้ประเทศจีน กลายสภาพเป็นประเทศอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว และกองทัพจีนได้รับอาวุธยุทโธปกรณ์สมัยใหม่ด้วย สัญญาทางเศรษฐกิจซึ่งรัสเซียเซ็น ทำให้รัสเซียมีข้อผูกพันในการช่วยเหลือโดยทางการเงินและการช่วยเหลือทางเทคนิคมีลักษณะ ทำนองเดียวกับโครงการข้อ ๔ ของอเมริกัน (American Point Four Program) ต่อประเทศล้าหลังต่าง ๆ

เป็นการยากที่จะพยากรณ์ได้ว่า การที่จีนสามารถต่อรองจนโซเวียตยินยอมตามคำขอร้องนั้นจะมีผลเป็นอย่างไร สิ่งซึ่งประจักษ์

เด่นชัดก็คือ ประเทศจีนกำลังจะได้รับความยอมรับนับถือในความ
มีอำนาจ และมีประเทศบริวารเช่นเดียวกับโซเวียต ซึ่งได้แก่
เกาหลีเหนือ (North Korea) และเวียดนามเหนือ (North Vietnam)
และโครงการเศรษฐกิจ และการพัฒนาต่าง ๆ ซึ่งให้เห็นว่าประเทศ
ทั้งสองนั้นได้ถูกดึงเข้าไปใกล้จักรวาลของจีนคอมมิวนิสต์มากขึ้นทุกที
ทำนองเดียวกับประเทศบริวารในยุโรปถูกผูกมัดอยู่กับโซเวียต

ประเทศจีน และ สหภาพโซเวียต ได้เกิด ชัดแย้ง กันนับ ตั้งแต่
ครุสชอฟ (Kruschhof) ได้เริ่มโครงการลบล้างสตาลินเป็นต้นมา
และได้มีการกล่าวโจมตีกันอย่างเปิดเผย นับแต่ ค.ศ. ๑๙๖๑ การ
ตึงเครียดในสัมพันธภาพของสองประเทศนี้มีมานานแล้ว และนับ
วันนับแต่จะทวีความตึงเครียดขึ้น จนในที่สุดโซเวียตรัสเซียก็
ถอนผู้เชี่ยวชาญทางเทคนิคกลับจากประเทศจีน เมื่อกลางปี ค.ศ.
๑๙๖๐ อันเป็นผลให้การอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจของประเทศ
จีนทรุดลงและชะงักงัน แม้ในปัจจุบันทั้งสองประเทศก็ยังประนี
ประนอมกันไม่ได้ในเรื่องที่ขัดแย้งกัน ทั้ง ๆ ที่ทั้งสองฝ่ายต่าง
แถลงว่าเป็นการขัดแย้งกันในกรณีชาติพินอง และยังคงร่วม
ใจกันปกป้องคุ้มครองกันอยู่เสมอกก็ตาม ในปัจจุบันไม่มีผู้ใดหาญที่

จะพยากรณ์ว่า สัมพันธไมตรีระหว่างทั้งสองประเทศนี้จะยังคงมีอยู่ตลอดไปหรือไม่ และเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องคอยติดตามดูกันต่อไป

จีนคอมมิวนิสต์ พยายาม ที่จะ เอาอก เอาใจ ชาติที่เพิ่งได้เป็นเอกราชและเป็นกลางมากที่สุด ด้วยความมุ่งหมายที่จะได้รับไมตรีจิตมิตรภาพจากชาติเหล่านั้น และในโอกาสเดียวกันก็ครองอิทธิพลเหนือชาติต่าง ๆ ที่กลัวและไม่เข้ากับฝ่ายใด จีนคอมมิวนิสต์ดำเนินการ โดยย้ำ ถึงความ ปราปรณา ใน สันติภาพ ของ ตน และ สนับสนุนเสรีภาพของประชาชาติเหล่านั้น เว้นแต่อินเดียซึ่งถูกจีนคอมมิวนิสต์รุกรานเมื่อเร็ว ๆ นี้ และยังมีกรณีพิพาทในเรื่องดินแดนกันอยู่ ซึ่งเป็นเรื่องที่หนักไปในทางการเมืองมากกว่า จึงขอระงับการกล่าวถึงในที่นี้

สำหรับนโยบายที่จีนคอมมิวนิสต์มีต่อชาติตะวันตกนั้น ปรากฏว่า มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อย จนยากที่จะจับหลักได้ อย่งไรก็ตาม ปฏิกริยาที่เป็นไปโดยสม่ำเสมอ ย่อมเป็นการแสดงถึงท่าทีหลัก ซึ่งใคร่หยิบยกมาเป็นข้อสังเกตในที่นี้ คือการวางตัวเป็นศัตรูอย่างร้ายกาจและตลอดกาลกับสหรัฐอเมริกา แต่กับอังกฤษนั้นกลับมีท่าทีเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อย บางครั้งมีท่าทีเป็นมิตร แต่บางครั้งก็ตรงกันข้ามในกรรมวิธีและวาระต่าง ๆ กัน บางครั้งจีน

คอมมิวนิสต์ก็พยายามทำลายสัมพันธ์ภาพระหว่างอังกฤษและอเมริกัน
 บางครั้งก็แสดงท่าทีโอนอ่อนต่อสหรัฐอเมริกาในลักษณะที่เต็มใจเปิด
 การเจรจาปัญหาระหว่างประเทศทั้งสองเป็นการภายใน เช่นใน
 ค.ศ. ๑๙๕๕ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยในนโยบายของ
 จีน อย่างไรก็ตาม ท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ไม่มีผู้ใดสามารถ
 พยากรณ์ได้ว่า สัมพันธ์ภาพระหว่างจีนกับชาติตะวันตกจะมีสภาพ
 อย่างไรในอนาคต และภูมิรัฐศาสตร์ของประเทศจีนจะอำนวยให้จีน
 คอมมิวนิสต์มีอิทธิพลยิ่งใหญ่เพียงใดในอนาคต ตลอดจนจะเป็นผล
 กระทบกระเทือนความมั่นคงของประเทศต่าง ๆ ในเอเชียเพียงใด.

(คัดจาก รัฐสารภีรักษ์ ฉบับนี้ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๗)

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ กรมยุทธศึกษาทหารบก ถนนเท็กซาร์วี พระนคร
พ.ท. พิมพ์ สุตันท์ กนก ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๐๘

